

Labar Jigan gen Isa al-Masi gen Matiye

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Labar
Jigan gen Isa al-Masi gen Matiye

Taar jiga gen Isa al-Masi ken Matiye raanjo se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se bo jeel ok metn Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se. Matiye taad jeege tu do Isa se, naan bo debm ken utu 'tedn kaasn nakgen ken Kitapm Raa dooko ute jeege do dakiina taadn se. Taa naan se bo maakn taarin ken naan raan se, daayum naan lee tuun tol taar Kitapm Raa dooko ute jeege do dakin se maak ki. Kaad ken Matiye raano Labar Jigan gen Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakn beege tun Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa. Naade se lee tusu do jee ken Yaudge ey se kic bo naade took okde ute naade. Gen Matiye ki num, Isa bo mel ken lee dooy jeege ute taogina do nakge tun ken Raa jen ro ki. Isa se taadden doobm kiji ken naade an jeel kokn ko taargen maakn Kitap ken Raa dooko ute jeege do dakin se. Isa se naan bo al-Masi ken Yaudge inj aak kaak kaamin se. Ken naan jaay taadden taa maakn Gaar Raa se, naan deekden do: Raa se naan bo gaarge do naan baagga kosn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakn kitapin ki se Matiye taad metn taar Isan dooy jeege ute taargen jerl jerl goto kaam mii aan goo ken naan dooy jeege do kos ki se (kon 5-7).

Metjil Isa *al-Masi
(Lk 3.23-38)

¹ Kese bo metjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud do goon *Abraam.

² Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub ðo Yakub ooj Juda ute genaangen gaabge* .

³ Juda ðo ooj Perez ute Zera† ðo gaangen se Tamar ðo konde.

Perez ooj Esrom. Esrom ooj Aram.

⁴ Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason. Naason ooj Salmon.

⁵ Salmon ooj Booz ðo ko Booz se roŋ Raab.

Booz se ðo ooj Obed ðo ko Obed se roŋ Rut.

⁶ Obed ooj Jese. Jese se ðo ooj Gaar *Daud.

Daud se ðo ooj Salomon do mend Uri ki.

⁷ Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya ooj Asa.

⁸ Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yoram. Yoram ooj Ozias.

⁹ Ozias ooj Yotam. Yotam ooj Akaz. Akaz ooj Ezekias.

¹⁰ Ezekias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon ooj Jøsias.

¹¹ Jøsias ooj Yekonia ute genaangen gaabge

ðo kaad ken se ðo gaan *Israelge k'tos k'baande bulu taa naaŋ Babilon ki‡.

¹² Ken naade ðaa aan Babilon ki se jaay ðo, Yekonia ooj Salatiel ðo Salatiel ooj Zorobabel.

¹³ Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.

¹⁴ Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.

¹⁵ Eliud ooj Eliezer. Eliezer ooj Matan. Matan ooj Yakub.

¹⁶ Yakub ooj Yusup. Yusup se ðo gaabm Mari ðo Mari se ðo ooj Isan ken k'dariŋ al-Masi se.

¹⁷ Metjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas metjili sik-kaar-ðo. Ken iin do Daud ki bini k'tos k'baanden bulu taa naaŋ Babilon ki se, aas metjili

---

* ^{1:2} genaangen gaabgen se ðo ken baado ted taa bee gaan
 *Israelgen sik-kaar-dio. † ^{1:3} Naade se røŋgøge. ‡ ^{1:11}
 Aak 2Gar 24.12-16.

sik-kaar-səw. Ken naadfe baan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic bo aas metjili sik-kaar-səw.

Koojn Isa *al-Masi

(Lk 2.1-21)

¹⁸ Te doobm gay jaay j'oojn Isa al-Masi: kon Mari se mend keesn Yusup, num ken naan baa te ron ki ey sum bo, Mari ted mendkaama ute təwgn *Nirl Salal. ¹⁹ Gaabm keesin Yusup se, debm ken lee ted nakge te doobina əw je an kəwɔn metin naan jeege tu eyo. Taa naan se bo naan je an rəse taa nam 'booy taarde eyo.

²⁰ Kaad ken naan utu ing saap saap do taar ken se, gan *kəɔn Məljege Raa maakn nin ki se teec naanin ki taadin əw: «Yusup, naai se metjil *Daud, ɔnte beere Mari se əkin 'tedn mendi, taa Mari se aam te Nirl Salal. ²¹ Naan se utu 'koojn goon gaaba əw goon se naai an dan Isa[§], taa naan bo debm utu kəwɔn do jeunge maakn *kusin ki.»

²² Nakgen paacn ted se, taa taar Məljege Raa taado do dakin ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se aanga doobin ki ken əw: ²³ 'Booyki! Goon mend ken gaaba baa te ron ki eyo, utu 'tedn mendkaama əw koojn goono əw goon se jeege an dan Emanuel.* Ro Emanuel se je deekn əw: *Raa ute naajege.

²⁴ Ken Yusup jaay iin maakn bin ki se, naan took taar kəɔn Məljege Raa taadin se. Gətn se, Mari se naan əkin tedn mendina. ²⁵ Num gan naan baate baa ron ki bini Mari oojn maak ki. Əw goon j'oojin se, Yusup əndin ron Isa.

2

Jee jeel k-dijge baado kaakn Isa

---

§ 1:21 Ron Isa je deekn əw: Məljege aaj jeege. * 1:23 Aak Eza 7.14.

¹ Isa se j'oojiñ maakñ geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, do Gaar *Erod ki. Ken Isa jaay j'oojiñ se, jee jeel k-dijge iino kaam kaada tookño ð baa aan maakñ geger ken Jeruzalem ki. ² Ken naade jaay aan se, naade tond metn jeege ð: «Goon k'j'oojiñ jaay ute kōsn gaar Yaudge se tap bo, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijiñ kaam kaada tookño ð naaje k'baado kernñ naaniñ ki.»

³ Ken Erod jaay booy taar se, nirliñ teece taa gaariña; bin se ðl jee Jeruzalem ki paac se beere ðkde. ⁴ Gōtn se Gaar Erod dan tus magal *jee tedn serke Raage tu paac ð ute jee jeel taadn tookñ metn Ko Taar Raa paac ken maakñ jeenge tu ð naan tond metde ð: «*Al-Masi do dōkiñ Raa taad taa koojiñ se tap bo, j'an koojñ gayo?»

⁵ Gōtn se, naade terliñ ð: «Naan se j'an koojñ maakñ geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, aan gōð ken do dōkiñ debm taad taar teeco taar Raa ki raariño ð:

⁶ Geger ken Betleem ken taa naan Jude ki se,
naai kic le maakñ gegerge tun magal magal ken taa naan
 Jude ki.

Taa maakñ naani ki se bo utu ade teecñ magal ken utu 'tōdñ
 *Israel

jeemge aan gōð debm gaama se* .»

⁷ Gōtn jaay Erod dan jee jeel k-dijge kalde ki se, nam kic bo jeel eyo. Ken naade aan ðjiñ se, naan tond metde ð: «Ken tap ki se, k-dijñ se tap bo naase aakiñki nuñ ki?» ⁸ ð naan deekden ð: «'Baaki Betleem ki je ðjumkiro gōtn goono se tak. Ken jaay ðjinkiroga num, 'terl 'baakiro 'taadumki gōtiña taa maam kic bo m'baa kernñ naaniñ ki.»

⁹ Ken naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gōtn se naade iin baa, ð ken naade baa baa se, k-dijñ ken naade aakiño kaam gōtn kaada tookño se, ter teec naande ki

---

* 2:6 Aak Mis 5.1.

daala. K-dijn se tóodde bini baá daár do bee ken goon maak ki se. ¹⁰ Ken naade aak k-dijn se maakde raap sakan.

¹¹ Ken naade aan se, end maakñ bee ki ð ðñ goono ute konñ Mari. Naade erg naan goon ki ð tóominñ jaay bo naade tóod taa bóondege ð edinñ nakgen bee bee: daab, nakñ ooto, ute uubm ootn k'darjinñ *mir* se†.

¹² Ken naade iinñ ðñ Mari sum se, *Raa ðjde maakñ nide ki ð j'onten terl kaal gótn Gaar Eród ki. Taa naanñ se bo naade uun doobm kuuy ð terl baá taa naanñde ki.

Yusup ute mendiñ Mari ð goonde aanñ baá Masar ki

¹³ Ken jee jeel k-dijge jaay iinñ baá sum se, kódn Meljege Raa kalañ baado taad Yusup ki maakñ ninñ ki ð: «Iinñ ute mendi ð uun goono aanñ 'baaki taa naañ Masar ki. Inñ gótn naane bini maam m'ai taad jaay bo sóm naai ade terle. 'Bere, Gaar *Eród se je je goono taa anñ tóolo.» ¹⁴ Maakñ nór ki se sum bo, Yusup iinñ ute mendiña uun goono ð aanñ baá taa naañ Masar ki. ¹⁵ Naanñ ting gótn naane bini Gaar Eród ooyo. Nakñ se aan doobiñ ki aan góð ken Meljege Raa taado ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki do dakiñ ð: *Maam m'dañ m'ódo* goonum gaaba naatn taa naañ Masar ki.‡

*Eród tóol gaan sémgen maakñ naañ ken Betleem ki

¹⁶ Kaad ken se Eród utu zere; ð naanñ ken se naanñ baado jeel okga metiña ken jee jeel k-dijge derlinñ derl se, gótn se naanñ maakinñ taarinñ makóño. Naanñ und kulu ð num gaangen gaabgen óndo do baar di ki jaay bóoyo bóoy paacñ ken maakñ geger ken Betleem ki ute maakñ naangen cees ki cees ki se, k'tóolde paac. Taa baar di ese se tum te kaadñ ken jee jeel k-dijge taad Eród ki gen k-dijnñ naade aakiño.

---

† 2:11 *Mir se kaagñ k'tedñ* uubm ooto ð óño j'ót ro deb ken ooyga kooyo taa ruum eyo. ‡ 2:15 *Aak Oz 11.1.*

¹⁷ Bin bo, nakɲ se aanga doobin ki aan gɔɔ ken debm taad taar teeco taar Raa ki, ron Jeremi, taaddeno do dakin ɔɔ:

¹⁸ *K'booy nɔɔ eem maakɲ naan Rama ki jeege tɔɔɔ ɔɔ eem nɔɔ dena.*

Kese Rasel bo eem taa geninge,
naan k'selin kic bo daar eyo gen tɔɔɔ,
taa geninge utga. §

Yusup ute mendina ɔɔ goonde deet ɔn taa naan Masar

¹⁹ Ken Gaar *Erd jaay ooy sum se, kodn Meljege Raa taad Yusup ki maakɲ nin ki kaad ken naan utu taa naan Masar ki. ²⁰ Naan taadin ɔɔ: «lin ute mendi ɔɔ uun goono ɔk 'terl 'baaki taa naan *Israel ki taa jeegen ken je tɔɔ goono se, naade ooyga.» ²¹ ɔɔ Yusup iin ute mendina, uun goono ɔɔ ɔk terl taa naan Israel ki. ²² Anum ken naan booy ɔɔ Arkelɔs ɔsga gaar gen taa naan Jude gɔɔ bubin Erd ki se, gotn se Yusup beere ɔkin gen terl baa taa naan Jude ki. ɔɔ Meljege Raa taadin maakɲ nin ki ɔɔ n'iin baa taa naan Galile ki. ²³ Naan iin baa ing maakɲ geger ken k'darin Nazaret. Nakgen se aan doobin ki aan gɔɔ ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dakin ɔɔ: *Naan se j'an darin kod Nazaret.*

3

Jan-Batist *batiz jeege

(Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)

¹ Ken kaadin jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan jeege tu ɔɔ baag taadn taar *Raa do kod-baar ken taa naan Jude ki. Naan taad jeege tu ɔɔ: ² «'Terlki maakse taa *maakɲ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔɔ!» ³ Taa Jan se bo, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado taarin do dakin ken ɔɔ:

K'booy mind deba taad makɔn do kod-baar ki ɔɔ:

§ 2:18 Aak Jer 31.15.

'Daapki doobm Meljege ðo 'tɛdɪnsɪŋki jiga 'toodn tal.*

⁴ Jan uuso kal k'daapɪŋ ute bæɛkɪŋ gɪŋji ðo dɔok maakiŋ te kɔl daara; nakɪ kɔsɪŋ iimi ute teeje. ⁵ Gɔtn se jeeɣen iɪno maakɪ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki ute kɛngen taa naaŋ Jude ki paac ðo ute kɛngen iɪno taa ool Jordan ki paac, naade baado gɔtn Jan ki. ⁶ Naade tɔɔd mɛtn *kusiŋdege naan jeege tu ðo Jan-Batist batizde maakɪ ool magal kɛn k'daŋɪŋ Jordan se.

⁷ Kɛn Jan aak *Parizige ute *Sadusege dɛna baado ɔŋɪŋ taa naaŋ adɛn batiz se, naaŋ deekdɛn ɔɔ: «Aakumki tu wɔɔjɣen ara! Naŋa jaay bo dɛjseno taa aki kaaŋ kɔtn maak-taar Raa kɛn utu boɔy do jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tɛdki nakɣen jiga kɛn 'taadn jeege tu ðo naase se 'tɛrlkiga maakse, ⁹ ɔɔ ɔŋte 'taadki ɔɔki: naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asɛn deeke, kogen ese se kɛn Raa je kic bo aŋ dɛliŋ 'tɛdn gaange Abraam ki. ¹⁰ Bɛrɛ, alpasa se le k'daaringa mɛtn ko kaag ki. Ko kaaggen paacɪ jaay ooj jig ey se, j'adɛn tɔɣɪ tuun naatn ɔɔ j'adɛn tɔɔcn poodn.

¹¹ «Maam se, m'asɛn batizn ute maane ɔɔ kɛse je deekɪ ɔɔ naase 'tɛrlkiga kiŋgse; num ɣaŋ debm utu baado mɛtum ki se, naaŋ magal ciruma. Maam se saa jɛŋ ki kic bo m'aas ɣɛn kɔɔdɪŋ eyo. Debm ese se bo utu asɛn *batizn ute Nirl Salal ɔɔ ute poodo. ¹² Ute gert magaliŋ se naaŋ utu tuuy teeniŋa ɔɔ kɛn naaŋ jaay tuuy aasga num, kaam teeniŋ se naaŋ utu aŋ tɔsn kɔmb maakɪ giijiŋ ki; num tɛsiŋ se, naaŋ utu aŋ kɔmb maakɪ pood kɛn ooy eyo.»

Isa *k'batiziŋa

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)

¹³ Gɔtn se Isa iɪŋ taa naaŋ Galile ki ɔɔ baado maakɪ ool magal ɣɛn Jordan ki, baado ɔŋ Jan taa aŋ batiziŋa. ¹⁴ Num Jan se baate tooko, deek Isa ki ɔɔ: «Maam se, naai bo am

* 3:3 Aak Eza 40.3.

gaaringen do naan̄ ki paac ute nak̄n̄ kaak̄n̄ bæcfege. ⁹ Gōtn se naan̄ deekin̄ ð: «Ken̄ naai jaay 'baado ergga naanum ki ð ð 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin̄ keda.»
¹⁰ Anum Isa terlin̄ ð: «lik naatn̄ cœem ki Bubm sitange! Taa taar se k'raan̄jnga raan̄ do dōkin̄ ken̄ ð: Mēli Raa kalan̄ tak se bo naai 'kerḡn̄ naanin̄ ki ð an̄ 'tēdn̄ naabina.‡»

¹¹ Gōtn se Bubm sitange iin̄ ōnina ð *kōdn̄ Raage baado aakin̄ don̄ ki.

Isa baag tēdn̄ naabin̄ taa naan̄ Galile ki
(Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)

¹² Jan-Batist se k'j'ōkinga dangay ki ð ken̄ Isa jaay booy ð Jan j'ōkinga dangay ki se, naan̄ iin̄ terl̄ baa taa naan̄ Galile ki. ¹³ Ken̄ naan̄ aan̄ sum se, ōn̄ gēgerin̄ Nazaret ð baa tinḡ maak̄n̄ gēger ken̄ Kaparnayum ki ken̄ taa baar ki, taa naan̄ Zabulon ki ute gen̄ Neptali ki. ¹⁴ Taa naan̄ se bo nak̄n̄ ken̄ debm taad̄ taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi taadno do dōkin̄ se, aanga doobin̄ ki ken̄ ð:

¹⁵ *Naase jee taa naan̄ Zabulon ki ute jee taa naan̄ Neptali ki ken̄ sak kaam aak baar,*
naase bo jee ken̄ ingki jēn̄ ool Jordan kaam naane ken̄ taa naan̄ Galile ken̄ jeenge Yaudge ey se;

¹⁶ *naase jeegen ken̄ ingki maak̄n̄ got̄ ken̄ ððð utu aki kaak̄n̄ gotō asen wōr kelēn̄!*

Naasen ken̄ ingki taa naan̄ ken̄ ððð aan̄ gōð jee ooyga kooy se,
gōtn wōr, bēre, aanga.§

¹⁷ Kaad̄ ken̄ se sum bo Isa baag taadn̄ taar Raa jeege tu ð: «'Terlki maakse taa *maak̄n̄ Gaar Raa se ðp̄ga gōwō!»

Jee ðð deet deetn̄ ken̄ iin̄ ōk mētn̄ Isa

¹⁸ Isa jaay aan̄ taa naan̄ Galile ki se, naan̄ baa lee taa baar ki ð gōtn se naan̄ aak genaage dio: deb kalan̄ ron̄ Simon

‡ 4:10 Aak Dt 6.13-14. § 4:16 Aak Eza 8.23-9.1.

ken k'danjin ute ro Pier kici ɔɔ genaən se roŋ Andre, tund tund gendde maan. Naade se jee toocn kenjje. ¹⁹ Naan deekden ɔɔ: «'Baado daanumki! Borse maam m'asen tɛdn naase jee ɓaa 'je jikilimge ade ɓaa doobm Raa ki.» ²⁰ Naade naar ɔŋ genddege ɔɔ daaniŋa.

²¹ Utu iik naan ki cəkɔ se, naan aak genaage di kuuy, Jak te genaən Jan, gaan Zebedege, naade ute bubde se ing king maakŋ markabde ki daap daap genddege ɔɔ ɔɔtn se Isa danje. ²² Naade naar iin ɔŋ bubde te markabde ɔɔ naade daan Isa.

Isa dooy jeege ɔɔ ɛd lapia jee kɔŋge tu

²³ Ter Isa lee dɔɔd taa naar Galile se paac dooy jeege maakŋ *beedege tun Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa. Naan taadden Labar Jiga gen *maakŋ Gaar Raa ɔɔ jeegen ɔk kɔŋge paac ute jeegen ken kɔŋge tujdenga tujj maakde ki se, naan edden lapia. ²⁴ ɔɔtn se *nookin eem dɔɔd taa naar Siri se paac. ɔɔ jeege ɓaano ute jee kɔŋge paac ken dɔɔl kɔŋdege kaam kalaŋ eyo ɔɔ lee dabarde aan ɔɔ: jee ɔk kɔŋ sitange, jee ɔk kɔŋ puputu ɔɔ jee k'runGuyge, paac se, naan edden lapia. ²⁵ Jeege dɔɔɔ dɛna ɔk metn Isa: naade se iino taa naar Galile ki, jeegen iino taa naar ken k'danjin te ro Gegergen Sik, kengen iino maakŋ geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naar Jude ki ɔɔ jeegen iino jɛŋ ool Jordan ken kaam kaada tookŋo.

Isa dooy jeege do kɔs ki

5

Jee maakde-raap naan Raa ki
(Lk 6.20-26)

- ¹ Ken Isa aak dɔɔl jeege den ese se jaay baado cɛɛn ki se, naan ookɲ ing do kɔs ki ɔɔ jeege metin ki baado ɔɲina.
- ² Gɔtn se Isa uun taara ɔɔ baagden dooyo deekden ɔɔ:
- ³ «Maak-raapo jeege tun jeel rode ki naade se jee daayge naan *Raa ki, taa *maakɲ Gaar Raa se naade ki!
- ⁴ Maak-raapo jeege tun ing eem keeme, taa Raa utu aden selɛ.
- ⁵ Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naanja se Raa utu adesiɲ kedn naade ki.
- ⁶ Maak-raapo jeege tun ken je nakɲ ken tɔɔl Raa ki ute maakde paac taa nakɲ naade je se, Raa utu adesiɲ kedn ute maraadiɲa.
- ⁷ Maak-raapo jeege tun ken ɛɛj do jeege tu, taa naade kic Raa utu aden keɛjɲ dode ki.
- ⁸ Maak-raapo jeege tun maakde *salal taa naade utu kaakɲ Raa.
- ⁹ Maak-raapo jeege tun je ano baa ute tɔɔse, taa naade se Raa utu aden dan ɔɔ: geniɲge.
- ¹⁰ Maak-raapo jeege tun k'dabarde taa nakɲ ken naade lee ted jaay tɔɔl Raa ki, taa maakɲ Gaar Raa se naade ki.
- ¹¹ Maak 'raapo naase ken jeege jaay naajse, dabarse ɔɔ tɔlsen taar jig eyo ute taargen met ki eyo dose ki, taa naase 'tedkiga jee maamge. ¹² ɔɲki maakse 'raapm den aak eyo, taa maakɲ raa ki se, Raa utu asen kɔɲɲ bedse den aak eyo. Bin bo jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲ baado naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase bo kaata ɔɔ gɔtn wɔɔr gen do naanja

- ¹³ «Naase se bo aan gɔɔ kaatn gen do naanja. Num ken kaata jaay kinɲɲ nijim se gɔtɔga num, j'an tedn j'ɔɔ di jaay 'tedn nijim gɔtin ki se? Ken nijimin se jaay gɔtɔga num,

naan̄ se tɛdga nakɿ cɛrɛ, j'aṅ baa si naata ɔ jeege lee do ki.

¹⁴ «Naase se bo gɔtn wɔɔr gen *dunia. Gɛgɛr kɛn jaay j'ɔndiṅ do kɔs ki raan se, j'aakiṅ tal. ¹⁵ Kɛn j'ɔɔc lɔɔmpɔ se taa j'aṅ deebm dugul doṅ ki eyo, num j'aṅ kuun kɔl ro kaag ki raan taa wɔɔr gɔtɔ jeege tun maakɿ bɛe ki se paac. ¹⁶ Bin num ɔṅki gɔtn wɔɔrse se wɔɔr naan̄ jeege tu paac, taa naan̄ se bo jeege kaakɿ naabsen jigan kɛn 'lee tɛdki se, naade *'nookɿ Bubsen maakɿ raa ki.»

*Isa dooyjeege do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki
(Lk 16.17, 12.58,59, 16.18)*

¹⁷ «Maakɿ Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki raan̄ ɔ dooyno jeege do dɔkiṅ se, ɔṅten 'saapki ɔki maam m'baado se taa Ko Taar se tɛdn̄ gɔtɔ, naɔo maam m'baado se taa m'aṅ tɛdn̄ 'kaasn̄ doobiṅ ki. ¹⁸ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad kɛn maakɿ raa ute do naan̄a utu deel te ey bɔrt se, taar k'raan̄iṅ do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay naase iṅki do ki se, maakɿ taar ki se diṃiṅ cɔkɔ kic bo, 'kɔṅ 'kut eyo bini, nakgen se paac kaan̄ doobiṅ ki. ¹⁹ Taa naan̄ se bo, maakɿ Ko Taarge tun kɛn Raa ɛdo Musa ki taad ɔ gen tɛda jaay debm baate tɛdn̄ kɛn kalar̄ cɔkɔ aan̄ gɔɔ di kic bo ɔ dooy jeege 'tɛdn̄ aan̄ gɔɔ kɛn naan̄ tɛd se, debm bin se, 'kɔɔpm debm baata *maakɿ Gaar Raa ki. Num debm took do taarge tun se, tɛdiṅ paac te doobiṅa ɔ dooy jeege 'tɛdn̄ aan̄ gɔɔ naan̄ se, debm bin se utu 'tɛdn̄ magala maakɿ Gaar Raa ki. ²⁰ 'Booyki m'asen taada: kɛn nakɿ naase 'tɛdki jaay tɔɔl te Raa ki cir te gen jee jeel taadn̄ tɔɔkɿ mɛtn̄ Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki kɔṅ kend maakɿ Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooyjeege do taar maak-taar ki

²¹ «Naase 'booykiroga taar kɛn k'taado bubsege tu do dɔkiṅ kɛn ɔ: ɔṅte tɔɔl nam murs, ɔ debm jaay tɔɔlga

nam murs se j'an̄ kək̄j̄ kəl̄iñ gətn̄ kəj̄ñ bəər̄ ki.* ²² Num maam se, m'deeksen m'w̄: debm ken jaay tɛd̄ taamooyo ro genaanañ ki se j'utu j'an̄ kəj̄ñ bəər̄ doñ ki. Ɔ̄ debm jaay naaj genaanañ ɔ̄: «Naai se 'dala» debm bin se, bɛeki num, j'an̄ kəl̄ naan Yaudge tun *jee kaak̄j̄ mɛtn̄ taarge se. Ɔ̄ tɛr̄ debm jaay naaj genaanañ ɔ̄: «Naai se debm dɛrlɛ» debm bin se, bɛeki num, j'an̄ kək̄j̄ kəl̄ poodn̄, gətn̄ dubar ken gen daayum.

²³ «Ken naai jaay 'baa baa kɛdn̄ *serki gətn̄ ken k'j'iin̄ gen lee tɛdn̄ serke Raa ki se ɔ̄ gətn̄ ese se naai 'saap jaay ɔk taara ute genaai num, ²⁴ ɔ̄ñ serki naai 'baañ baa kɛda se ram ɔ̄ ɔk tɛrl̄ baa ɔk taasa te genaai jaay bo 'baado kɛdn̄ serki se Raa ki.

²⁵ «Ken naai jaay ɔk taar dim te debm taamooyi se, ken utu 'baaki baa doob ki sum bo, 'naar 'daap̄iñki taarse se ute naapa; ey num, bɛɛɛ, debm taamooyi se ai baa kəl̄i gətn̄ debm kəj̄ñ bəər̄ ki ɔ̄ debm kəj̄ñ bəər̄ se lɛ ai kək̄j̄ kɛdī ji magal asgarge tu ɔ̄ naañ ai kəl̄i danggay ki. ²⁶ 'Booy bɛɛ m'ai taada: nak̄j̄ doi ki paac se, bini kəbər̄o kic bo ɔg nan̄j̄ñ te ey se, naai 'kəñ teec̄ñ maak̄j̄ danggay ki eyo.»

Isa taad te jee ken lee ɛs mɛnd jeege

²⁷ «Naase 'booykiga ken *Ko Taar ken Raa ɛfo Musa ki taad ɔ̄: Ɔ̄ñte 'kɛɛsn mɛnd nam, ɔ̄ñte 'kɛɛsn gaaba nam.† ²⁸ Num gar̄j̄ maam se m'deeksen m'w̄: debm ken jaay aak mɛnd nam ɔ̄ dəñj̄ñ te maakin̄ se, debm bin se aan gəɔ̄ toodnsinga. ²⁹ Num ken 'kaami do ji daama bo ai kəl̄i maak̄j̄ *kus̄iñ ki num, kaami se ɔɔd̄ und naatn̄. Roi kaam kalañ se jaay gəto num, bɛɛ cir ken roi paac bo 'baa maak̄j̄ pood ken gen daayum. ³⁰ Num ken naai aak ji daami jaay bo ai kəl̄i maak̄j̄ kus̄iñ ki num, naai 'gaar̄j̄ undiñ naatn̄.

* 5:21 Aak Ekz 20.13. † 5:27 Aak Ekz 20.14.

Ken roi kaam kalaŋ se jaay gōtō num, bæe cir ken roi paac bo 'baa maakŋ pood ken gen daayum.»

Isa tōokŋ metn taar piir gen gaaba te menda

³¹ «Ter *Ko Taar ken Raa edō Musa ki taadsenga daala o: *Debm ken jaay piir mendin se an kedn maktubm gen piirin jaayo.*[‡] ³² Num gaŋ maam se m'deeksen m'ō: debm jaay an piir te mendin se, ken mendin ees kees gaabge jaayo. Ey num debm jaay piir mendin se, keese gōō oōdin kōōd doobm gen keesn gaabm nam. O debm ok mend nam k'piiringa piir se le, keese naan aan gōō debm ees mend nam kici.»

Isa taad ute jeegen naam taarde

³³ «Daala, naase 'booykiga taar ken k'taado bubsege tu ken o: «Taar naai naam taari ro ki naan Raa ki gen tēda se, ōnte kuum kaalin naan ki. Num gaŋ do nakge tun paacŋ naai 'naamga naam taari naan Mēli Raa ki se, naai an tēdina.» ³⁴ Num gaŋ maam se m'deeksen m'ō: ōnten 'naamki rose. Ōnten 'naamki rose ute maakŋ raa, taa maakŋ raa se bo gōtn kaag do Raa ro ki; ³⁵ ōnten 'naamki rose ute do naaŋa, taa do naaŋa se gōtn tōōbm jē Raa; ōnten 'naamki rose ute Jeruzalem, taa Jeruzalem se geger gen Gaar Magala§. ³⁶ Ōnten 'naam roi ute daan doi, taa bæeki doi ki se kalaŋ tap bo, naai an kōŋ tēdin raap eyo ey le ilim eyo. ³⁷ Ken taarse bo met ki le oōki: yee met ki; ken met ki ey le oōki: gōtō, met ki eyo. Ey num taar ken k'ziidin ziid do ki se iino gōtn *Bubm sitange tu.»

Isa taad ute jee ken k'tēdfega *kusin num, je kōŋ sēede

[‡] 5:31 Aak Dt 24.1. Maktubm j'ēdin se je taadn o j'lundin kulu gen kōkŋ gaabm kuuy. § 5:35 Gaar Magala gōtn ara se je taadn ute Raa.

³⁸ Isa taaddfen daala ɔɔ: «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taaf ɔɔ: *debm ken tɔɔkga kaam nam num j'laŋ tɔɔkŋ kaam naaŋ kici*, ɔɔ *debm ken jaay terecga naaŋ nam le, j'laŋ terecŋ naaŋ naaŋ kici*.^{*} ³⁹ Num maam se m'deeksen m'ɔɔ: *debm jaay tɛdsenga kusiŋ num ɔnten 'terliŋki kusiŋa*. Taa naaŋ se ɓo ken nam jaay ɔndiga metn bi ken do ji daama num, 'terliŋ ken do ji jeele ki se kici. ⁴⁰ Ken nam jaay ɓaansiga naan *debm kɔjŋ ɓɔɔr ki taa 'kuun kali baat se num, kali magal se kic, ɔŋiŋsiŋa*. ⁴¹ Ken *debm jaay ɔli taa tɔɔgɔ ɔɔ 'lee kilɔmetir kalaŋ se†, naai 'leen kilɔmetir dio sɔɔɔk ute naaŋa*. ⁴² *Debm ken jaay tɔnd metn dim gɔti ki num, ɛdiŋ ɔɔ debm jaay je dem dimi num, ɔnte 'kɔɔgiŋa.*»

Isa dooy jeege ɔɔ 'je debm taamooyi

⁴³ «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taaf ɔɔ: *Naai 'je naapi‡ ɔɔ naase ɔɔki: <Debm taamooyi se ɔɔɔ undiŋa.>* ⁴⁴ Num gaŋ maam se, m'deeksen m'ɔɔ: 'jeki jee taamooy-sege ɔɔ eemki Raa taa jeegen ken dabarse se. ⁴⁵ Bin jaay ɓo aki tɛɔn gaan Bubsen maakŋ raa ki. Taa Raa se naaŋ ɓo *debm lee ooko kaadiŋ do jee kusiŋge tu ɔɔ do jeege tun beɛ*. ɔɔ naaŋ ɓo lee eed maane do jeege tun tɛɔn nakgen ute doobiŋa ɔɔ do jeege tun ken tɛɔn nakgen ute doobiŋ ey se kici. ⁴⁶ ɔɔ ken naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, ute naaŋ se 'saapki ɔɔ aki kɔŋ beɔse naan Raa ki ne? Ken bin num *jee tɔkŋ miirge kic ɓo ɔŋ tɛɔ bin kici. ⁴⁷ Num ken naase jaay 'lee 'tɛɔki tɔɔse genaase tu sum num, dim jaay naase 'tɛɔki jaay 'cir gen jeege se tap ɓo ne di? Taa jeegen Yaudge ey kic le lee tɛɔ tɔɔse ute naapa kici. ⁴⁸ Bin

* 5:38 Ekz 21.24; Lb 24.20; Dt 19.21. † 5:41 Do dɔkiŋ se asgar

*Rɔmɛge se naade ɔk ɔoobo gen tɔnd metn debm gay kic ɓo taa aden kuun daamɛ ɔɔ an ɓaa gen kilɔmetir kalaŋ.

‡ 5:43 Aak Lb 19.18.

num aan gɔɔ Bubsen maakɲ raa ki debm mɛc se, naase kic 'tɛdki jeegen mɛc.»

6

Isa dooy jeege ɣen mɛtn taar kɛdn ɗim jee daayge tu
(Lk 11.2-4)

¹ Ter Isa ɗeek daala ɔɔ: «Ken aki 'tɛdn naabm *Raa num, ɔnten 'tɛdnki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki kɔɲ bɛdse gɔtn Bubse ken maakɲ raa ki eyo. ² Ken naai 'je kɛdn ɗim jee daayge tu num, ɔnten 'tɛdn naan jeege tu taa naade ai kaaka aan gɔɔ ɣen jeegen tɛd rode jee bɛɛ jaay lee tɛd maakɲ *bɛe ken Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ daan doobge tun gɔtn jeege lee tusni, taa jeege jaay aakɗega num aden tɔɔm se. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: naade se ɔɲga bɛdɗe do naan ki ara sum. ³ Num ɣan ken naai se jaay 'je kɛdn ɗim jee daayge tu ute ji daama num, ɔnte kɔɲ ji jeeli 'jeele*. ⁴ Bin num nakɲ naai ɛd nam ki jaay ɔyiɲ kɔy k'jeel gɔtiɲ ey se, Raa Bubi se aak nakɲ naai tɛdn se, naan bo utu ai kɛdn bɛdi.»

Isa dooy jeege ɣen tɔnd mɛtn Raa

⁵ «Ken naase jaay aki tɔnd mɛtn Raa num, ɔnten 'tɛdki aan gɔɔ ɣen jeegen tɛd rode aan gɔɔ naade bo jee bɛɛ se. Taa ken naade jaay baaga maakɲ *bɛe ken Yaudge lee tusn maak ki, ey le daan doobge tu se, naade daar daar jaay eem Raa taa je jeege aden kaaka. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee bin se naade ɔɲga bɛdɗe bɔrse do naan ki ara. ⁶ Num ɣan ken naai 'je keem Raa num, end maakɲ pakar toodi ki, 'gaas kaam taara doi ki ɔɔ gɔtn se 'tɔnd mɛtn Bubi Raa ken iɲɲ cɛɛi ken naai ɔɲ aakiɲ ey se ɔɔ Bubi Raa se, aak nakɲ

---

* 6:3 Do ji jeele se je ɗeekɲ ɔɔ: bɛɛ naai tɛd se, debm gɔɔr ute naai kic bo ɔnte booyo.

ken naai 'tedn̄ ɔyin̄ kɔy jaay nam jeel gɔtin̄ ey se, utu ai kɛdn̄ bɛdi.

⁷ «Ken naase aki tɔnd metn̄ Raa num, ɔnten 'dɔɔlki taargen rɛn̄ rɛn̄ se cɔk cɔk aan gɔɔ jeegen Yaudge ey lee tɛd se. Naade saap ɔɔ ute taargen naade dɔɔlden cɔk cɔk se sum ɓo Raa aden booyo. ⁸ Anum naase ɔnte 'tɛdki aan gɔɔ gen naade se, taa Bubsen Raa se jeele nakɲ naase 'jeki ken naase utu 'tɔndki te metin̄ ey kic num. ⁹ Bin num ken naase jaay aki keem Raa num, 'dɛekki ɔki:

Bubjen maakɲ raa ki,

ɔn̄ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum ɓo Raa.

¹⁰ ɔn̄ naai ɓo kɔsn̄ gaara do jeege tu paac.

ɔn̄ jeegen do naaɲ ki ara paac se,

ai tɛdn̄ maak-jei aan gɔɔ gen jeegen maakɲ raa ki.

¹¹ ɛɔjɛno kɔsn̄ ken ajaɲ kaasn̄ jaaki.

¹² 'Tɔɔlɲen *kusiɲjen naaje k'tujɲ naani ki,

aan gɔɔ naaje kic ɓo k'tɛdn̄ kaldɛ jeege tun ken tujjenga naaje ki kici.

¹³ ɔnte 'kɔɲje k'kend maakɲ nakɲ naam ki,

num ɔɔɔjen doje maakɲ ji *Bubm sitange tu.

[Taa gaara, tɔɔgɔ ɔɔ *nooko se gen naai gen daayum daayum. *Amin.]†»

¹⁴ Ken Isa jaay dooyɔden gen keem Raa aas se, tɛr naaɲ taaddɛn ɔɔ: «Ken naase jaay 'tɛdki kaldɛ jeege tun tujsen rose ki se, Bubsen maakɲ raa ki asen tɔɔl kusiɲ naase kici.

¹⁵ Num gaɲ ken naase jaay 'baateki 'tɛdn̄ kaldɛ jeege tu lɛ, Bubsen maakɲ raa ki se asen tɔɔl kusiɲse ey kici.»

Isa taad metn̄ taar kuun *siam

¹⁶ «Ken naase uunki kuun siam num, ɔnte dɔɔkki naanse aan gɔɔ jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee bɛɛ se. Ken naade jaay

---

† 6:13 Taara ara se, maakɲ Kitapge tun do dɔkiɲ se, metinge maakɛde ki se gɔtɔ.

uunga siam num, tɛd daan-kaamde taa jeege aakdega num 'dɛekɲ ɔ: jee se uun kuun siam. Anum 'booyki bɛɛ m'asen taada: naade se bɔrse ɔŋga bɛdde do naan ki ara. ¹⁷ Num naai, ken 'kuun siam num, 'tug daan-kaami ɔ tɛd uubu roi ki. ¹⁸ Bin bo jeege kaakɲ jeel eyo ken naai uun kuun siam. Num Bubi Raa kalin ken inj cɛɛi ken naai ɔŋ aakin ey se bo, 'jeel sum. Ɔ Bubi Raa ken aak nakɲ ken naai 'tɛdin ɔyin kɔy nam jeel ey se bo, utu ai kɛdn bɛdi.»

Isa taad ɔ 'tuski maalse maakɲ raa ki

(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)

¹⁹ «Ɔnten 'dabarki rose gen 'tusn maalse do naan ki ara, taa maalsen 'tusin ki do naan ki ara se, k-ɲɔge ute kuurge an kɔŋ tujɲ naatn ɔ jee boogge kic ɛ 'kend beene ɔ an kɔŋ boogo. ²⁰ Bin num 'tuski maalse maakɲ raa ki, gɔtn ken k-ɲɔge ute kuurge aden kɔŋ tuj eyo ɔ jee boogge kic kɔŋ 'kend jaay an boog eyo. ²¹ Taa gɔtn maali ro ki se, gɔtn ese bo maak-saapi inj ro ki kici.»

Kaama se naan bo aan gɔɔ lɔmpɔn roa

(Lk 11.34-36, 12.22-31)

²² «Kaama se naan bo lɔmpɔn gen roa. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te denin paac se, inj maakɲ gɔt ken wɔɔɔ. ²³ Num ken kaamige jaay lapi ey se, roi paac bo inj maakɲ gɔt ken ɔɔɔ. Ken nakɲ ken ai wɔɔr gɔtɔ se jaay tɛdga ɔɔɔ dɔrɔɔ num, gɔtɔ ai kilim doi ki dib!»

Raa ey ɛ gurs

²⁴ «Deb kalaŋ se 'kɔŋ tɛdn naaba gɔtn melge tu di eyo. Ken naan bo tɛdn naaba gɔtɔ kaam di num, deb kalaŋ naan an kɔɔdn kundu ɔ deb kalaŋ naan an 'jea; ey ɛ deb kalaŋ se, naan an kɔkɲ ɔɲɔ ɔ ken kuuy se, naan an kaal maak ki eyo. Taa naan se bo naase aki 'kɔŋ tɛdn naabm Raa ɔ ute gen gurs taa naapki eyo.»

Isa deek ð ðn̄ten 'kuunki nirlse

²⁵ «Taa naan̄ se ðo maam m'deeksen m'ðð: taa kose se ðn̄ten 'kuunki nirlse taa nak̄j naase aki k̄s̄ð, aki kaaye ð ð taa rose se ðn̄ten 'kuunki nirlse do kal ken naase aki tuusu. Taa kose se, naan̄ cir nak̄j k̄s̄ð ð ð rose se l̄, naan̄ cir kala. ²⁶ Aakki tu yeelge se, naade l̄ ðð eyo ð ð ðk teen̄ gen k̄j eyo ð ð giiji l̄, naade ðk eyo ð ð ðmb ðim maak ki eyo. Ute naan̄ se kic ðo Bubsen maak̄j raa ki ulde. Num naase se met kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁷ Maakse ki se, nāja jaay ute kuun nirlin̄ sum ðo 'k̄j̄n̄ ziid̄n̄ bii kingin̄ do naan̄ ki ne? ²⁸ Num gen ði jaay naase uunki nirlse do kalge tun aki tuus se? Aakki tu p̄ðn̄ nakgen taak bæe maak̄j kaag ki se; naade se ðð kuub eyo ð ð ðnd c̄ek eyo. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: Gaar Salomon do ð̄kin̄ se ute maalin̄ ðen paac se kic ðo, bii kalāj ðj̄ uus te kal aak bæe tec aan̄ ḡð gen naade se eyo. ³⁰ Mu jaaki ðaar maak̄j kaag ki ð ð metbeeki sum ðo j'utu j'an̄ t̄ðc se kic Raa tamarin̄ aak bæe bæe se ðo, met kando asen k̄j̄ ked̄n̄ kal tuusu naase ki ey ne? 'Bere, naase se jee ken aalki te maakse paac do Raa ki eyo! ³¹ Bin num ðn̄te 'kuunki nirlse ð̄ki: naaje tap ðo j'k̄sn̄ ði, j'kaay ði, ey l̄ j'tuusn̄ ði? ³² Nakgen bin se paac jee jeel Raa mal ey se ðo daayum in̄g saap do ki. Ey num Bubsen maak̄j raa ki se jeele nak̄j ken naase 'jeki. ³³ Ken deet deet se, 'jeki ðo Raa k̄sn̄ gaara dose ki ute nak̄j ken t̄ðlin̄ ð ð nakgen ð̄p paac se, naan̄ asesiñ ked̄n̄ do ki. ³⁴ Bin num ðn̄ten 'kuunki nirlse do nakge tun 'teðn̄ metbeeki: taa nak̄j 'teðn̄ metbeeki se, naase 'jeelki eyo. Dubar aan̄ jaaki se ðo aasga gen bii se sum.»

7

ðn̄te 'k̄j̄ki b̄ðr̄ð do jeege tu
(Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)

¹ Ter Isa deekden daala do: «Ōnten 'kɔjki bɔɔrɔ do jeege tu, bin se naase kic bo j'asen kɔjn bɔɔrɔ dose ki eyo. ² Taa *Raa se utu asen kɔjn bɔɔrɔ dose ki aan gɔɔ ken naase 'lee ɔjki do jeege tu, do bin bo nakɛ naase 'lee 'dɔɔjnki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesin dɔɔjn bin kici. ³ Mu cɔkɔn ken kaam genaai ki bo naai ɔɛ aakiɛna. Num gen di jaay naai ɔɛ aak gudum kaagɛ kaami ki ey se? ⁴ Ute naan se bo naai 'kɔɛ deekɛ genaai ki do: Genama, 'baado m'ai kɔɔdn mu kaami ki. Ey num naai ɔk met-gudum kaaga kaami ki se kici! ⁵ Nakɛ naai 'tedin se, met ki eyo. Bɛeki num, doɔ met-gudum kaagɛ kaami ki se ram, jaay naai 'kaakɛ jiga do ter kɔɔdn mu cɔkɔn ken kaam genaai ki kici!

⁶ «Ōnten 'kedki nakɛ *salal gen Raa se besge* tu, bɛɛɛ sɔm baa naade asen ter dose ki do asen don nɛɛpm cɛɛk cɛɛk. Do meedgen te rode se ɔnte sidɛki kinzirge tu, sɔm baa naade lee do ki cɛɛ.»

'Tɔndki meta, 'jeki, 'tɔndki kaam-taara

(Lk 6.31,43-49)

⁷ «'Lee 'tɔndki meta do j'asen kedɛ, 'lee 'jeki do naase aki kɔɛ, 'lee 'tɔndki kaam-taara do j'asen kɔɔdo. ⁸ Deere, debm tɔnd meta se j'an kedɛ, debm je se 'kɔɛ do debm tɔnd kaam-taara se le, j'utu j'an kɔɔdo. ⁹ Saapki tu, ken gooni jaay tɔnd metn mappa gɔti ki se, maakse ki se naɛa jaay an kedn koa? ¹⁰ Lɔbu ken gooni jaay tɔnd metn kenje num, maakse ki se naɛa jaay an kedn wɔɔɔ? ¹¹ Naasen jeegen ken jig ey se kic bo 'jeelki kedn nakɛ bɛɛ gensege tu. Num met kando Bubsen maakɛ raa ki 'kedn nakgen jiga jeege tun tɔnd metin ey ne!

* ^{7:6} Besge ute kinzirge se, Yaudgen ken inɛ do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, yɛɛmde yɛɛmɛ taa daagen se salal eyo naan Raa ki do jeegen baate tookɛ taar Raa se, naade se kic tec aan gɔɔ besge ute kinzirge.

¹² «Taa naan̄ se bo, nak̄n̄ paac̄n̄ jaay naase l'jeki jeege asen t̄ed̄n̄ naase ki se, naase kic l't̄ed̄ki jeege tu bin kici. K̄ese bo *Ko Taar ken Raa eđo Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do d̄ak̄iṇa.»

Taa doobge kaam dio

¹³ Ter Isa aal naaḡn̄ taara deek ɔ: «Endki ute taa doobm baata! Taa taa doobm magal budul se, naan̄ bo ken ɔl jeege ḡot̄n̄ kut ki ɔl jeege d̄ena aal te doobm magal ese se. ¹⁴ Gaṇ̄ taa doobm ken ɔl jeege ḡot̄n̄ kaaj ki se, naan̄ se baata ɔl doobiṇ̄ kic baat n̄ēl̄ēl̄, bin num jeegen jaay end te taa doobm ese se, naade baata.»

Kaaga se k'jeeliṇ̄ ute koojiṇ̄a

¹⁵ «Ondki k̄ond te jeegen jig eyo t̄ed̄ rode aan ḡoo jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naade baado ɔṇ̄se ɔl t̄ed̄ rode dalul aan ḡoo baatge, num gaṇ̄ te maake se naade jee *kusiṇ̄ aan ḡoo k-sogsogige. ¹⁶ Naase ad̄eki kaak̄n̄ jeel ro naabde ki aan ḡoo k'l'aak k'jeel ko kaaga ute koojiṇ̄ se. 'Jeelki, kooj̄n̄ m̄oṇ̄ḡo se j'aṇ̄ tuuḡn̄ do t̄ond̄om ki eyo. ɔl kooj̄n̄ goyab se j'aṇ̄ tuuḡn̄ do mer̄eṇ̄j ki eyo. ¹⁷ Kaaḡn̄ jaay jiga se ooj koojiṇ̄ kic bo jiga, ɔl kaaḡn̄ jaay k̄ooṇ̄† se, ooj koojiṇ̄ kic bo jig eyo. ¹⁸ Kaaḡn̄ jaay jiga se, k'l'k̄oṇ̄ kooj̄n̄ kaaḡn̄ jig ey se do ki eyo. ɔl kaaḡn̄ jaay k̄ooṇ̄ se l̄e k'l'k̄oṇ̄ kooj̄n̄ kaaḡn̄ jiga se do ki eyo. ¹⁹ Kaaḡn̄ paac̄n̄ ken ooj koojiṇ̄ jig ey se, j'aṇ̄ gaṇ̄a ɔl j'aṇ̄ tooc̄n̄ naata. ²⁰ Bin num, jeegen jig ey jaay t̄ed̄ rode aan ḡoo jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabden naade t̄ed̄ se bo, naase ad̄eki kaak̄n̄ jeel ro ki bin kici.»

Jee met̄n̄ Isa ken mala mala

²¹ «Jeegen ken dan̄um ɔ: Meluma, Meluma se, naade se paac bo k̄oṇ̄ k̄end *maak̄n̄ Gaar Raa ki eyo, num jeegen

---

† 7:17 k̄ooṇ̄ ara se taad ute dim endga roṇ̄ ki.

ken tɛd maak-je Bubum ken maakɿ raa ki se sum bo 'kɛndde. ²² Bii ken kaam mɔɔtn se jeege dɛna am deekɿ ɔɔ: «Mɛluma, Mɛluma, ute ro naai se bo naaje k'taado taar Raa, ute ro naai se bo naaje k'tuuro sitange ro jeege tu, ɔɔ ute roi naai se bo, naaje k'tɛdo nakɿ-kɔɔbge dɛna!» ²³ Bii ken se maam m'aden taadn m'ɔɔ: naase se, maam m'jeelɛno te eyo. Iikki naatn cɛɛm ki dɔkɔ, naasen paacɿ jee tɛdn kusɿnge se!»

Beege dio

²⁴ Tɛr Isa aal naagɿ taara ɔɔ: «Debm ken jaay booy taaruma ɔɔ ɿng do ki se, naaɿ se tec aan gɔɔ debm metɛkɿ ken ɿɿɿ beɛɿ do ko ki. ²⁵ Bee se, ken maane eede ɔɔ oolge kic bo dooco ɔɔ kuul ɔl makɔɿɔ baado deeb beɛ se bat nabo, ɔɿ ruɿ te eyo, taa beɛ se k'l'ɿɿɿɿɿ do ko ki. ²⁶ Num gaɿ debm booy taaruma ɔɔ ɿng do ki ey se, naaɿ se tec aan gɔɔ debm dɛrl ken ɿɿɿ beɛɿ do kɛɛs ki. ²⁷ Bee se ken maane eede, oolge kic bo dooco ɔɔ kuul ɔl makɔɿɔ baado deeb beɛ se bat, ɔɔ beɛ se ru naɿ tak.»

Isa dooy jeege ute tɔɔgɿna

²⁸ Ken Isa jaay taad naɿ taarɿnge sum se, jee dɛngen tus se jaay booy taar naaɿ dooyden se, ɔkden taad eyo. ²⁹ Taa dooy naaɿ se ɔk tɔɔgɔɔ[‡] ɔɔ tec aan gɔɔ gɛn jeedegen jeel taadn tɔɔkɿ metn Ko Taar Raage se eyo.

8

Isa ɛd lapi debm bikid ki

(Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Ken Isa bɔɔyo do kɔs ki se dɔɔl jeege dɛna ɔk metɿna. ² Gɔtn se gaaba kalaɿ ɔk kɔɿɿ bikidɿ baado cɛɛ Isa ki, ɛrg naanɿ ki tɔnd metɿɿ ɔɔ: «Mɛlje, ken naai 'je num, ɛdum

[‡] 7:29 Dooy naaɿ ɔk tɔɔgɔɔ se je taadn ɔɔ naaɿ tuun tɔl taar nam gam eyo.

lapia taa rom se daapm 'toodn kələn kələn.» ³ Isa əl jin utina əv deekin əv: «Yεε, maam m'jea, əv roi 'daapm 'toodn kələn kələn!» Gətn se sum bo, debm kəvən bikidn se əv lapia əv ron daap tood kələn kələn. ⁴ Ter Isa deekin əv: «Iin 'baa, nabo əvte baa taadn nam ki; num 'baa 'taad roi *debm tedn serke Raa ki se əv 'baa ed *serke Raa ki aan gəv ken *Musa taadinə maakn Kitap ki. Bin bo jeege paac 'jeele, naai se əvga lapia.»

*Isa ed lapi debm tedn naabm bubm asgarge tu kalañ
(Lk 7.1-10)*

⁵ Ken Isa jaay end kend maakn geger ken Kaparnayum ki se əv gətn se bubm asgarge kalañ baado əvina əv eemin əv əv: ⁶ «Məlje, maam se m'ək debm tedn naabum kalañ se kəvən dəna tood tood beene. Kəvən se terecin k'runquyu əv dabanin den aak eyo.» ⁷ Gətn se Isa terlin əv: «Maam m'baa bei ki əv m'an baa kedn lapia.»

⁸ Gətn se bubm asgar *Rəmege se deekin əv: «Məlje, bεε, maam se m'aas te debm naai 'baa beem ki eyo. Num gətn daari ki se, naai 'taad ute taari sum bo, debm tedn naabum se 'kəv lapia. ⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, nabo m'ək asgarge kaam ji maam kici. Əv ken maakde ki se jaay m'deek deb kalañ ki m'əv: <'Baa se> naan iin 'baa. Əv m'deek deb kuuy ki m'əv: <'Baado se> naan iin baado. Əv bulum ki se jaay, m'deekin m'əv: <'Ted nakn ese se> naan iin tedina.»

¹⁰ Ken Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se əkin taad eyo. Naan deek jeege tun daanin se əv: «Naase 'booyki bεε m'asen taada: maakn gaan *Israelge tun ute dende se kic bo, maam m'əv te nam jaay aal maakin do *Raa ki aan gəv gaabm ara se eyo. ¹¹ Anum m'deeksen m'əv: jeege dəna utu ade kiin baa gətn kaam kaada tooknə, əv kaam kaada toocn ni, naade ade baa utu tusn 'king kəsn bii laa

ki ute maak-raapo ute bugjege *Abraam, Isaka ðo *Yakub *maakŋ Gaar Raa ki tele. ¹² Num gaangen gen maakŋ Gaar Raa tap bo, naade se bo j'utu j'aden kooðo ðo j'utu j'aden komb naatn maakŋ gət ken ðoð dərəð. Gətn se bo naade baa keeme ðo taan naanŋege.» ¹³ Ter Isa deek bubm asgar *Romege tu se ðo: «ðk 'terl 'baa bei ki. Ute kaal maaki naai aal dom ki paac se, nakŋ naai 'tənd meta ro ki se 'kəŋ tɛɖa.» ðo kaaf ken se sum bo, debm tɛɖn naabiŋ se əŋ lapi.

Isa eɖ lapi jee kooŋge tu dena

(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Ter Isa iin baa bee Pier ki. Ken naan jaay aan sum se, əŋ moom Pier menda se kooŋo toof toof daŋal ki ðo naan roŋ əŋ keɖɛk. ¹⁵ Gətn se naan ol jin utiŋa ðo roŋ əŋg keɖɛk se terec urlu ðo gətn se naan iin daara ðo baag tɛɖn koso Isa ki.

¹⁶ Ken kaada ooc jaay gətə tɛɖ ilim se, jeege baano ute jee kooŋ sitange se dena gətn Isa ki. Ute taariŋ se sum bo, naan tuur sitange naatn ro jeege tu ðo jee kooŋge se paac naan eɖɖen lapia kici. ¹⁷ Nakŋ Isa tɛɖ se aanga doobiŋ ki aan gəo taar ken debm taaf taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taadno do dakiŋ ken ðo:

Kooŋjegen tujjeki rojege se, naan uuniŋa paac doŋ ki.*

Jeegen ken je daan Isa

(Lk 9.57-62)

¹⁸ Ken Isa jaay aak jee denge ol gurugiŋ se, gətn se naan deek jeege tun metiŋ ki ðo k'gaan k'baaki jeŋ baar ken kaam naane. ¹⁹ Gaŋ maakŋ jee jeel taadn təkŋ metn Ko Taar Raage se, deb kalaŋ iiko cɛɛŋ ki deekiŋ ðo: «Debm dooy jeege, gətn naai 'baa gay gay kic bo, maam m'ai daana.» ²⁰ Isa terliŋ ðo: «'Booyo! K-bukumbəoge kic bo

* 8:17 Aak Eza 53.4.

ək bee toodfdege, ɔɔ yeelge kic le ək kujdege. Num gan maam *Goon Deba se m'ək gətn maam m'an kəl dom eyo.»
²¹ Maakŋ jeege tun metiŋ ki se, deb kalaŋ kuuy se deekiŋ ɔɔ: «Məlje, ɔŋum m'ade ɓaa duubm bubum jaayo.»²² Gan Isa terliŋ ɔɔ: «Ɔŋ jeegeen aan gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'ɓaado 'daanuma.»

Isa ək daar kuulu
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Gətn se Isa ook maakŋ markab ki ɔɔ jee metiŋ ki ɓaa ute naana. ²⁴ Gətn se sum ɓo kuulu dɔɔɔɔ ɔɔ ɔl makɔŋɔ do baar ki. Kuulu se tɛd maane aal walak walak ɔɔ iin ɓaa ɓaa dɔocŋ markaba. Num naan ken se, Isa tood tood bia. ²⁵ Jee metiŋ ki iiko cɛɛŋ ki tɔnd duriŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Məlje, naakje! Ey num ɓere, naajege j'aki kutu.»²⁶ Isa deekden ɔɔ: «Gɛn di jaay naase 'ɓeerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gətn se naan iin daara, aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ naan ken se, gɔtɔ ɓaa tood dil. ²⁷ Ken naade jaay aak nakŋ ese se, paac ɔkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki tu nakage! Kese tap ɓo naŋa bini ken taad kuulu ute maane ki kic ɓo tookiŋ taariŋ se?»

Isa ɛd lapia gaabge tu dio ken ək kɔɔŋ sitange
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Ken Isa jaay aan jɛŋ baar ken kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gətn se gaabge dio ək kɔɔŋ sitange teeco maakŋ iibge tun Yaudge tɛdiŋo gɛn tɔl taal yodege se, ɓaado dɔɔdiŋa. Gaabgen di se naade kusina ɔɔ gətn naade iŋg se nam ɔŋ aal te doobm se eyo. ²⁹ Ken naade jaay aakiŋ se, gətn se naade baag tɔɔdn tɔɔyo ɔɔ: «Goon Raa, naai 'je di roje ki? Ken kaadn Raa ɔndiŋ se aas te ey ɓort sum ɓo, naai 'ɓaado 'je ajen dabar la?»³⁰ Naande ki dək cəkɔ se ək dɔɔl kinzirge dɛna k'gaamde gaama. ³¹ Sitange se eem nɔɔ metn Isa ki, deekiŋ ɔɔ: «Ken ajen tuur num, ɔlje naaje

k'baa kend maakɲ dɔɔl kiɲzirme tu se.»³² Isa deekden ɔɔ: «'Teec 'baaki.» Gɔtn se sitange se teeco ro gaabge tun di se ɔɔ baa end maakɲ kiɲzirme tu. Naan̄ ken se sum bo dɔɔl kiɲzirgen te dɛndɛ se dɔɔb rus ɔɔ naar aano girdi girdi bɔɔy baa si maakɲ baar ki ɔɔ naade ooy ut kap.³³ Ken jee gaam kiɲzirme jaay aak nakɲ tɛd se, naade dɔɔb aan̄ baa maakɲ gɛgɛr ki ɔɔ baa taad metn taar nakgen deel se paac jeege tu nakɲ aan do gaabge tun di ken ɔk kɔɔn̄ sitange se.³⁴ Gɔtn se jee maakɲ gɛgɛr ki se paac teec baado ɔɲ Isa. Ken naade baado ɔɲiɲ sum se, naade seliɲ metiɲa ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Naai se iin̄ 'teec ɔɲjen naan̄je!»

9

*Isa ɛd lapi debm k'runɲuy ki
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)*

¹ Ter Isa ook maakɲ markab ki, gaan̄ baar baa maakɲ gɛgɛriɲ* ki. ² Gɔtn se jeege uuno debm k'runɲuyu do nakɲ toodiɲ ki, ɔɔ baano gɔtn Isa ki. Ken Isa jaay aak naade aal maakde don̄ ki se, deek debm k'runɲuy ki se ɔɔ: «Aay kaami goonuma! *Kusiɲige se, maam m'tɔɔlisiɲga naatn.» ³ Gan̄ jee jeel taadn̄ tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage kandum se baag taadn̄ ute maakde ɔɔ: «Gaabm ese se naan̄ naaj naaj *Raa.» ⁴ Ken Isa jaay jeel saapde sum se, deekden ɔɔ: «Taa di jaay naase 'saapki nakɲ jig eyo ute maakse bin se? ⁵ Gen naase ki num ken gay bo ɔɔn̄ ciri ken m'deekɲ m'ɔɔ: «Kusiɲige se, maam m'tɔɔlisiɲga naatn» lɔbu ken m'deekɲ m'ɔɔ: «Iɲi ɔɔ 'lea» se bo ɔɔn̄ cir lɛ? ⁶ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se, do naan̄ ki ara se, m'ɔk tɔɔgo gen tɔɔl kusiɲ jeege.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɲuy ki ɔɔ: «Iɲi, uun nakɲ toodi se ɔɔ 'baa bei ki!» ⁷ Gɔtn se gaaba se iɲi ɔɔ baa been̄ ki. ⁸ Ken dɔɔl jee denge

* 9:1 Gɛgɛriɲ ara se, taad ute Kaparnayum.

jaay aak nakɲ ese se, beere ɓaa ɔkde ɔɔ gɔtn se naade tɔɔm Raa ken eɗ tɔɔgɲ bin se jikilinge tu.

Isa danj Matiye

(Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

⁹ Ken Isa jaay deel deel naane se, naan aak gaaba kalaɲ k'danɲɲ Matiye *debm tɔkɲ miiri ɲg king gɔtn tɛɗn naabiɲ ki. Naan deekiɲ ɔɔ: «Iɲi 'daanuma!» Gɔtn se sum ɓo Matiye iɲi ɔɔ daaniɲa.

¹⁰ Bii kalaɲ Isa ute jee metɲ ki ɲg ɔs kɔs beɛ Matiye ki se, *jee tɔkɲ miirge† deɲa te jee kusiɲge se ɓaado ɲg ɔs te naade kici. ¹¹ Ken *Parizige jaay aak nakɲ ese se, naade deek jeege tun metn Isa ki ɔɔ: «Gen di jaay Debm dooyse se ɲg ɔs te jee tɔkɲ miirge ɔɔ jee tɛɗn kusiɲge se?» ¹² Ken Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee kɔɔɲge. ¹³ Bin num 'ɓaa 'saapki do taar ken Raa taadno se ken ɔɔ: *Maam m'je amki tɔɲɲ* *serke sum eyo, num nakɲ maam m'je se, 'tedki beɛ ɓo jeege tu.‡ Maam m'ɓaado se gen danj jee ken saap ɔɔ naade aak beɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'ɓaado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusiɲge se.»

Isa taad taar kuun *siam

¹⁴ Gɔtn se jee metn Jan-Batist ki ɓaado tɔnd metn Isa deekiɲ ɔɔ: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun siam ey se?» ¹⁵ Isa tɛrlɛɗn ɔɔ: «Jeegeɲ ɓaado kɔkɲ menda jaay gaabm menda utu se, naade 'kɔɲ king maak-tuj ki la? Met ki eyo. Naade se kɔɲ kuun siam eyo ken mɛl menda jaay utu te naade se. Num gaɲ bii kalaɲ kaadiɲ utu 'kaana gaabm menda j'an kɔɔɗn naatn se jaay ɓo meɗiɲge se 'kuun siam.

† 9:10 Jee tɔkɲ miirge se Yaudge aakɗen aan gɔɔ jee kusiɲge.

‡ 9:13 Aak Oz 6.6.

¹⁶ «'Booyki: nam kəŋ kaal kal kiji ro kal kən koon eyo. Ey num kal kiji se an nəɛpm ute kal koono. Ɔə gətn nəɛpiŋ se 'tɛdn magal cir kən do dəkina. ¹⁷ Ɔə tətn koojŋ biŋ utu iin kiin se j'an kəŋ maakŋ k-lɛɛtɛrge tun koon eyo. Ey num tətn koojŋ biŋ utu iin kiin se an dəəbm ute k-lɛɛtɛrge. Ɔə tətə se lɛ kəy naaŋ ki cɛrɛ, ə k-lɛɛtɛrge se lɛ tujŋ kici. Bin num, tətn koojŋ biŋ utu iin kiin se j'an kəmbiŋ maakŋ k-lɛɛtɛrge tun kiji; taa bin se, tətn maak ki se lɛ tuj eyo ə k-lɛɛtɛrge se lɛ kəŋ 'dəəb eyo.»

Isa ɛd lapi mɛnd ki ə dur goon mɛnda daan yoge tu
(*Mk 5.22-43; Lk 8.40-56*)

¹⁸ Kaad kən Isa utu taadden taad bərt sum bo, maakŋ magal Yaudge tu se deb kalaŋ baado əŋina, ɛrg naaniŋ ki deekiŋ ə: «Goonum mɛnda se te ooy kooy bərsɛ sum, 'baado kənd ji doŋ ki taa naaŋ duru.» ¹⁹ Gətn se Isa ute jee mɛtiŋ ki iin ək mɛtiŋa. ²⁰⁻²¹ Kən naadɛ utu ba ba doob ki se, gətn se, mɛnda kalaŋ bin se gətn moosiŋ aan sum se əŋ daar eyo bini tɛd baar sik-kaar-dio, naaŋ əko mɛtn Isa ə taad te maakiŋ ə: «Kən maam m'baa jaay m'utga taa kalin sum bo, m'utu m'kəŋ lapi.» Gətn se naaŋ baado naagŋ Isa ki ut taa kalina ə naar əŋ lapi. ²² Isa ək tɛrl aakiŋ ə deekiŋ ə: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» Ɔə kaad kən se sum bo, mɛnda se əŋ lapi.

²³ Kən Isa jaay aan bɛe gaab kən magal Yaudge se, naaŋ əŋ jee tuuy kaage ə jee dɛnge se lɛ daar təy təy makəŋ. ²⁴ Naaŋ deekden ə: «'Teecki naatn! Bɛrɛ, goon mɛnda se lɛ ooy te eyo, naaŋ tood tood bi sum.» Gaŋ gətn se naadɛ ooyiŋ koogo mɛtiŋ ki. ²⁵ Kən jee den jaay j'əddɛno naatn se, Isa ɛnd maakŋ bɛe ki ə ək ji goon mɛnda ə gətn se goon mɛnda se iini. ²⁶ Gətn se labariŋ se wək dəəd taa naaŋ gətn ese paac.

Isa ḁḁd kaam jee kaam-tṵokge dio

²⁷ Ken Isa iin̄ gṵtn se jaay ḁaa ḁaa se, gṵtn se jee kaam-tṵokge dio ṵk metina ḁḁ tṵḁḁ tṵṵy ḁḁ: «Eejjen doje ki, naai *Goon Daud!» ²⁸ Ken Isa jaay aan been se, jee kaam-tṵokge se ḁaado ḁḁḁna ḁḁ naan̄ deekden ḁḁ: «Naase 'took aalki maakse dom ki la ken maam m'ṵk tṵṵḁḁ gen tḁḁn nakḁ ese se?» Naade tḁrliḁ ḁḁ: «Ye Mḁlje, naaje k'tooko.» ²⁹ Gṵtn se Isa uun̄ jin̄ tṵḁḁden kaamdege tu ḁḁ deekden ḁḁ: «Aan gṵḁ naase aalkiga maakse dom ki se, nakḁ naase 'jeki se 'kaan̄ kaama.» ³⁰ Naan̄ ken se sum ḁo, kaamdege naar tṵḁḁ taaka. Num gṵtn ese se Isa aacden kaama ḁḁ deekden ḁḁ: «Ḁndki kṵḁḁḁ: taar se, ḁḁḁte 'ḁaa taadiḁki nam ki.» ³¹ Num gaḁ ken naade jaay iin̄ ḁaa ḁaa sum se, nakḁ Isa tḁḁden se, naade ḁaa wṵḁkiḁ taa naan̄ ken ese paac.

Isa ḁḁ lapi debm ken ḁḁ taad taar eyo

³² Gaḁ ken jee kaam-tṵokgen di se jaay teec ḁaa ḁaa sum se, naan̄ ken se, naade ḁaano gṵtn Isa ki ute gaaba kalaḁ bin se, ṵk kṵḁḁ sitan ken ḁliḁ ḁḁ taad taar eyo. ³³ Gṵtn se Isa tuur te sitan ro gaab ken ese se, ḁḁ gaabm ḁḁ taad taar ey se, baag taadn taara cḁy. ḁḁ ken jee denge aak se nakḁ se deel dode ḁḁ ṵkden taad eyo ḁḁ deek ḁḁ: «Maakḁ *Israel ki paac se, nakḁ bin se ḁii kalaḁ k'l'aaak te eyo!» ³⁴ Gaḁ *Parizige se deek ḁḁ: «Ute *Bubm sitange se ḁo naan̄ tuur sitange ro jeege tu.»

Isa eej do jee denge tu

(*Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2*)

³⁵ Isa lee ḁaa maakḁ gegege tu ḁḁ maakḁ naan̄ge tu paac, lee dooy jeege maakḁ *ḁeege tun Yaudge lee tusn maak ki. Naan̄ lee taadḁden Labar Jiga gen *maakḁ Gaar Raa ḁḁ lee ḁḁ lapi jee kṵḁḁge tu paac ḁḁ jeege paacḁ kṵḁḁḁ tujḁenga tuju. ³⁶ Ken naan̄ aak jee denge se, naan̄

εεjden dođe ki taa naade se ɔɔrga ɔɔ maakde tujga aan gɔɔ baatgen ɔk debm gaam eyo. ³⁷ Gɔtn se Isa deek jeege tun metin ki ɔɔ: «Maakɲ-gɔtn tedga gen kɔjɔ se dena, nabo jee tedn naabge se, baata[§]. ³⁸ Bin num, 'tɔndki metn Mel maakɲ-gɔtɔ taa ade kɔl jee tedn naabge do ki gen kɔjn maakɲ gɔtina.»

10

**Jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio*

¹ Ter Isa danɔ jee metin ken sik-kaar-dio. Naan edden tɔɔgɔ gen tuur sitange ro jeege tu ɔɔ gen kedn lapi jee kɔɔnɲe tu paac ɔɔ jeegeen paacɲ ken kɔɔnɲ tujdenga tuju. ² Ken ara bo ro jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio: ken deet se, Simon k'danin Pier se ute genaɲ Andre; Jak ute genaɲ Jan, naaden di se gaan Zebedege; ³ Pilip ɔɔ Bartelemi; Tɔma ɔɔ Matiye ken naabin tɔkɲ miiri se; Jak goon Alpe ɔɔ Tade; ⁴ Simon debm je kujn naanina* ɔɔ Judas Iskariot, naan bo debm utu kutn Isa se.

*Isa ɔl *jee kaan naabingen sik-kaar-di se naaba
(Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)*

⁵ Naade se bo jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di ken naan ɔlden naaba. Ken ɔlde kɔl se, naan dejde ɔɔ taadden ɔɔ: «ɔnɲte 'baaki maakɲ naanɲe tun melinge Yaudge eyo ɔɔ maakɲ geger *Samarige tu se kalaɲ kic bo ɔnɲte 'kendki maak ki. ⁶ Num 'baaki gɔtn gaan *Israelge tu, naaden tec aan gɔɔ baatgen iigga kiig se. ⁷ Ken 'baaki baa doob ki

---

§ 9:37 Ara se Isa taad te jeegeen inɲ aak kaak kaama j'aden taadn labarin ken jiga se nabo jeegeen baa taad se, naade baata. * 10:4 Debm je naanin ara se je deekɲ ɔɔ: debm je kuun naanin kaam ji jee wɔɔydege tu. Jee wɔɔydegen ara se je taadn ute *Rɔmege, taa kaad ken ese se taa naan *Israel se kaam ji Rɔmege.

se 'taaddeki taar *Raa waki: <Berε, *maakη Gaar Raa se wopga gowro!> ⁸ Edki lapi jee koonge tu, 'durki jeegen ooyga kooyo, edki lapi jee bikidge tu taa rode 'daapm tedn aak beε naan Raa ki wɔ 'tuurki sitange ro jeege tu. Taa naase le wηki cere dey se, naase kic bo edin̄ki jeege tu cere.

⁹ «Ken naase 'baaki baa se, wηte 'kuunki daab, pudda ey le gurs maakη pɔs ki. ¹⁰ Wɔ ken 'baaki baa doob ki se wηte 'kuunki boowɔ, wηten 'tɔski kalge di dio, saage wɔ wηten 'kuunki sirdi. Taa debm tedn naaba se, beeki num, j'an̄ kedn kosiŋa.

¹¹ «Ken naase jaay aki kend maakη geger ki ey le maakη naan ki se, 'jeki debm beε ken asen doodn kɔkη jiga. Naase ingki gɔtn deb ken ese sum bini anki kiin̄ baa maak ki. ¹² Maakη beε ken jaay naase endkiga maak ki se, 'teddeki tɔwε. ¹³ Ken jee maakη beε ki se jaay dood oksenga le, wη tɔwε se king te naade. Num ken naade jaay dood oksen te ey le, wη tɔwε se asen terl kɔη gɔtin̄ ki. ¹⁴ Ken maakη geger ki ey le maakη beε ken naase aki kend maak ki jaay, naade baate doodn kɔkse se, wɔ baate booy taarse num, naase 'teec wɔndenki beede ey le maakη gegerde wɔ ken teec 'baaki baa se, kudn jesege tu se kic bo 'tupdeki naatn. ¹⁵ 'Booyki beε m'asen taada: bii ken Raa 'kɔjη boowɔ do jeege tu se, jee maakη geger ken ese se boow koochw do naade ki se aden tedn wη cir gen jee taa naan Sɔdɔm ute gen Gɔmɔr†!»

Dubar utu kaan do jeege tun metn Isa ki

(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)

¹⁶ «'Booyki! Maam m'ɔlse aan gɔw baatge maakη k-sogsogige tu; nabɔ naase se ingki do metekse ki aan gɔw wɔwɔge wɔ 'tedki rose miskinge aan gɔw deerge. ¹⁷ Wɔndki kɔndɔ, taa jeege utu asen tɔkη baa gɔtn kɔjη boowge tu,

† 10:15 AakJen kɔη 13, 18 wɔ 19.

naade asen tɔnd ute mɛɛje maakɔ *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁸ Taa maam se naade asen tɔkɔ ɓaa naan magalge tu ɔ naan gaaringe tu, taa bin se naase aki tɛdn saadumge naan naade ki ɔ naan jeege tun Yaudge ey se kici. ¹⁹ Ken jaay j'ɔk k'ɓaansinga naan tɔgge tu num, gɔtn naane se ɔnte 'beerki do taar ken naase aki ɓaa taada ɔ ute raay naase aki kɔɔ jaay anki taadn taar se. Taa kaad ken se, Raa ɓo asen kɛdn taar ken naase adeki taada. ²⁰ Taa taar naase aki taad se, gen naase malinge eyo, num taar se Nirl gen Bubse Raa ɓo asen kɔl naase aki taada. ²¹ Naan ken se, genaa utu kɔl genaana j'an ɓaa tɔlɔ ɔ bubu kici utu kɔl gooniɔna j'an ɓaa tɔlɔ. Gaange utu terl naaga bubdege tu ɔ je yode. ²² Taa maam se jeege paac utu asen kɔɔdn kundu; naɓo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tɔlin ki num, naan se utu 'kɔɔ kaaja.» ²³ Ken jaay k'dabarse maakɔ gegɛr ken kaam kalaɔ num, aan 'baaki maakɔ gegɛr ken kuuyu. 'Booyki beɛ m'asen taada: gegɛrgen maakɔ naan *Israel ki se, naase adeki lee dɔɔd ey sum ɓo, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

²⁴ «Debm lee metn deb ken dooyin se, 'kɔɔ cir debm dooyin eyo; ɔ debm tɛdn naaba gɔtn deb ki se, naan se 'kɔɔ cir melin eyo. ²⁵ Anum debm lee metn deb ken lee dooyin se n'tɛd aan gɔɔ debm dooyin se. ɔ debm 'tɛd naaba gɔtn deb ki se kic lɛ, n'tɛd aan gɔɔ melin se. Taa debm ken mel beɛ se kic naade naajina ɔ naan ɓo Belzebul‡, bin num met kando k'naajn jeegegen maakɔ been ki se cir gen naan se daala!»

ɔnte 'beerki jeege tu

²⁶ «Taa naan se ɓo jeege se, ɔnten 'beerdeki! Taa kaadin jaay utu 'kaan se, nakɔ paacɔ j'ɔyinga kɔy se, utu

---

‡ 10:25 Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakɔ Kitap ki se Bubm sitange se ɔk ro dɛna.

'toodn tal. ጋo nakጃ borse k'jeelki metin ey se, j'utu j'anጃki jeele. ²⁷ Nakጃ paacጃ maam m'taadsesiጃ maakጃ nጋor ki se, 'baa 'taadinጃki jeege tu ute kaam kaada. Nakጃ ken naase 'booyinጃki k'taadsen naaጃ ki metn bisege tu se 'wጋakiጃki do beege tu kici. ²⁸ ጋጢte 'berki jeege tun 'tጋol daa roa, ey num kጋጃ tጋol ko ey se; num 'berki bo Raa ki, naaጃ bo debm ken ጋk tጋጋጋ ken tጋol daa rose ጋo tጋol kose maakጃ poof ken gen daayum se. ²⁹ Yeelge seem seem di se k'duginጃ ute kጋborጋ kalaጃ sum ey la? Ute naaጃ se kic bo ken maakde ki se jaay kalaጃ 'kooocጃ naaጃ ki se ken Bubsen Raa tookga jaayo. ³⁰ Num gaጃ naase se beekጃ dosege kic bo Raa jeelinጃ kalaጃ kalaጃ. ³¹ Bin se, ጋጢte 'berki! Naan Raa ki se, naase se 'cirki yeelge se dጋko. ³² Debm jaay taad naan jeege tu ጋo naaጃ debm maam se, maam kic m'taadn naan Bubum ken maakጃ raa ki m'deekጃ m'ጋo: naaጃ se debm maama. ³³ Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'anጃ baatinጃ naan Bubum ken maakጃ raa ki kici.»

*Isa se baano ute tጋose bo do naaጃ ki eyo num bጋorጋ
(Lk 12.51-53, 14.26-27)*

³⁴ Isa taad ጋo: «ጋጢten 'saapki ጋki maam se m'baano ute lapi bo do naaጃ ki. Maam se m'baano bo ute lapi eyo, num m'baano ute bጋorጋ. ³⁵ Deere, maam se m'baado gen: *gaጃ goon gaaba ute bubiጃa,*
goon menda ute koጃa,
moom menda ute mend gooniጃa.

³⁶ *Jeegen maakጃ* bei ki se bo utu 'tedn jee wጋoyige. §

³⁷ «Debm jaay je bubiጃ ute koጃ cirum maam se, naaጃ se aas te gen tedn debm maam eyo. ጋo debm jaay je gooniጃ gaaba ute gooniጃ menda cirum maam se, naaጃ se aas te gen tedn debm maam eyo. ³⁸ ጋo debm jaay baate kuun kaagጃ j'ansiጃ tupm ro ki ጋo ጋk metum ey se, naaጃ se aas

---

§ 10:36 Aak Mis 7.6.

te gen tɛdn debm maam eyo. ³⁹Debm jaay je kaajɲ kon se, naan̄ utu an̄ kutu, ɔ debm jaay ut kon̄a taa maam se, naan̄ utu an̄ kaaja.»

Debm ɔksen naase se aan gɔɔ ɔkum maama

⁴⁰ «Debm jaay dɔɔd ɔksen naase se, aan gɔɔ naan̄ dɔɔd ɔkum maama ɔ debm dɔɔd ɔkum maam se lɛ, aan gɔɔ naan̄ dɔɔd ɔk debm kɛn ɔlumo. ⁴¹Debm kɛn jaay dɔɔd ɔk debm taad taar teeco taar Raa ki, taa naan̄ jeeliɲ naan̄ se debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan̄ 'kɔɲ bɛdɪna aan gɔɔ gen debm taad taar teeco taar Raa ki se kici. Debm jaay dɔɔd ɔk debm kɛn tɛd naka ute dɔobɪna, taa naan̄ jeeliɲ naan̄ debm daan ki se, naan̄ se 'kɔɲ bɛdɪna aan gɔɔ gen debm daan ki se kici. ⁴²'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakɲ gaange tun sɛɛm sɛɛm se, debm jaay ɛdga maan kurlu cɔkɔ deb kalaɲ ki, taa naan̄ jeeliɲ naan̄ debm maam se, debm bin se, bɛɛ naan̄ tɛd se 'kutn cɛr eyo, num naan̄ utu 'kɔɲ bɛdɪna.»

11

Isa ute Jan-Batist
(Lk 7.18-35)

¹ Kɛn Isa jaay dooy jee mɛtiɲ kɛn sik-kaar-di aas sum se, naan̄ iɲɲ ɔɲ gɔtn ese ɔ baa lee taad taar *Raa jeege tun maakɲ gegerge tun gen taa naan̄ gɔtn ese ɔ dooyde.

² Kaad kɛn Jan-Batist utu maakɲ dangay ki se, naan̄ booyga nakɲ paacɲ kɛn *al-Masi tɛd se. ɔ naan̄ danjo maakɲ jeege tun mɛtiɲ ki se jeege kandum ɔ ɔlde gɔtn Isa ki. ³ Naade baa tɔnd mɛtiɲ ɔ: «Naai ɓo debm kɛn jeege ɲɲg aak kaama j'ɔ utu ade baa se lɔbu, k'booy nam kuuy ne?» ⁴ Isa tɛrlɛn ɔ: «'Baa taadki Jan ki nakɲ naase mala aakiɲki ute kaamse se ɔ booyiɲki ute bise se: ⁵ jee kaam-tɔɔkge lɛ, kaamdege tɔɔd taakga, jee cɛkɛdɛge lɛ,

leega talam talam, jee bikidge le, onga lapia do rodege toodga kolon kolon, jee duguyge le, borse booy booyo, jee ooyga kooy kic le, duroga daan yoge tu do Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu. ⁶ Maak-raapo deb ken jaay ai kaamin onte doobm gen kaal maakin do maam ki eyo.»

⁷ Ken jee Jan oldeno naaba jaay ok terl baa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu do: «Do kod-baar ki se, naase tap bo ingkiro kaakn nana? Lodu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen baansin kaam ara kaam ara se la? ⁸ A-al Bin num naase ingkiro kaakn nana? Lodu ingkiro kaakn gaabm ken tus kal aak bee se ne? Goto. Jee lee tus kalgen aak bee gen koono se ting maakn bee gaaringe tu. ⁹ Lodu naase tap bo ingkiro kaakn nana? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki nabo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ¹⁰ Naan se bo debm ken k'raano metn taarin do dakin j'oo:

'Booyo, maam m'ai kol debm kaan naabum naani ki, taa ai daapm doobi.*

¹¹ 'Booyki bee m'asen taada: maakn jeege tun mendge toojden do naan ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm ken magal cirin Jan se, goto. Anum debm *maakn Gaar Raa ki se baat aan goo di kic bo, naan se bo magal† cir Jan.

¹² Kaad ken Jan-Batist lee taado Taar Raa jeege tu bini aan borse se, maakn Gaar Raa se jeege je kend ute taa toooo. Do jeegen ted naka ute taa toooo se, je an kuun maakn Gaar Raa se kaam jide. ¹³ Taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki do dakin se, paac,

---

* ^{11:10} Aak Mal 3.1. † ^{11:11} Ken baano ute maakn Gaar Raa se, Isa. Taa naan se bo Matiye taad do jee ken maakn Gaar Raa ki se naade cir Jan-Batist ken baado naan Isa ki gen daapm doobina.

bini aan do Jan ki se, taado metn taar Gaar Raa ken utu ade baa se. ¹⁴ Ken naase jaay 'je aki booy kəkɲ num, *Eli ken naase ɔki utu ade baa se, Jan se bo naana. ¹⁵ Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se! ¹⁶ Jeegen borse tap bo m'aden kəmb beye ute nange? Naade tec aan gɔɔ gaangen ing bɔɔr ki jaay taad ute naapa ɔ:

¹⁷ Naaje k'tuuysen kaa
nabo naase 'baate daamki.
Naaje k'j'aarsen kaa yoa
nabo naase 'baate keemki.

¹⁸ «Ey num ken Jan baado se, naan je kəs den eyo ɔ aay tɔtn[‡] koojn biɲ eyo ɔ jeege deek ɔ: naan se debm sitan!
¹⁹ Ken *Goon Deba jaay baado se ɔɔ ɔ aaye, nabo jeege deek ɔ: naan se debm kaam-kəsɔ ɔ debm kaay-koono ɔ ɔk mede ute *jee təkɲ miirge ɔ ute jee *kusingel! Num jeel-taar gen Raa se j'aak k'jeelin naan met ki se ute nakgen jikilinge tɛda, taa naade se took aalga maakde do Raa ki§.»

Jee maakɲ gɛgɛrge tun ken baate tookɲ kaal maakde do Isa ki

(Lk 10.13-16)

²⁰ Gɔtn se Isa mooy jeegen maakɲ gɛgɛrge tun ese dena taa naade baate 'terl kingde, ey num gɔtn ese se bo, gɔtn naan tɛdno nakɲ-kɔɔbinge dena. ²¹ Naan deekden ɔ: «Utu asen kɔɔɲ aak eyo naasen jee maakɲ gɛgɛr ken Kərəzin ki! Utu asen kɔɔɲ aak eyo naasen jee maakɲ gɛgɛr ken Betsaida ki! Taa nakɲ-kɔɔbgen tɛd gɔtse ki se jaay 'tɛdoga tɛd maakɲ gɛgɛrge tun Tir ki ute ken Sidɔɲ ki num, kaadn do dəkɲ naade terloga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kəl doa ɔ bɔɔy burku dodege tu ɔ kɔɲ

[‡] 11:18 Maakɲ taa naan *Israelge tu se jeege tɛd tɔtɔ ute teen eyo num ute koojn biɲ sum. [§] 11:19 Jeel-taar gen Raa se: naan ɔlo Goonɲ do duni ki.

kusiṅdege. ²² 'Booyki, m'asen taada: bii ken Raa utu 'kəjɪ̃ bə̃ɔ̃ɔ do jeege tu se, nakɪ̃ utu 'kaan dose ki se utu 'kə̃jɪ̃ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute ken Sidə̃jɪ̃ ki se daala. ²³ Ɔ̃ naase, jee maakɪ̃ gɛgɛr ken Kaparnayum ki, gɛn naase ki num, ɔ̃ki nookse se 'keem kaan maakɪ̃ raa ki la? Gətə! Naase se utu aki kooy 'b̃aa gətɪ̃n jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakɪ̃-kə̃ɔ̃bgen tɛdo gətɪ̃ ki se jaay b̃o tɛdoga tɛd Sə̃dəm ki num, kaadɪ̃ naane gɛgɛr Sə̃dəm se b̃orse kic tɛdɪ̃n utu*. ²⁴ Taa naaɪ̃ se b̃o, 'booyki m'asen taada: bii kə̃jɪ̃ bə̃ɔ̃ɔ ki se, nakɪ̃ utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakɪ̃ ken utu kaan do jeege tun taa naaɪ̃ Sə̃dəm ki se.»

Isa tə̃ɔ̃m Raa
(Lk 10.21-22; 1Kɔ̃r 1.26-29)

²⁵ Kaad ken se Isa deek ɔ̃: «Bua, naai b̃o Mɛl maakɪ̃ raa ute gɛn do naaɪ̃, maam m'tə̃ɔ̃mi taa nakgen se naai ɔ̃yɪ̃ŋa kə̃yɔ̃ jee jeel-taarge tu ute jee mɛtɛkge tu, ɔ̃ b̃orse naai 'taadga mɛtɪ̃ɪ̃na gaan sɛɛmge tu. ²⁶ Deere, Bua, kɛse b̃o nakɪ̃ jigan ken naai maaki 'jen ro ki.

²⁷ «Nakge paac se Bubum ɛdumsɪ̃ŋa kaam jima. Ey num Goono se nam tap b̃o jeelĩɪ̃ eyo; ken jeelĩɪ̃ se Raa Bubu kalĩɪ̃ ki sum. Ɔ̃ Raa Bubu se kic ey num, nam tap b̃o jeelĩɪ̃ eyo num ken jeelĩɪ̃ se, Goonĩɪ̃ kalĩɪ̃ ki sum ɔ̃ Goonĩɪ̃ se b̃o baadɔ̃ taad Raa Bubu se jeege tu taa aɪ̃ jeele.

²⁸ «'Baakiro gətum ki, naasen paacɪ̃ ken ɔ̃arkiga kə̃ɔ̃ɔ ɔ̃ daamse deerse se ɔ̃ maam m'asen kɛdɪ̃n gətɪ̃n tə̃ɔ̃l maaka. ²⁹ Uunki daamum se dose ki ɔ̃ 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'ɔ̃ɔp rom baata ɔ̃ m'dalul. Ute maam se, naase aki kə̃jɪ̃ gətɪ̃n tə̃ɔ̃l maakse. ³⁰ Deere, taarum m'ɔ̃ɔ aki kuun se lɛ, naaɪ̃ ɔ̃jɪ̃ eyo, ɔ̃ daamum m'ɔ̃ɔ aki kuun se kic lɛ, naaɪ̃ cɛɛɛɛ.»

---

* 11:23 Aakɪ̃ɛn 13.

12

Isa se naan bo Mēl *bii sebit
(Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)

¹ Kaad ken se Isa deel maakŋ gōtn gēm ki bii sebit* ki ute jee metiŋ ki. Ken naade deel deel se, jee metiŋ ki jaay, bo tōalde se baag terecŋ do gēmge ɔɔ ɔɔ. ² Ken *Parizige jaay aak nakŋ ese se, naade deek Isa ki ɔɔ: «Aaka, jee meti ki se tēd nakŋ ken j'und te kulu gen tēd eyo bii sebit ki!» ³ Isa tērlēden ɔɔ: «Naase 'dooyiŋki te ey la, nakŋ ken *Daud tēd ute jeenŋe kaad ken naade bo tōalde se? ⁴ Gōtn se Daud endo maakŋ *kōrōr magal gen *Raa ki ɔɔ tōs mappan j'ēdinga kēd *serke Raa ki, ɔɔ ɔɔ ēd jeenŋe tun metiŋ ki kici. Ey num mappan se naade kōŋ kōs eyo; ken 'kōs se, *jee tēdn serke Raage tu kalde ki sum. ⁵ Lōbu naase 'dooyiŋki te ey la, maakŋ *Ko Taar ken Raa ēdō Musa ki se, bii sebit ki se jee tēd serke Raage tu ken tēd naaba maakŋ kōrōr magal gen Raa ki kic bo uum aal te bii sebit se naan ki eyo. ⁶ 'Booyki m'asen taada: nam utu gōtn ara se, magal cir *Bee Raa se daala. ⁷ Taar ken taad ɔɔ: *Maam se m'je amki tōjŋ serke eyo*, num m'je se naase aki 'kēejŋ bo do naapge tu† ɔɔ ken taar se jaay 'booy ɔkkiga metiŋ num, jee se, naase adeki tōkŋ mindde eyo, taa naade se tuj te dīm eyo. ⁸ Taa *Goon Deba se le, naan bo Mēl gen bii sebit.»

Isa ēd lapi gaab ken jiiŋ ooyga kooyo

⁹ Isa iinŋ ɔŋ gōtn se ɔɔ baa end maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁰ Gōtn ese, naan ɔŋ gaaba kalaŋ jiiŋ ooyga kooyo. Taa *Parizige je doobm an kōkŋ mind Isa se, tōnd metiŋ ɔɔ: «Doobm naajege tu se, *bii sebit ki nam ɔk doobo ken kēdn lapia debm kōɔŋ ki la?» ¹¹ Isa tērlēden ɔɔ:

* 12:1 Bii sebit se bii ken Yaudge lee jamakŋ ro ki. † 12:7 Aak Oz 6.6.

«Maakse ki se nam ak baata kalarj sum, do baatin se jaay ooc maakj gao ki bii sebit ki num, an baa kooḏin ey ne? ¹² 'Booyki, debkilimi se naan doḡ cir baata! Bin num bii sebit ki se, jeege ak doobo gen tedn bee jeege tu.» ¹³ Gotn se Isa deek gaab ken se do: «'Seej jii!» Gotn se naan seej jina do gotn ese sum bo jin se oḡ lapia aan gao naapin se.

¹⁴ Gotn se Parizige teeco naatn maakj bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, baa tus dook taarde gen je doobm an 'kutn Isa.

Isa se naan bo debm tedn naabm ken Raa beer doḏino

¹⁵ Ken Isa jaay booy do naade dookga taarde gen tooḏin se, naan iin oḡ gotn ese se do jeege dena ak metina do naan ed lapi jee kooḡge tu paac. ¹⁶ Num naan aacden kaama do j'ante taadn jeege tu an jeele. ¹⁷ Bin bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roḡ Ezayi taadno do dokin se aanga doobin ki, ken do:

¹⁸ «Ken ara bo debm tedn naabum ken maam Raa m'beer m'ooḏino.

Naan bo debm maak-jema do tooḏum jaay maam m'beer m'ooḏino.

Maam m'an booy Nirlum se don ki do doobm maam daan ki se,
naan an taadin jikilimge tu paac.

¹⁹ *Naan se* le mooy te nam eyo do taad te makon eyo.

Taar naan se j'an booyin doobge tun kaam ara kaam ara se eyo.

²⁰ *Mu taa baar* ken dug dug se kic bo, naan an teroc eyo.

Do loompooḡn poodin baa baa kooyo se kic le, naan an tooḏ eyo.

Naan ted nakge ute doobin se bini 'cir nakgen bee ey se paac.

²¹ Do jee do naan ki se paac kond doḏe do naan ki.†»

---

† 12:21 Aak Eza 11.12.

Isa ute *Bubm sitange se taarde kalarj la?

(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)

²² Gōtn se jeege ɔk baano gōtn Isa ki ute gaaba kalarj ɔk kōōŋ sitan ɔɔ kōōŋ sitan se tēdīŋ gaabm se tēd kaam-tōkō ɔɔ ŋj taad taar eyo. Gaabm se Isa eđīŋ lapia, kaamiŋ ɔɔd aaka ɔɔ naaŋ baag taadŋ taara cey. ²³ Ɔɔ gōtn se jee denge paac aak nakj se, deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm ese se, teeco metjil Gaar *Daud ki ey la?»

²⁴ Num garj ken *Parizige jaay booy taar se, naade deek ɔɔ: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute tōōgŋ Belzebulŋ, naaŋ ken Bubm sitange se.» ²⁵ Garj Isa jeel maak-saapde deŋ se deekden ɔɔ: «Maakj taa naaŋ gaar ken jeenge taarde ɔk metn naap eyo ɔɔ baagga tēdŋ bōōrō ute naapa se, naaŋ se utu terece. Maakj gegeŋ, ey le maakj bee ken malinge tēd taara ute naapa se kic bo, malinge 'kōŋ king eyo. ²⁶ Ken Bubm sitange jaay tuur naapiŋ Bubm sitange se, kese aan gōɔ naaŋ tēd bōōrō ute ro naaŋ maliŋa ɔɔ bin se naaŋ tōpga roŋa. Ken bin num, gaariŋ se naaŋ aŋ kōkŋ ɔɔ dio? ²⁷ Naase ɔk ki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, ken eđden tōōgō jaay tuur sitange se, naŋa? Bin num naade mala se bo asen kōjŋ bōōrō dose ki. ²⁸ Ken deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maakj Gaar Raa se aanga gōtse ki. ²⁹ Ken nam jaay je kend kōsn bee debm tōōg se, debm se naaŋ ɔk dōōkinga jaay bo, kōsn beeŋa. ³⁰ Debm jaay ute maam ey se, naaŋ se debm taamooyuma ɔɔ debm jaay noogum gen tusn jeege ey se, debm bin se wōōkden wōōkō.

³¹ «Taa naaŋ se bo 'booyki m'asen taada: *kusiŋ paacŋ ken jikilimge tēda ute naajŋ ken naade lee naaj Raa se kic bo, Raa adesīŋ kōŋ tōōlō. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusiŋ naaŋ se Raa aŋsiŋ tōōl eyo. ³² Anum debm jaay taad taar iŋg kus ro maam *Goon Deb ki kic bo, Raa aŋ tōōl

---

§ 12:24 Aak Mt 10.25.

kusiñiṇa. Num gaṇ debm jaay taad taar iṅg kus ro *Niri! Salal ki se, Raa aṅ tōl kusiñiṅ do naaṅ ki ara ki eyo ḡ bii ken kaam mōṭn se ey kici.»

Ko kaaga ute koojiṇa

³³ Isa deekden ḡ: «'Booyki. Kaagṇ jiga se ooj koojiṅ kic ḡ jiga, num kaagṇ ken kōṅḡ se, ooj koojiṅ kic ḡ jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeeliṅ ute koojiṇa. ³⁴ Aakumki tu wōjgen ara! Naase ɛ jee bæki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadn nakṇ bæ se? Taa taar ken jikilimge lee taad paac se iṅḡ maakde ki. ³⁵ Debm bæ se, bæṅ se iṅḡ maakiṅ ki ḡ taar ken teec taariṅ ki kic ḡ bæ, ḡ debm *kusiṅ se, kusiñiṅ se kic ḡ iṅḡ maakiṅ ki ḡ taar ken teec taariṅ ki kic ḡ iṅg kusu. ³⁶ 'Booyki m'asen taada: biiṅ Raa kōjṅ bōṛ do jeege tu se, taargen jeege taadiṅ reṅ reṅ paac se, Raa utu baa tōnd metde. ³⁷ Taa ute taar ken 'teec taari ki se jaay ḡ ai ḡapa ey ɛ ai kutu.»

Jeege je kaakṇ nakṇ-kōḡḡ

(Lk 11.24-32)

³⁸ Gaṇ gōtn se jee jeel taadn tōkṇ metn Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade deek Isa ki ḡ: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakṇ naai ajen tēdn nakṇ-kōḡḡm ken j'an kaakṇ jeel ro ki naai se iṅḡ gōtn Raa ki.» ³⁹ Naaṅ deekden ḡ: «Jee ḡorse jig eyo ḡ 'tuj ḡrmdē naan Raa ki se je kaakṇ nakṇ-kōḡḡ, nabo nakṇ-kōḡḡm naade an kaakṇ jeel ro ki se, tecṅ aan gōḡ ken gen debm taad taar teeco taar Raa ki ken k'daṅiṅ Yunus* se sum. ⁴⁰ Aan gōḡ Yunus tēdo bii mōṭo maakṇ kenj ken magal se, *Goon Deba se kic ḡ 'tēdn bii mōṭo maakṇ naaṅ ki. ⁴¹ 'Bii ken jaay Raa an kōjṅ bōṛḡ do jeege tu se, jeeḡen Ninib ki se kic utu 'kōkṇ mind jeeḡen duni ken ḡorse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ḡ tērlga maakde do Raa ki, anum 'booyki debm ara

* 12:39 Aak Yunus 3.3-5.

se, cir Yunus se daala. ⁴² Bii ken Raa an kajñ bōōrō do jeege tu se, nēelgen iinō kaam kaam bōōyō† gōtn duni dāar ro ki se utu kōkñ mind jeegen duni ken bōrse se. Taa naan iinō gōtn dōkō gen booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ð 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ðk terlo gōtin ki

⁴³ Ter Isa taadden ð: «Ken sitan jaay teec ðnga nam se, naan baa leedo do kōd-baarge tu je gōtn kingi, nabo naan ðjo te eyo. ⁴⁴ Ken naan jaay ðj te ey num, baag taadn ute maakin ð: maam se m'kōkñ m'terl gōtn ken m'iinno ro ki. Ken naan jaay ðk terl aan se, ðj bee se k'daapinga aak bee aac walak ð nam maak ki se gōtō. ⁴⁵ Gōtn se naan ðk terle ð baa ðjo sitangen kuuy cili ken kusiñ ciriñ naan se daala. Naade baado tēē end ing maakñ gaab ken se ð king gaabm se terl baa tēd kusiñ cir ken deet se daala. Deere, naan se bō nakñ ken utu kaan do jeegen do duni ken bōrse jig ey se.»

Genaa Isage ute kōnde

(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Kaad ken Isa utu taad taad jee denge tu bōrt sum bō, gōtn se genaange ute kōnde dāar naatn je taadn te naana. ⁴⁷ [Deb kalañ baado taadñ ð: «'Booyo! Koi ute genaage se utu naatn ð naade se je ai kaaka.»]‡ ⁴⁸ Gañ Isa terl deb ken j'ōliño se ð: «Koyuma ute genaamge se tap bō nanje?» ⁴⁹ Ter gōtn se, naan uun jin tōj ro jeenge tun metin ki ð deekden ð: «Aakki jee se bō koyumge ute genaamge. ⁵⁰ Taa debm jaay tēd nakñ Bubum maakñ raa ki maakin jen ro ki se, naan se bō genaam gaaba, ken menda ð koyuma.»

---

† 12:42 Aak 1Gar 10.1-13. ‡ 12:47 Bersen ara se, maakñ Kitapge tun do dōkin se, metinge maakde ki se, gōtō.

13

Kaal naagɥ taar ɣen debm kənd buru*
(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

¹ Bii ken se sum bo, Isa teec ɔɲ bea ɔɔ baa ing taa baar ken Galile ki. ² Ɔɔ gɔtn se dɔɔl jeege dɛna tus cɛɛɲ ki ɔlin naan iin ook ing maakɲ markab ki ɔɔ jee ute dɛndɛ se daar do jɛɲ baar ki. ³ Gɔtn se naan taaddɛnga taarge dɛna ute doobm kaal naagɥ taara deekden ɔɔ: «¹Booyki, deb kalaɲ tɔs kupina ɔɔ teec baa kənd buru. ⁴ Ken naan jaay ɔnd kənd burin se, kupm metin si jɛɲ doob ki ɔɔ yeelge booy baado tuun ɔsin naatn paac. ⁵ Kupm metin si do naan ken gɔtin ɔk koa. Kupm se naar teeco yɔkɔdɔ taa gɔtn se, naanjin cɛɛɛ. ⁶ Num gaɲ ken kaada jaay baag tɔɲɔ se, naan lawaka ɔɔ tuutu, taa gɔtn se iirin ɔɲ end baa te dɔk eyo. ⁷ Kupm metin se si maakɲ ji kaag ken ɔk kərɔndɔ. Ji kaagɲ ute kərɔndɔ se teepe ɔɔ aayin taara. ⁸ Kupm metin si do naan ken jiga. Kupm se am tɔɔk doa ɔɔ ɔk kaama. Kengen metinge se ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kengen kuuy ɔk kaama dɛna ɔɔ kengen kuuy se ɔk kaama dɛn ciri.» ⁹ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

ɣen di Isa taaddɛn ute kaal naagɥ taara

¹⁰ Jee metn Isa ki baado ɔɲina ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «ɣen di jaay naai 'taad jeege tu ute doobm kaal naagɥ taara se?»
¹¹ Naan tɛrlden ɔɔ: «Nakɲ j'ɔyinga kɔy maakɲ *Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsɛnga naase 'jeelinkiga. Gaɲ jee kuuy se, nakɲ se Raa ɔɲ taaddɛn te metin eyo. ¹² Taa naan se debm ken ɔk se j'an kəmb do ki 'tɛdn dɛna, num debm ken ɔk ey se lɛ, ken cɔkɔn naan ɔk se kic bo j'an tɔsn naatn.

---

* 13: Taa naan Yaudge tu se ɣɛmɛ se naade ɔɔcin se naade sin aan gɔɔ kənd buru.

¹³ Taa naan̄ se ʒo, maam m'taadd̄en ute kaal naaḡn taara se:

taa naad̄e aaka ʒo ʒn̄ aak ʒk̄ eyo,
naad̄e booyo ʒo ʒn̄ booy ʒk̄ taar se eyo.

¹⁴ Bin ʒo taar ken debm taad̄ taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi taadd̄en do d̄okin̄ se aanga d̄oobin̄ ki ken ʒo:

Taar se naase utu aki booy ute bise, nabo aki booy k̄k̄ eyo
ʒo naase utu aki kaak̄n̄ ute kaamse, nabo aki kaak̄n̄ k̄k̄
eyo.

¹⁵ *Deere, jee se maakde m̄on̄ḡo,*

naad̄e t̄olga kamba bidege tu ʒo turumga kaamd̄ege,
ey num naad̄e 'k̄ʒn̄ kaaka, 'k̄ʒn̄ booyo,

ʒo ute maakde kic naad̄e 'k̄ʒn̄ booy kuun jaay ad̄e terl ro
maam ki,

ʒo kaad̄n̄ naane se, maam Raa m'aden kaaja.†»

¹⁶ Isa taad̄ ʒo: «Gān̄ naase maakse raapo taa kaamsege l̄e aak kaaka ʒo bisege l̄e booy booyo! ¹⁷ 'Booyki b̄e m'asen taada: jee taad̄ taar teeco taar Raa ki dena ute jeegen t̄ed̄ nak̄n̄ ute d̄oobin̄ se, je ʒo ad̄e kaak̄n̄ nak̄n̄ ʒorse naase aakki se, nabo ʒn̄ aakin̄ te eyo, ʒo je ʒo ad̄e booy nak̄n̄ ʒorse naase 'booyki se, nabo ʒn̄ booyin̄ te eyo.»

Isa taad̄ t̄oak̄ metn̄ kaal naaḡn̄ taar gen debm k̄ond̄ buru

¹⁸ «Naase 'booyki metn̄ taar gen kaal naan̄ taar gen debm k̄ond̄ buru se. ¹⁹ Jeegen booy metn̄ taar Gaar Raa jaay ʒn̄ booy ʒkin̄ ey se, tec aan̄ ḡō kupm̄ ken si j̄en̄ d̄oob̄ ki se. Taar naad̄e booyga se, *Bubm̄ sitange ʒaad̄o ʒod̄desin̄ naatn̄ maakde ki. ²⁰ Num jee met̄inge se tec aan̄ ḡō kupm̄ si do naan̄ ken maakin̄ ʒk̄ ko se; naad̄e se ken booyga taar Raa se, naar ʒkin̄ maakde ki ute maak-raapo. ²¹ Nabo naad̄e se ʒn̄ ʒn̄ taar Raa ʒl̄ iiri maakde ki eyo, taa naad̄e ʒn̄ ʒn̄ te maakde kaam kalān̄ eyo. Ken dubar ʒn̄d̄enga ey l̄e k'baagd̄enga dabar gen taar Raa sum ʒo, naad̄e naar resn̄

† 13:15 Aak Eza 6.9-10.

ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ²² Kupm si maakŋ ji kaag ki se tec aan gɔɔ jeegen booy taar Raa, naɓo uun nirlde do nakge tun do duni ki ute je maala. Nakgen se ɓo, ɓaado maakŋ saapde ki ɔɔ gaasiŋ taar Raa se ɔŋ tɛd naaba maakde ki eyo. ²³ Kupm si do naaŋ ken jiga se tec jeegen booy taar Raa ɔɔ took aal maakde do ki. Ɔɔ taar Raa se ɔlde naade tɛdn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee mɛtinge se tec aan gɔɔ gɛm ken ɔk kaama bɛɛ bɛɛ, kengen mɛtinge tec aan gɔɔ gɛm ken ɔk kaama dɛna ɔɔ kengen kuuy se tec aan gɔɔ gɛm ken ɔk kaama dɛn cir se.»

Isa aal naagŋ taara ro dɛrɛŋgɛl† ki

²⁴ Tɛr Isa taaddɛn ute kaal naagŋ taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaabm tɔs kupm jiga ɔɔ ɓaa kɔɔcŋ maakŋ-gɔtiŋ ki se. ²⁵ Num kaad ken jeege tood tood bi nɔɔr se, debm wɔɔyiŋ ɓaado ɔɔc dɛrɛŋgɛle maakŋ teen ken naaŋ ɔɔciŋ se ɔɔ naaŋ teec ɓaa. ²⁶ Ken teene jaay ɓaa teepe ɔɔ tɔk do se, gɔtn se dɛrɛŋgɛle kic ɓaa tɔk kici. ²⁷ Gɔtn se jee tɛdn naabge se ɓaado ɔŋ mɛldɛ ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛlje, naai ɔɔco kupm jiga ɓo maakŋ-gɔti ki ey la? Num dɛrɛŋgɛl maak ki se tap ɓo iinɔ gay?» ²⁸ Naaŋ tɛrlɛden ɔɔ: «Kɛse debm wɔɔɔɔ ɓo tɛdiŋ naaŋ se.» Jee tɛdn naabge se tɔnd mɛtn mɛldɛ ɔɔ: «'Je dɛrɛŋgɛlge se j'aden ɓaa tɔɔdn si naatn la?» ²⁹ Mɛldɛ deekden ɔɔ: «Dɛrɛŋgɛlge se ɔŋte 'tɔɔddɛki, ey num sɔm aki tɔɔdn teengen maak ki se, cɛɛ. ³⁰ Ɔŋddɛki naade teepm kalaŋ bini kaan kaadn kɔj ki, ɔɔ ken kaadn kɔjɔ aanga jaay ɓo maam m'taadn jee kɔjge tu m'ɔɔ: Deet deet se dɛrɛŋgɛlge se 'dɔɔk 'tusɛki kaam kalaŋ taa adeki tɔɔcŋ poodo. Ɔɔ teene se lɛ ɔj 'tusɛki kaam kalaŋ 'ɓaado 'tɔnd ɔmbiŋki maakŋ giijum ki.»»

---

† 13:23 Dɛrɛŋgɛle se jee mɛtinge danjŋ biziri.

Isa aal naagɲ taar ute kaam nakɲ k'daɲɲ mutard
(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)

³¹ Ter Isa taaddɛn ute kaal naagɲ taara kuuy daala ɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakɲ k'daɲɲ *mutard*, kɛn gaaba kalaɲ uun ɔɔciɲ maakɲ-gɔtiɲ ki. ³² Kaam nakɲ k'daɲɲ mutard se, naaɲ baat cir kaam nakgen do naaɲ ki se paac. Num kɛn j'ɔɔciɲga teecga se, naaɲ teepe tɛd magal cir nakgen teec maakɲ bar ki se paac bini yeelgen kic bo baado uj kujdege teletɲge tu.»

Isa aal naagɲ taara ute ɔrɔmɔ

³³ Ter Isa taaddɛn ute kaal naagɲ taar kuuy daala ɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ ɔrɔm kɛn menda jaay tɔsga ruɲɲ gɛmɛ dooc gɔrn magala ɔ kɛn naaɲ jaay deepiɲga ɔ ɔmbiɲga maak ki num, iiniɲ paac se.»

Taa di jaay Isa taaddɛn ute kaal naagɲ taara

³⁴ Taargen paac se Isa dooy jee dɛnge ute kaal naagɲ taara. ɔ dim jaay naaɲ dooyɛn ute kaal naagɲ taar ey se, gɔtɔ. ³⁵ Bin bo taar kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki taado do dɔkiɲ se aanga doobiɲ ki, kɛn ɔ: *Maam m'utu m'aden* taadn ute kaal naagɲ taara, *do nakge tun ko k'kɔyiɲa* do dɔkiɲ kaad kɛn Raa utu aalo kaal do naaɲa se. §

Isa taad tɔɔk metn taar kaal naagɲ taar ro dɛrɛɲɲɛl ki

³⁶ Gaɲ gɔtn se Isa iin ɔɲ jee dɛnge ɔ ɔk tɛrl baa beene. Jee metiɲ ki baado ɔɲiɲa tɔnd metiɲ ɔ: «'Taad tɔɔkjen tu metn taar kaal naagɲ taar ro dɛrɛɲɲɛl kɛn maakɲ-gɔt ki se?» ³⁷ Isa deekɛn ɔ: «Debm ɔɔ kupm jiga se, kɛse maam *Goon Deba. ³⁸ Maakɲ-gɔtɔ se lɛ do naaɲa ɔ kupm jiga se lɛ, kɛse jeegen gen *maakɲ Gaar Raa, dɛrɛɲɲɛl se lɛ taadn ute jee *Bubm sitange. ³⁹ Debm wɔɔy ɔɔɔ

§ 13:35 Aak KKR 78.2.

derengele se, kese Bubm sitange*, kəjə se le taad te biin dunia an naŋa, əj jee kəjge se le *kədn Raage. ⁴⁰ Aan gəj derengele se k'tusiŋ jaay k'təəciŋ poodn se, biin dunia naŋ se kic ɓo utu tɛdn bin kici. ⁴¹ Bin ɓo maam Goon Deba m'ade m'kəl kəɗumge əj jeegen jaay əl jeege əŋ ɗoobm Raa, əj əlde tɛɗ *kusiŋa se, kədn Raage aden tuur naatn maakŋ gaariŋ ki. ⁴² Kədn Raage aden təsn kəmb maakŋ baal poodki, əj gətn se ɓo gətn naade təjəjə əj taan naanɗege. ⁴³ Anum jeegen jaay tɛɗ naka ute ɗoobiŋ naan Raa ki se, naade se wəj aana gəj kaada maakŋ gaar Bubde ki. Debm ək bi booyo num booy ək taar se jiga!»

Isa aal naagy taara ro kərbət ki ute meede

⁴⁴ «*Maakŋ Gaar Raa se tec aana gəj kərbətn k'l'əyiŋ maakŋ-gətn ki əj deba ɓaado rek əŋiŋa əj naan əyiŋ gətiŋ ki əj iŋ ɓaa. Ute maak-raapm naan ək se, naan ɓaa dugŋ ute nakŋ naan ək se paac, əj ək tɛrl ɓaado dug maakŋ-gətn ese se.

⁴⁵ «Tɛr maakŋ Gaar Raa se tec aana gəj debm tɛdn suukŋ kən je meedgen zode əŋə. ⁴⁶ Kən naan je əŋ meedn zəŋ əŋ se, naan ək tɛrl ɓaa dugno ute nakŋ naan ək se paac, əj ɓaado dug meedn ese se.»

Isa aal naagy taara ute gende

⁴⁷ «Tɛr *maakŋ Gaar Raa se tec aana gəj gend j'undiŋ maakŋ baar ki əj təso napar kənjge dɛna. ⁴⁸ Kən gende jaay təso kənjge ɗooc se, naade iik teeciŋ taar ki, iŋg naan ki, beer kengen jiga jiga əmb maakŋ ees ki əj kengen naapak ey se naade sin naatn. ⁴⁹ Bin ɓo biin dunia an naŋ se tecŋ bini. *Kədn Raage utu ɓaa nigŋ jeege kaam dio: jee *kusiŋge gen ɗode əj jee tɛɗ nakŋ ute ɗoobiŋ se tɛdn gen ɗode kici. ⁵⁰ Jee kusiŋge se kədn Raage aden si maakŋ baal poodki əj gətn se ɓo, gətn naade təjəjə əj taan naanɗege.»

* 13:39 Ara se ɓo Bubm sitange roŋ Iblis kici.

⁵¹ Isa tønd metn jee metin ki ɔ: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade terlin ɔ: «Yɛɛ, k'booy j'ɔkga.» ⁵² Isa deekden ɔ: «Debm jeel taadn tɔkɔj metn Ko Taar Raa jaay k'dooyinga ute nakgen gen maakɔ Gaar Raa se, naan se tec aan gɔɔ mɛl bee ken ɔɔf taa kɔrbɔtin num ɔj nakgen kiji maak ki ɔ kengen do dɔkin se kici.»

*Jee Nazaret ki baate tookɔ kaal maakde do Isa ki
(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)*

⁵³ Ken Isa jaay dooy jee metin ki ute kaal naagɔ taarge aas se, naan iin ɔj gɔtn se. ⁵⁴ Gɔtn se naan iin baa maakɔ naanin ki† ɔ ken naan aan se, baag dooy jeege maakɔ bee ken Yaudge lee tus maak ki. ɔ ken jee se jaay booy taar ken naan dooyde se, tap bo ɔkden taaf eyo deek ɔ: «Jeel-taara ute nakɔ-kɔɔbgen naan tɛd se tap bo, ɔjino gayo? ⁵⁵ Naan bo goon debm tirdn lee cɔɔc daap nakge se ey la? Koɔ roɔ Mari ey la? Genaange bo Jak, Yusup, Simon ɔ Jud se ey la? ⁵⁶ Genaangen mendge bo utu tinɔj ute naajee ara ki ey la? Anum tap bo tɔɔgɔ se paac naan ɔjino gayo?» ⁵⁷ Kese bo nakɔ ken tɛdden naade ɔj aal maakde don ki ey se. Gɔtn se Isa deekden ɔ: «Debm taaf taar teeco taar Raa ki se jeege paac aalin maak ki; anum jee maakɔ naanin ki ute jee maakɔ been ki se bo aalin maak ki eyo.» ⁵⁸ Taa naan se bo, gɔtn se, Isa ɔj tɛd te nakɔ-kɔɔbge den eyo taa naade baate tookɔ kaal maakde don ki.

14

*Kooy Jan-Batist
(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)*

¹ Kaaf ken se, Gaar *Erɔd Antipas naan bo magal taa naan Galile se, booy jeege ɔɔs kɔɔs maan Isa. ² Naan

† ^{13:54} Maakɔ naanin ki se roɔ Nazaret, gɔtn ken naan teepmno maak ki.

deek jee tēdn naabinge tu ɔ: «Kese Jan-Batist bo duroga daan yoge tu! Taa naan se bo *Raa edinga tɔɔgɔ gen tēdn nakɲ-kɔɔbge se.»

³ Jeelki do dakin se, Erɔd ɔl k'j'ɔk k'dɔɔko Jan ute zinziiri ɔɔ ɔl k'baa k'j'ɔlin maakɲ dangay ki, taa Erɔdiad mēnd genaən Pilip ken naan ɔkin mēnda se. ⁴ Taa Jan taadinga taad ɔɔ genaai utu te kaamin se, naai ɔk doobm jaay an kɔkɲ mēndin eyo. ⁵ Erɔd se je tɔɔl Jan, nabo beer jee denge tu taa jee denge se, Jan se naade aakin aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki. ⁶ Bii kalaɲ gaar Erɔd tēf tēf maak-raapm gen bii koojin se, goon Erɔdiad mēnda se daam naan jeege tun k'dandeno baado gɔtn tēdn maak-raap ki se ɔɔ daamin se tɔɔl Gaar Erɔd ki. ⁷ Gɔtn se Gaar Erɔd naam taarin naan jeege tu ɔɔ deekin ɔ: «Nakɲ paacɲ naai tɔndga meta ro ki bo, maam m'ai kēda.» ⁸ Kon ɔlin metin ɔɔ baa deekin ɔ: «'Gaaj edumo maakɲ supura ki ara, do Jan-Batist.» ⁹ Do taar ken se gaarge maakin tuju, nabo naan le naamga naam taarin naan jeege tu se, naan took ɔl k'gaajo do Jan j'ed goon mēnd ki se. ¹⁰ Gɔtn se naan ɔl deba baa maakɲ dangay ki baa gaajo do Jan. ¹¹ Do Jan se k'gaaj k'j'aalino maakɲ supura ki, j'edin goon mēnd ki se, ɔɔ goon mēnd se uun baa edin kon ki. ¹² Jee metn Jan ki baado uun baa duubiɲa, jaay bo baa taad metn taar nakɲ deel se Isa ki.

*Isa ed kɔsɔ gaabge tu dupu-mii
(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)*

¹³ Ken Isa jaay booy naan se, naan iin ook maakɲ markab ki ɔɔ gaaj baa do kɔd-baar ki kalin ki. Ken jee denge jaay booy labar se, naade teeco maakɲ gegerge tun cees ki cees ki ɔɔ uun jena aal te taa baar. ¹⁴ Ken Isa aan jaay booyo maakɲ markab ki se, naan aak jee denge se, naan εjɲden dode ki ɔɔ jee kɔɔnɲdege se naan edden lapia.

¹⁵ Aan teger se jee metn Isa ki baado ojina do deekin do: «Bere, kaada se baaga, goto se kic le daaniñ kof-baara dok ute bea. Jee denge se onde wookh baa maakñ naange tun cees ki cees ki baa dugñ nakñ koso.» ¹⁶ Gañ Isa terlden do: «Jee se baa eyo, naase mala bo eddeki koso.» ¹⁷ Gotn se naade terlin do: «Naaje se j'ok bo mappa mii do kenjge di sum.» ¹⁸ Isa deekden do: «'Baandekiro naanum ki ara ki.» ¹⁹ Ter Isa deek jee denge tu se do j'ing naan ki do mu ki do gotn se, naan tos mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamin raan, toom Raa, dup mappa do edin jeege tun metin ki do jee metin ki nigin jee denge tu. ²⁰ Naade paac os deren te maraadde do togñ oop se k'tuuniñ se dooc gornò sik-kaar-dio. ²¹ Jeegen os paac se gaabge kalde ki sum bo baa baa nakñ dupu-mii. Mendge ute gaange se maak ki eyo.

Isa lee do maane ki
(Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)

²² Naan ken se, Isa naar deek jeege tun metin ki do k'l'ook maakñ markab ki, k'gaan k'deel k'baa naan ki jen baar ken kaam naane kor naan utu wook wook jeege bort se. ²³ Ken naan jaay wook jee denge aas sum se, naan iin baa ook do kos ki kalin ki gen keem Raa. Ken kaada ooc sum se, Isa oop kalin ki sum. ²⁴ Markabm jee Isage maak ki se baaga daan maan ki dokò do ken kuulu jaay ol deeb dode ki se, uuno maane undin ro markaba ki se das das. ²⁵ Ken goto oopga baata aki kiip se, Isa baa kon jeenge se, leedo do maane ki. ²⁶ Ken jee metin ki jaay aakin naan leedo do maane ki se, naade nirdede teece deek do: «Kese nirl nam!» Ken naade jaay beere okden sum se, gotn se naade baag toodn toojo. ²⁷ Gañ Isa naar taadden do: «Okki maakse toojo. Onte 'beerki, kese maama!» ²⁸ Gotn se Pier terlin do: «Meluma, ken deer naai num, onum m'lee do maane ki m'ai baa konjo.» ²⁹ Isa deekin do: «'Baado.» Pier iin booyo

maakŋ markab ki ɔɔ lee do maane ki sak Isa. ³⁰ Gaŋ ken naaŋ jaay aak kuulu ɔl dena ɔɔ ken beere baa ɔkiŋ sum se, naaŋ baag booy maan. Gɔtn se naaŋ ɔɔd ɔɔy ɔɔ: «Mɛluma 'naakuma!» ³¹ Gaŋ Isa naar ɔl jiŋ ɔkiŋa deekiŋ ɔɔ: «Gen di maaki naaja? Ken bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.» ³² Gɔtn se naade di paac ook maakŋ markab ki ɔɔ kuulu daara. ³³ Jeegen paacŋ maakŋ markab ki se erg naaniŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Deere, naai se 'Goon Raal»

Isa ɛd lapi jee kɔɔŋge tun taa naaŋ Genezarɛt ki

³⁴ Ken Isa ute jee mɛtiŋ ki gaŋ baar jaay aan taa naaŋ Genezarɛt ki se, naade baa daar jɛŋ ki. ³⁵ Jee gɔtn se baa aak jeel Isa, ɔɔ taa naaŋ ken se paac, naade taad labariŋ jeege tu ɔɔ jeege baano ute jee kɔɔŋge paac gɔtn Isa ki. ³⁶ Gɔtn se naade eem nɔɔ mɛtn Isa ki ɔɔ ŋ'ɔŋde naade kutn taa kaliŋ sum. ɔɔ jeegen paacŋ ut taa kaliŋ se ɔŋ lapi.

15

Isa taad te nakŋ bubgen do dɔkiŋa

(*Mk 7.1-23*)

¹ *Parizige mɛtiŋge ute jee jeel taad tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raagen mɛtiŋge iino Jeruzalɛm ki baado ɔŋ Isa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: ² «Gen di jaay jee mɛti ki baate tookŋ gen tɛdn nakŋ bubjegen do dɔkiŋ se? Taa naade tug te jidege aan gɔɔ gen bubgen do dɔkiŋ ey sum bo ɔɔ.» ³ Isa ɛrlden ɔɔ: «Nakŋ ken *Raa taad ɔɔ gen tɛda tap bo, naase ɔŋiŋki ɔɔ 'tɛdki nakŋ bubsege bo cir se, gen di? ⁴ Ey num Raa se taadga taada ɔɔ: 'Sook koi ki te bubin ki* ɔɔ *Debm jaay naam koŋ te bubise j'aŋ* tɔɔɔ.† ⁵ Num gaŋ naase se, 'taadki ɔɔki: «Debm jaay deek koŋ ki ey lɛ bubin ki ɔɔ: nakŋ maam m'ai kɛd jaay ai noog se, maam m'ɛdinga *serke Raa ki.» ⁶ Naase

* 15:4 Aak Ekz 20.12 ɔɔ Dt 5.16. † 15:4 Aak Ekz 21.17.

ɔki debm bin se kəŋ sookŋ koŋ ki te bubin ki eyo. Bin bo naase 'resŋki ute doobm taar Raa ɔ 'tedki nakŋ bubsege bo ciri. ⁷ Naase maa jee maakse dio! Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔ:

⁸ *Jeegen ese se tɔmum* ute taarde sum, ey num maakde se dom ki eyo.

⁹ «Ken naade baadoga kerŋŋ naanum ki gen keemum kic bo, cer sum, *taa nakŋ ken* naade lee dooy jeege se le, dooyde ute nakŋ ken jikilimge lee ted se sum.‡»

¹⁰ Gɔtn se Isa danɔ jee denge ɔ deekden ɔ: «Udki bia ɔ 'booyki beɛ! ¹¹ Ken tuj debkilimi naan Raa ki se, nakŋ ken naan ɔs jaay booy maakin ki se eyo, num gan nakŋ ken naan saapina ɔ teec jig eyo taarin ki se bo, tujina.» ¹² Gan gɔtn se jee metn Isa ki baado ŋina ɔ tond metin ɔ: «Naai 'jeele ute taar naai 'taad se, Parizige maakde tujga daamo?» ¹³ Isa terlden ɔ: «Kaaggen paacŋ Bubum maakŋ raa ki bo duubden ey se, j'utu j'aden tɔɔdn naatn§. ¹⁴ Ŋndeki naade se jee kaam-tɔkge ɔ tɔɔd jee kaam-tɔkge. Ken debm kaam-tɔkɔ jaay tɔɔd naapin se, naaden di paac se 'si maakŋ gɔɔ ki!»

¹⁵ Gɔtn se Pier tond metn Isa ɔ: «'Taad tɔkjen tu metn kaal naagŋ taar se.» ¹⁶ Isa terlden ɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki metin ey ne? ¹⁷ Naase 'jeelki ey la nakŋ ken debkilimi ɔs paac jaay booy baa maakin ki se, tedga num, naan baa naamin ci naagŋ boog ki naatn. ¹⁸ Num gan nakŋ iino saapin ki jaay teecga taarin ki se bo, ken tuj debkilimi naan Raa ki. ¹⁹ Saapgen jig ey paac se iino maak ki. Kese bo ken ɔl jeege tɔɔl jeege, lee ɛɛs naapa ren ren, lee ɛɛs mend jeege ɔ gaabm jeege, boogo, taad taargen met ki eyo ro jeege tu ɔ naaj jeege. ²⁰ Kese bo nakŋ ken tuj debkilimi

‡ 15:9 Aak Eza 29.13. § 15:13 Ara bo Isa taad taa Parizige.

naan Raa ki. Ey num ken baa baa koso jaay tug te ji ey kic num, an kon tujn naan Raa ki eyo.»

Mend se mend Yaud eyo do aal maakin do Isa ki
(Mk 7.24-30)

²¹ Isa iin on gotn se, do baa taa naan ken Tir ute gen Sidon ki. ²² Gotn se menda kalañ mend *Kanan ing taa naan ken se baado on Isa do baag tooy metin ki do: «Eejum dom ki Meluma *Goon Daud! Goonum menda se ok koon sitan do sitan se dabarin dena.» ²³ Gan Isa terlin taar eyo. Jee metin ki iiko ceeñ ki do deekin do: «Mend se 'tuurin naatn, taa naan le tooy on eyo do ok metjege tak kaam moon.» ²⁴ Isa terlden do: «Maam se, Raa olumo taa gaan *Israelge iigga kiig aan go do gaan baatge se.» ²⁵ Gan menda se baado erg naanin ki do deekin do: «Meluma, 'naakuma!» ²⁶ Isa terlin do: «Met ki eyo ken gaange os dereng te ey sum bo k'tosn kedn kosn se gaan besge tu.» ²⁷ Menda terlin do: «Meluma, taari met ki, nabo gaan besge kic bo os kosgen si metn tabil meldege tu.» ²⁸ Gan Isa terlin do: «Menda, naai se aalga maaki paac dom ki! On Raa ai kedn nakn maaki jea.» Do kaad ken se sum bo goonin se on lapa.

Isa ed lapi jee koonge tu dena
(Mk 7.31-37)

²⁹ Isa iin gotn se do baa taa baar ken k'danin Galile. Do gotn se naan ook baa ing do kos ki. ³⁰ Doal jeege dena baado onina. Naade baado ute jee cekedge, jee kaam-tookge, jee dukurge, jee on taad taar eyo ute jee koondegen kuuy kic dena. Naade baandeno naan Isa ki do naan edden lapa. ³¹ Gotn se doal jeege se jaay aak nakn se, paac bo okden taad eyo, ken naade jaay aak jee on taad taar eyo baag taada, do jee dukurge on lapa, jee cekedge baaga lee talam talam do jee kaam-tookge baaga kaaka. Gotn se naade *nook Raa gen *Israel.

Isa ḗd kəsə gaabge tun dupu-səə

(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)

³² Isa danjo jee metin̄ ki əə deekden əə: «Jee se maam m'aakde əə m'ḗjdenga dode ki, taa naade tɛdga bii mətəə ute maama əə dim kəsde gətəga. Maam m'ade kəŋ naade baa te bode se eyo, ey num naade baa baatn doob ki.»

³³ Jee metin̄ ki deekin̄ əə: «Do kəf-baar ken ara j'akiro kəŋ mappa gay jaay j'aki kədn̄ jeege tun den se kəsn̄ dɛrɛŋ se?» ³⁴ Isa tənd metde əə: «Naase əkki mappa kando?»

Naade tɛrlin̄ əə: «J'ək cili ute kəŋjge sɛɛm sɛɛm kandum.»

³⁵ Gətn se Isa deek jee denge tu əə j'inḡ naay ki. ³⁶ Naan̄ təs mappan cili se ute kəŋjge se jin̄ ki, təəm Raa, dup ḗdin̄ jeege tun metin̄ ki əə jee metin̄ ki nigin̄ jee denge tu.

³⁷ Əə gətn se jeege paac se əs dɛrɛŋ ute maraadde. Əə jee metin̄ ki se təs toŋə əəp se, dooc gərnə cili. ³⁸ Jeege əs paac se gaabge kalin̄ ki dupu-səə əə mɛndge ute gaange maak ki eyo. ³⁹ Ken̄ Isa jaay əl jee denge baa sum se, naan̄ ook maakŋ markab ki əə əmb gaay baar baa taa naay Magadan* ki.

16

*Parizige ute *Sadusege tənd metn̄ nakŋ-kəəbm̄ ade kiin̄ maakŋ Raa ki

(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)

¹ Parizige ute Sadusege baado əŋ Isa. Naade je an̄ goom kək se tənd metin̄ əə: «Naaje k'je ajen tɛdn̄ nakŋ-kəəbm̄ ken̄ j'an̄ kaakŋ jeel ro ki, ken̄ iinō maakŋ *Raa ki.» ² Naan̄ tɛrlɛdn̄ əə: «Ken̄ aanga tɛgɛr kaada aki kooc jaay, naase aakki maakŋ raa aac aan̄ gəə poodo se, naase 'taadki əki gətə 'tɛdn̄ jiga. ³ Əə tanəərin̄ jaay naase aakkiga maakŋ raa se aac ilim zum zum se, naase 'taadki əki: «Jaaki se

* 15:39 Taa naay Magadan se bəse jeege jeel gətin̄ eyo lɛ daam, 'tɛdn̄ Magdala.

gōtō tēdn̄ jig eyo.› Ute nakgen tēd̄ maakŋ raa ki se bo naase 'jeelki nakgen utu 'tēda. Anum gen dī jaay naase aak 'jeelki nakgen aan bōrse ey se? ⁴ Jee bōrsen jig eyo ɔɔ 'tuj ɔrmdē naan Raa ki se. Naadē je ɔɔ kaakŋ nakŋ-kōɔbō, nabō nakŋ-kōɔbm naadē an kaakŋ jeel ro ki se, tecŋ aan gōɔ kēn gen Yunus se sum.» Gōtn se tēr Isa iin̄ ɔndē ɔɔ baa.

ɔndki kōndō ute dooy gen *Parizige ute gen *Sadusege
⁵ Kēn jee mētn̄ Isa ki jaay gaan̄ ɔmb baar baa jēŋ kēn kaam naane se, kēn naadē baa baa se dirigo tōso te mapp eyo. ⁶ Gōtn se Isa deekden ɔɔ: «ɔɔdki dose ɔɔ ɔndki kōnd ute ɔrōm* Parizige ute gen Sadusege sel!» ⁷ Jee mētiŋ ki baag taadn̄ ute naapa ɔɔ: «Naan̄ taad̄ bin se taa naaje k'tōskiro te mappa eyo.» ⁸ Gaŋ Isa se jeelga saapdē ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase aalki te maakse paac dom ki eyo, ey num gen dī jaay naase 'taadki ute naapa ɔɔki: «Naan̄ taad̄ bin se taa naaje k'tōskiro te mapp ey se?» ⁹ Bōrse kic naase 'booy ɔkki te ey rōk la? Naase 'saapiŋki tu, kēn ute mappa mii sum bo gaabge dupu-mii ɔso ɔɔ mēt kōɔpiŋ se, naase 'tōskiro gōrnō kando? ¹⁰ ɔɔ gen mappan cili jaay gaabge dupu-ɔɔ ɔso se, mēt kōɔpiŋ se naase 'tōskiro gōrnō kando? ¹¹ Taar maam m'taadsen m'ɔɔ: ɔndki kōnd ute ɔrōm Parizige ute gen Sadusege se, maam m'je m'taad te mappa eyo. Anum gen dī jaay naase 'booy ɔkumki ey se?» ¹² Gōtn se jee mētn̄ Isa ki se baa booy ɔkga taar Isan taaddēn se taa j'an kōnd bo ute ɔrōm k'tēd̄ mappa se eyo, num j'an kōnd bo ute dooy gen Parizige ute gen Sadusegen lee dooy jeege se.

*Piēr taad̄ ɔɔ Isa se naan̄ bo *al-Masi
 (Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

* ^{16:6} Ara se ɔrōm se je taad̄ ute dooy kēn Parizige ute Sadusege lee dooy jeege se.

¹³ Ken Isa jaay aan taa naan̄j Sezare ken gen Pilip ki se, naan̄j tond̄ metn̄ jee metin̄ ki ɔ: «Gen jeege tu num, *Goon Deba se tap bo naŋa?» ¹⁴ Naade terlin̄ ɔ: «Jee metinge ɔ naai Jan-Batist, jee metinge ɔ naai *Eli, kengen metinge ɔ naai Jeremi ey le debm taad̄ taar teeco taar Raa ken gam.» ¹⁵ Isa tond̄ metde ɔ: «Gen naase ki num, ɔki maam tap bo m'naŋa?» ¹⁶ Simon Pier terlin̄ ɔ: «Naai se al-Masi, Goon Raa zεεɛ.» ¹⁷ Gaŋ Isa deekin̄ ɔ: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad̄ se, debkilimi bo taadio metin̄ eyo, num Bubum maakŋ raa ki bo taadio taar se. ¹⁸ Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekŋ ɔ delbe ɔ do deleb ken ese bo, maam m'kiin̄ *eglizuma ɔ yoa ute tɔogin̄ se kic bo an̄ kɔŋ tedn̄ dim eyo. ¹⁹ Maam m'ai kedn̄ lekerlegen gen *maakŋ Gaar Raa. Nakŋ paacŋ jaay naai 'dɔokinga do naan̄j ki se, maakŋ raa kic bo Raa dɔokinga. ɔo nakŋ paacŋ jaay naai 'tuutinga do naan̄j ki ara ki se, maakŋ raa ki kic bo Raa an̄ tuutu.» ²⁰ Gɔtn̄ se jee metin̄ ki naan̄j aacden kaama ɔ taar ken naan̄j bo al-Masi se ɔ j'ɔŋte taadn̄ nam ki.

Isa taad̄ ɔ naan̄j utu 'kooyo ɔo duru

²¹ Naan̄j ken se, Isa baag taadn̄ jeege tun metin̄ ki tal ɔ: «Maam se, beeki num m'baa Jeruzalem ki, ɔo magal taa bee Yaudge, magal jee tedn̄ *serke Raage tu, ute jee jeel taadn̄ tɔokŋ metn̄ Ko Taar Raage se, naade se utu am dabar dena, am tɔɔɔ ɔo bii k-mɔtɔge tu se m'ade 'dur daan̄ yoge tu.» ²² Pier dan̄ baansin̄ cεes ki ɔo baagin̄ mooyo ɔ: «Meluma, Raa ai bɔɔbɔ! ɔŋ nakŋ se 'kaan doi ki eyo! ɔŋ Raa ai bɔɔbɔ!» ²³ Num gaŋ Isa terl̄ aak Pier ɔo deekin̄ ɔ: «*Bubm sitange iik naatn̄ cεem ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn̄ naabm ken Raa je ɔo m'an̄ ted̄ se ɔo saapm naai se gen Raa eyo, kese saapm jikilimge.»

Isa se j'an̄ daan̄ j'ɔo di

²⁴ Ter Isa deek jeege tun metin̄ ki daala ɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn roŋ mala, 'kuun kaagŋ yon̄a† jaay ɓo am daana. ²⁵ Taa debm je kaajŋ koŋ se utu aŋ kutu naan Raa ki ɔ debm ut koŋa taa maam se, utu aŋ kaaja. ²⁶ Ken debm jaay *duni ute magalin̄ ɓo kaam jin̄ kic num, ken naan̄ kutn koŋ naan Raa ki se, naan̄ an̄ koŋ di ro ki? Lo debkilimi se koŋa se, naan̄ aŋ dugin̄ ute dio? ²⁷ Taa naan̄ se ɓo, *Goon Deba utu afe ɓaa maakŋ gaar Bubin̄ ki ute koŋinge ɔ naŋa naŋa kic ɓo naan̄ aŋ keɗn beɗina ro naabin̄ ken naan̄ teɗa. ²⁸ Deere, 'booyki beɛ m'asen taada: maakŋ jeege tun ɓorse utu ara se, metinge se kooy ey sum ɓo utu kaakŋ Goon Deba afe ɓaa maakŋ gaarin̄ ki.»

17

*Raa ooj ro Isa

(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

¹ Ken ɓii meɛe jaay deel se, Isa dan̄ Pier, Jak ute genaan̄ Jan. Naade ɓaa do ko ki jerle kalde ki. ² Ken naade aan se, goŋn se Raa ooj terlin̄ roŋa naande ki. Daan kaamin̄ se ɓaa teɗ raap aan goɔ kaada ɔ kalinge kic ɓaa teɗ raap lak lak aan goɔ goŋn wɔɔɔ. ³ Goŋn se jee metin̄ ken moɔ se naar aak *Musa ɔ *Eli, teec naande ki. ɔ ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa. ⁴ Gan̄ Pier deek Isa ki ɔ: «Meluma, beeki num, j'aki king goŋn ara. Maam m'taal daabge moɔ: kalan̄ naai ki, kalan̄ Musa ki ɔ ken kalan̄ Eli ki.» ⁵ Kaad ken naan̄ utu taad taad ɓort sum ɓo, gapar wɔɔ goŋn se ɓaado naar deebde bat. ɔ maakŋ gapar ki se k'booy mind deba taad ɔ: «Naan̄ se Goonuma, Goon maak-jema ɔ naan̄ toolum jaay maam m'beɛr m'ɔɗin̄o, 'booy uunki taarin̄a!» ⁶ Ken jee metin̄ ki jaay booy taar se, nirlde teece, beere okde se ɔ naade taal tooco ɔ tond

† 16:24 keɛe je deekŋ ɔ ɔŋ roi dabara bini kooy taa Isa.

naandēge naan̄ ki. ⁷ Isa baado iiko cēēde ki ɔl jin̄ tuutde ɔɔ deekden ɔɔ: «Iin̄ 'daarki! Naase ɔnte 'beerki!» ⁸ Ken jee metin̄ ki jaay uun kaamde aak se, ɔɔp Isa kalin̄ ki sum, nam kuuy gɔtɔ. ⁹ Kaad ken naade utu booyo booy kon se, Isa dejde ɔɔ: «Berē, nakɔ naase aakkiro se, ɔnte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

Jee metn̄ Isa ki tond̄ metin̄ taa *Eli

¹⁰ Gaɔ jee metn̄ Isa ki tond̄ metin̄ ɔɔ: «Gen̄ di jaay jee jeel taadn̄ tɔɔkɔ metn̄ Ko Taar Raage taad ɔɔ Eli ade baa jaay *al-Masi ade baa se?» ¹¹ Naan̄ terlden̄ ɔɔ: «Deere, Eli utu ade baao ɔɔ naan̄ bo utu tond̄ daapm nakge paac ute doobina. ¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se le baadoga, nabo jeege jeelin̄ te eyo, tedinga nakɔ maakde je don̄ ki. ɔɔ bin̄ bo *Goon Deba kic naade utu an̄ dabar bini.» ¹³ Do taar ken se jaay jee metin̄ ki se baa booy ɔkga taar Isa taadfen se, naan̄ taad̄ ute Jan-Batist.

Isa ed̄ lapia goon ken ɔk kɔɔn̄ puputu

(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)

¹⁴ Ken Isa ute jee metin̄ ki jaay aan̄ cēē jee denge tu se, gaaba kalar̄ baado erg naan̄ Isa ki, ¹⁵ ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Meluma, goonum se ɛɛjin̄ don̄ ki. Naan̄ se ɔk kɔɔn̄ puputu ɔɔ lee dabarin̄ dena, daayum ɔlin̄ naan̄ tooc maakɔ pood̄ ki ey le maakɔ maane ki. ¹⁶ Maam m'baansin̄o gɔtn̄ jeege tun̄ meti ki, nabo naade ɔɔ edin̄o te lapi eyo.» ¹⁷ Isa ɛɛp taarina ɔɔ deek ɔɔ: «Jee do naan̄ ken borse se, jee naaj taarge ɔɔ jee bēeki eyo. Maam tap̄ bo m'kinḡ ute naase bini nun̄ ki? Maam tap̄ bo m'asen serkɔ bini nun̄ ki? Goono se ɔk 'baamsin̄kiro tu ara!» ¹⁸ Isa aac kaama sitan̄ ken ted̄ goono puputu se ɔɔ n̄'teec naatn̄ ro goon ki se. ɔɔ kaad̄ ken se sum bo goono se ɔɔ lapia. ¹⁹ Ter̄ jee metn̄ Isa ki daɔ baansin̄ cēes ki ɔɔ tond̄ metin̄ ɔɔ: «Gen̄ di jaay bo sitan̄ se naaje k'j'ɔɔn̄ k'tuurin̄ te ey se?» ²⁰ Isa terlden̄ ɔɔ: «Taa naase

kaal maakse baata. 'Booyki bæ m'asen taada: ken naase jaay okki kaal maakɲ do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki deekɲ ko ken ese se ɔɔ iinɲ dɛɛte ɔɔ ko se kiinɲ dɛɛte. Nakɲ jaay asen cir se gɔɔ.»²¹ [Ter Isa deekden ɔɔ: «Napar sitan bin se ken naase jaay ɔɲ uunki te *siam gen tɔnd metn Raa ey num, naan se 'kɔɲ teec eyo.】*

Isa taad daala ɔɔ naanɲ utu kooyo ɔɔ duru

²² Bii kalaɲ jee metn Isa ki tus paac taa naanɲ ken Galile ki ɔɔ gɔtn se, Isa deekden ɔɔ: «*Goon Deba se j'utu j'anɲ kɔkɲ kɔl ji jeege tu. ²³ Naade utu anɲ tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se naanɲ ade dur daan yoge tu.» Ken jee metinɲ ki jaay booy taar se, naade rode oojde walak.

Isa ute Pier ɔg miir gen *Bee Raa

²⁴ Ken Isa ute jee metinɲ ki jaay aan maakɲ gɛger ken Kaparnayum ki se, jeegen lee tɔk gursn miir gen Bee Raa se baado ɔɲ Pier ɔɔ tɔnd metinɲ ɔɔ: «Melse tap bo, lee ɔg miir taa gen Bee Raa lɔbu gɔɔ?»²⁵ Pier terlinɲ ɔɔ: «Yɛɛ naanɲ ɔgɔ.» Ken jaay Pier baa been se, Isa bo uun taara deete ɔɔ deekinɲ ɔɔ: «Gen naai ki num saap ɔɔ di, Simon Pier: gaaringen do naanɲ ki se, ken lee ɔgden miiri tap bo nanɲge? Jee maakɲ naanɲdege tu lɔbu mɛrtge?»²⁶ Pier terlinɲ ɔɔ: «Mɛrtge.» Isa kic terlinɲ ɔɔ: «Ken deer num, gaan naanɲge se lee ɔg miiri eyo! ²⁷ Naɔo, naaje se k'je jee se maakde tuj eyo, taa naanɲ se bo Pier, 'baa taa baar ki und kuuyi maan, ɔɔ kenɲ ken naai anɲ kɔkɲ deet deet se, ɛɛpinɲ taarinɲa ɔɔ kɔɲ tamma kalaɲ aas kɔgɲ miir jeege dio. Uunina ɔɔ 'baa edden taa tɔɔl bed gen miir maama ɔɔ gen naai.»

---

* 17:21 Taargen ara se maakɲ Kitapge tun do dɔkinɲ se, metinɲge maakde ki se, gɔɔɔ.

18

Maakj *Gaar Raa ki se naja bo tɛdn magala
(Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)

¹ Kaad ken se jee metn Isa ki baado ɔɲina ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «Naja bo 'tɛdn magal cir jeege paac *maakj Gaar Raa ki?» ² Isa danjo goon cɔkɔ baado daar daande ki, ³ ɔɔ deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naase 'terlki te maakse te eyo ɔɔ 'tɛdki te rose aan gɔɔ gen gaangen sɛɛm ey se, naase aki kɔɲ kend maakj Gaar Raa ki eyo. ⁴ Taa naan se bo debm jaay ɔɔp ron baat aan gɔɔ goon cɔkɔn ese se, naan bo debm 'tɛdn magal cir jeege paac maakj Gaar Raa ki. ⁵ Taa maam jaay, debm ɔkga goon cɔkɔ jiga aan gɔɔ goon ese se, kese aan gɔɔ naan ɔkum maam mala.»

ɔɲte kɔl genaai maakj *kusiɲ ki

⁶ «Gan maakj gaange tun sɛɛm ken aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalaɲ maakj kusiɲ ki se, debm ken ɔlin se ɔɲ bɛɛki num, j'uuno ko tootn magala ɔɔ k'dɔɔkiɲ mindiɲ ki ɔɔ j'uun j'undiɲ maakj baar ken jerle. ⁷ Jeegen do duni ki se utu adɛn tɛdn ɔɲ aak eyo taa nakgen ken utu kɔl jeege maakj kusiɲ ki se utu 'tɛdn den aak eyo. Deere, nakgen bin se utu tap, naɔo ɔɲɔ deb ken 'kɔl jeege maakj kusiɲ ki se. ⁸ Ken jii ey le jei jaay bo ai kɔl maakj kusiɲ ki num, gaan siden dɔkɔ. Ken ɔpi jii kalaɲ ey le jei kalaɲ jaay kɔɲ kaaja se, bɛɛ cir ken 'king te jige dio ey le jeige dio ɔɔ baa maakj poof ken gen daayum. ⁹ Ken kaami jaay bo ai kɔli maakj kusiɲ ki num, kaami se ɔɔf und naata. Ken ɔpi kaami kalaɲ jaay kɔɲ *kaajɲ gen daayum se, bɛɛ cir ken 'king te kaamige dio ɔɔ baa maakj poof ken gen daayum.»

Metn taar baatn iig jaay j'ɔɲina

¹⁰ «Ɔndki kɔndɔ gaan sɛɛmgen ese se, nam kalaŋ kic ɓo ɔnte aakiŋki aan gɔɔ nakŋ cɛɛ! Anum 'booyki m'asen taada: kɔddɛgen iŋg cɛɛ Bubum ki maakŋ raa ki se, daayum utu aakden dode ki. ¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'baado se taa kaajŋ jeegen iigga kiigi.]*

¹² «Naase tap ɓo 'saapiŋki ɔɔki di? Ken deba jaay ɔk baatge kaaru ɔɔ maakde ki se ken kalaŋ iigga num, baatgen sik-jernaŋ-kaar-jernaŋ kuuy se naaŋ ade kɔŋ maakŋ ko ki taa 'baa je ken kalaŋ iig kiig se ey la?

¹³ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naaŋ jaay je ɔŋinga se, naaŋ maakiŋ raapm dena do baat ken se cir do kenge tun si-jernaŋ-kaar-jernaŋ ken iig te ey se. ¹⁴ Taa naaŋ se ɓo Bubsen maakŋ raa ki kic num, je ɔɔ maakŋ gaange tun sɛɛm se, nam kalaŋ tap ɓo kut eyo.»

'Tɛdki kalde naapge tu

¹⁵ «Ken genaai jaay tɛdiga *kusiŋa num, 'baa ɔŋiŋ kali ki ɔɔ 'mooyiŋa. Ken naaŋ jaay booy uunga taari num, kese naai 'daapiŋga. ¹⁶ Ken naaŋ jaay baate booy kuun taari se, ɔk 'terl 'baa ɔŋo deb kalaŋ ey le jeege dio taa naaŋ jeege tun dio ey le mɔɔ se ɓo, ai tɛdn saadige ɔɔ ute naade se ɓo, naase aki naŋ taarse†. ¹⁷ Ken jee se jaay naaŋ baate booyde taarde kic num, 'baa 'taadn metn taar se *egliz ki. Ɔɔ ken jee egliz ki ɓaa ɔŋiŋ jaay naaŋ baate booy kuun taarde daal num, naai aakiŋ aan gɔɔ debm jeel *Raa mal eyo ey le aan gɔɔ *debm tɔkŋ miiri. ¹⁸ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nakŋ paacŋ jaay naase 'dɔɔkiŋkiga do naaŋ ki se, maakŋ raa kic ɓo Raa aŋ dɔɔkɔ. Ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naase 'tuutiŋga do naaŋ ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɓo Raa aŋ tuutu.

¹⁹ «'Booyki m'asen taadn daala: do naaŋ ki ara jaay jeege dio maakse ki taarde kalaŋ ɔɔ tɔnd metn dim se,

* 18:11 Bersen ara se, maakŋ Kitapge tun do dɔkiŋ se, metiŋge maakde ki se, gɔɔ. † 18:16 Aak Dt 19.15.

nakɲ naadɛ je se, Bubum kɛn maakɲ raa ki adesiɲ kɛda.
²⁰ Deere, taa gɔtn jaay jeege dio ey lɛ mɔtɔ jaay tus ute ro
 maam se, maam m'utu daandɛ ki.»

²¹ Gaɲ Pier baado ɔɲ Isa ɔɔ tɔnd metiɲ ɔɔ: «Mɛluma, kɛn
 genaam jaay tɛdumga kusina num, m'an tɛdn kaldɛ met
 kando? Bin num m'an tɛdn dɔɔl cili ne?» ²² Isa tɛrliɲ ɔɔ:
 «Maam m'deeki m'ɔɔ: dɔɔl cili sum eyo, num sik-cili-cili
 met cili.»

Mɛtn taar debm sɛɛ baate tɛdn kaldɛ genaɲ ki

²³ «Taa naan se bo 'booyki m'ɔɔ: *maakɲ Gaar Raa se tec
 aan gɔɔ gaar kɛn tus jee tɛdn naabiɲge taa kaakɲ sɛɛɲ do
 jeege tu. ²⁴ Kɛn naan utu baag baag kaakɲ gursiɲ sum bo,
 j'ɔk k'baano ute gaaba kalaɲ kɛn aɲ kɔgɲ gurs dupu-kaar
 kando kando‡. ²⁵ Aan gɔɔ gaabm se ɔk dim naan an kɔgɲ
 sɛɛɲ gɔtɔ dey se, gaarge deek ɔɔ: «'Baa 'dugini naana,
 mendina, gɛniɲge ɔɔ nakɲ naan ɔk paac se, k'dugina ɔɔ
 gursiɲ se k'baado k'l'ɔgum sɛɛma.» ²⁶ Gɔtn se gaabm ese
 se baado ooc mɛtn jɛɲ ki ɔɔ erg naan meliɲ ki ɔɔ deekiɲ ɔɔ:
 «Aay kaami, udum bia, sɛɛi se paac m'utu m'aisiɲ kɔgɔ!»
²⁷ Gɔtn se meliɲ ɛɛjiɲ don ki, ɔɔ tɔɔl te sɛɛɲ se naata ɔɔ
 ɔɲiɲ iin baa. ²⁸ Kɛn gaabm ese jaay teec baa baa se, baa
 dɔɔd ute mɛdiɲ kalaɲ kɛn naadɛ tɛd naaba kalaɲ. Debm se
 ɔkoga kɔkɲ sɛɛɲ tamma kaaru[§]. Gɔtn se naan ɔkiɲ bɔrliɲ
 ki ai karat ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «ɔgumo sɛɛma!» ²⁹ Gɔtn se mɛdiɲ
 se ooc mɛtn jɛɲ ki ɔɔ eemiɲ nɔɔ metiɲ ki ɔɔ: «Aay kaami,
 udum bia, sɛɛi se maam m'utu m'aisiɲ kɔgɔ!» ³⁰ Gaabm se
 baate, ɔk mɛdiɲ se baa ɔliɲ dangay ki kɔr naan aɲ kɔgɲ naɲ
 sɛɛɲ se. ³¹ Mɛddɛgen k'tɛd naaba kalaɲ jaay aak nakɲ kɛn
 gaabm ese tɛd se, naadɛ paac maakɛ tujɔ ɔɔ baa taad taar

‡ 18:24 Gurs naan aɲ kɔg se aas gɛn kɔgɲ debm tɛd naaba gɛn
 baara sik-kaar-mii. § 18:28 Gurs naan aɲ kɔg se aas gɛn kɔgɲ
 debm tɛd naaba gɛn bii kaaru.

se mælde ki. ³² Gōtn se mælde se əl k'darjə gaabm ese se əw dəekiŋ əw: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nəw sum bə sɛɛige se, maam m'təəlɪŋsɪno naatn. ³³ Aan gəw maam m'ɛɛji doi ki se, naai kic ɛɛj do mɛdi ki ey la!» ³⁴ Kɛn mɛliŋ jaay maakiŋ tuj se, gaabm se naaŋ ək əliŋ dangay ki taa j'an baa dabara bini kəgɟ naŋ sɛɛŋ se maak ki.» ³⁵ Gōtn se Isa dəekden əw: «Kɛn naase jaay debm əŋ tɛd te kaldɛ gɛnaaŋ ki te maakiŋ paac ey se, Bubum maakɟ raa ki kic aŋ tɛdn kaldɛ ey bin kici.»

19

Isa taad mɛtn taar piiri

(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)

¹ Kɛn Isa taad naŋ taariŋ se, naaŋ iin əŋ Galile əw baa taa naaŋ Jude ki, kaam aak jɛŋ ool k'dariŋ Jordan kɛn kaam naane. ² Dəw jeege dena ək mɛtiŋa əw gōtn se naaŋ ɛdden lapia. ³ *Parizige mɛtiŋge se baado əŋ Isa je doobm aŋ goom kək se, naade tənd mɛtiŋ əw: «Deba se, do taar diŋ kɛn gay kic bə, naaŋ ək doobo kɛn 'piir mendiŋ la?» ⁴ Isa tɛrlden əw: «Naase 'dooyiŋki te ey la, taar k'raariŋo maakɟ Kitap ki se? Do kupm mɛt ki se, *Raa Mɛl Kaala aalo gaaba ute mɛnda, ⁵ əw dəek əw: *Taa naaŋ se* bə gaaba teecŋ kəŋ kəŋ te bubina, baa tum te mendiŋa, əw naaden di se tum tɛdga daa ro kalaŋ.* ⁶ Bin se naade se tɛdga aan gəw jee di eyo, num aan gəw deb kalaŋ sum. Nakɟ jaay Raa dəkɪŋga dək se, debkilimi əŋte tuutiŋa!»

⁷ Parizige tənd mɛtiŋ əw: «Gɛn di jaay *Musa dəek əw gaaba raŋ maktubm gɛn piiri, kɛdn mendiŋ ki jaay aŋ piir se?» ⁸ Isa tɛrlden əw: «Kɛse taa do-məŋgse bə, Musa əwdsen doobm piir mɛndsege. Ey num do kupm mɛt ki se bin eyo. ⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mendiŋ se,

---

* 19:5 Aak Jɛn 2.24.

ken mendin̄ ɛs kees gaabge jaayo, ɔɔ ken naan̄ jaay ɔkga mend̄ kuuy se, naan̄ se aan̄ gɔɔ debm ɛs mend̄ nam.»

¹⁰Jee metn̄ Isa ki deekin̄ ɔɔ: «Ken daan̄ gaaba ute menda jaay kingde bin̄ num, naan̄ se ken debm ɔk te menda ey kic num bɛɛ kaca!» ¹¹Isa terlden̄ ɔɔ: «Jeege paac se kɔŋ booy kɔkŋ taar se eyo. Jeegen̄ aŋ booy kɔk se, jeegen̄ ken Raa eddenga jeele gen̄ booy kɔkŋ metn̄ taar se jaayo. ¹²Deere, doobm jaay gaasn̄ gaabge gen̄ tɔkŋ mendge se dena: jee metinge se j'oojde bo rode gɔtɔ, jee metinge se le jikilimge bo tedde rode ted̄ gɔtɔ, ɔɔ kengen̄ metinge se taa taar Raa bo naade baate tɔkŋ mendge. Debm kɔŋ booy kɔkŋ taar se num, ɔŋin̄ aŋ booy kɔkɔ!»

Isa ɔɔd̄ booro gaange tu

(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

¹³Gɔtn̄ se jeege baano ute gaangen̄ seeme gɔtn̄ Isa ki taa naan̄ aden̄ tɔnd̄ jin̄ dode ki ɔɔ tɔnd̄ metn̄ Raa taa naade, nabo jee metin̄ ki uunde kaamde naatn̄. ¹⁴Gar̄ Isa deekden̄ ɔɔ: «ɔŋdeki gaangen̄ seem se ade baa gɔtum ki, ɔŋte 'gaasdeki, taa *maakŋ Gaar Raa se gen̄ jeegen̄ tec aan̄ gɔɔ gaangen̄ seem se.» ¹⁵Ken naan̄ jaay tɔnd̄ jin̄ dodege tu aas se, naan̄ iin̄ ɔŋ gɔtn̄ se, ɔɔ baa.

Isa ute debm maala

(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1Tim 6.9-10)

¹⁶Gar̄ gaaba kalar̄ baado ɔŋ Isa ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Debm dooy jeege, bɛɛ maam m'ted̄ jaay am kedn̄ *kaajŋ gen̄ daayum se, ken gay?» ¹⁷Isa terlin̄ ɔɔ: «Gen̄ di 'tɔnd̄ metum ro nak ken bɛɛ se? Ken bɛɛ se, Raa kalin̄ ki sum. Ken naai jaay 'je 'kɔŋ kaajŋ gen̄ daayum num, 'tedn̄ nakŋ ken Raa taad̄ ɔɔ gen̄ tɛda se.» ¹⁸Gaaba se deekin̄ ɔɔ: «Ken gayo?» Isa terlin̄ ɔɔ: «ɔŋte 'tɔɔl nam, ɔŋte 'keesn̄ mend̄ nam, ɔŋte 'keesn̄ gaabm nam, ɔŋte 'boogo, ɔŋte 'tɔkŋ taar-kɔɔbɔ do

nam ki, ¹⁹ 'sook koi ki te bubu ki† ɔɔ 'je naapi aan gɔɔ ro naai mala.‡»

²⁰ Gaaba se tɛrlin ɔɔ: «Nakgen se maam m'lee m'tɛdino tɛd paac tap, anum ɔɔpum ken gay daala?» ²¹ Isa deekin ɔɔ: «Ken naai jaay je tɛdn debm bɛɛ mala mala naan Raa ki num, maali naai ɔk paac se, 'baa 'dugin naatn ɔɔ gursin se 'nigin jee daayge tu. Ken tɛdinga bin se, ai toodn kɔrbɔɔ maakɲ raa ki. ɔɔ naai lɛ, 'baado 'daanuma.» ²² Ken goon kɔdɔ se jaay booy taar ken Isa taadin se, ɔk tɛrl baa baa se maakin tuj kasak kasak, taa naan debm nak dɛna. ²³ Isa deek jeege tun metin ki ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm nak dɛna se kendin kɔɔɔ *maakɲ Gaar Raa ki. ²⁴ M'deek m'dɔɔlsen daala: ken ginji jaay deel ute bɛɛ luppaa se ɔɔɔ; naɔo debm nak dɛna jaay 'kɛnd maakɲ Gaar Raa ki se, ɔɔɔ cir naan se daala!» ²⁵ Ken jee metin ki jaay booy taar se, ɔkɛn taad eyo deek ɔɔ: «Ken bin num nana jaay 'kɔɔ kaaja?» ²⁶ Isa uun kaamin aakɛ ɔɔ deekden ɔɔ: «Gen jikilimge tu sum num nakɲ se ɔɔɔ, num Raa ki se, ne dim ɔɔɔin gɔɔ.»

²⁷ Gɔtn se Pier deek Isa ki ɔɔ: «'Booyo, naaje se k'j'ɔɔnoga nakge paac taa j'ai daan naai, num naaje tap bo j'kɔɔ di?»

²⁸ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad ken Raa utu tɛdn nakge paac 'tɛdn kiji se, maam *Goon Deba m'utu m'king do kaag do ken iino gɔtn Raa ki ɔɔ naasen sik-kaar-di ken lee daanumkiro se, utu aki king do kaag do ken sik-kaar-dio gen kɔɔɔ bɔɔɔ do taa bɛɛ gaan *Israelge tun sik-kaar-di se. ²⁹ ɔɔ debm jaay ɔɔɔ bɛɛnge, genaangen gaabge ute kengen mendge, bubina, kɔna, genaenge ey lɛ maakɲ-gɔtinge taa maam se, nakgen se paac se naan utu adɛn kɔɔ den cir ken naan ɔɔɔ, ɔɔ 'kɔɔ kaajɔ gen daayum. ³⁰ Num maakɲ jeege tun bɔɔse naan ki se, denin utu kɔɔpm

† 19:19 Aak Ekz 20.12-16 ɔɔ Dt 5.16-20. ‡ 19:19 Aak lb 19.18.

məʊtn. Ɔə maakɻ jeege tun bɔrse məʊtn se, dəniɻ utu tɛdn jee naan ki.»

20

Isa aal naagɻ taara ute mɛl jinɛnɛ Ɔə jee tɛdn naabinge

¹ Tɛr Isa dɛek daala Ɔə: «*Maakɻ Gaar Raa se tec aan gɔɔ mɛl beɛ kɛn iɻ tənɔrɻ nɔrɻ je jeege taa adɛn kəl baa tɛdn naaba maakɻ jinɛniɻ ki. ² Mɛl jinɛnɛ se taad dɔɔk taariɻ ute jee tɛdn naabge se kɛn naade tɛd naaba lɛkga se, deba kic bɔ naan aɻ kɛdn tamma* kalaɻ kalaɻ. Bin jaay bɔ naan ɔlden maakɻ jinɛniɻ ki. ³ Kɛn aan kaadn mes ki se, naan teeco beɛn ki ɔɻ jeege iɻg kiɻg cɛrɛ. ⁴ Gɔtn se naan dɛekdɛn Ɔə: «Naase kic 'bɔa 'tɛdki naaba maakɻ jinɛnum ki Ɔə maam m'asɛn kɔgɻ te doobiɻa.» ⁵ Gɔtn se jee tɛdn naabge se iɻ baa maakɻ jinɛnɛ ki. Kɛn aan katar ki tir se, tɛr naan teeco Ɔə katar do tɛgɛr ki kic naan teeco. Ɔə kɛn naan teeco jaay ɔɻ jeegeɛn kuuy iɻg kiɻg cɛrɛ daal se, naan ɔlden Ɔə k'ɔa tɛdn naaba maakɻ jinɛniɻ ki kici. ⁶ Kɛn aan tɛgɛr se, naan teeco daala Ɔə ɔɻ jeegeɛn iɻg kiɻg cɛr se, naan dɛekdɛn Ɔə: «Gɛn dɪ jaay naase iɻg 'lɛkki cɛr se?» ⁷ Naade tɛrliɻ Ɔə: «Nam ajɛn kuun gɛn naaba bɔ gɔtɔ.» Naan dɛekdɛn Ɔə: «Naase kic 'bɔa 'tɛdki naaba maakɻ jinɛnum ki.» ⁸ Kɛn aan tɛgɛr kaada baa baa kooco se, mɛl jinɛnɛ se dɛek debm tɛdn naabiɻ ki Ɔə: «'Baa 'daɻo jee tɛdn naabge se paac Ɔə naɻa naɻa kic bɔ ɔgiɻ nakiɻ nakiɻa. 'Baag do jeege tun kaam məʊtn bini 'kaan do jeege tun kɛn baado deete.» ⁹ Gɔtn se jeegeɛn jaay baag tɛdn naaba kaam məʊtn dɛs se, baado Ɔə naɻa kic bɔ j'ɛdiɻ tamma kalaɻ kalaɻ. ¹⁰ Kɛn gɛn kɔgɻ jeegeɛn baag naaba deet se, naade saap Ɔə kaadn naane, naade 'kɔɻ cir naapdɛge. Naɔo deba kic bɔ ɔɻ tamma kalaɻ kalaɻ sum.

* 20:2 Tamma kalaɻ se aas kɔgɻ debm tɛd naaba gɛn bii kalaɻ.

¹¹ Ken naade jaay aak bedden j'edden se, maakde taarde mooy naan ki dir dir do mel bee ki se. ¹² Do deekin do: «Jee se baado kaam mooton do naaba kic bo naade ted ler kalaŋ sum, do naai ogden aas kaas ute naajen ken k'dabar k'lek tɛc maakŋ kaad ki.» ¹³ Gaŋ mel jinene se deek deb kalaŋ ki do: «Meduma, maam m'tuji te dim eyo do taarje se le k'taad k'tooliŋoga toolo m'oo ken jaay naai 'tedn naaba lekga num, m'ai kogaŋ tamma kalaŋ se, naai 'tookoga took ey la? ¹⁴ Borse, ok bedi do 'baa bei ki. Do debm tedn naabm baag kaam mooton se, ken maam m'je se maam m'an kedn bedin aan goo gen naai se sum kici. ¹⁵ Ute gursum se, nakŋ maam m'je bo m'an tedn ro ki ey la? Lodu do bee ken maam m'ted se, naai 'maaki ilim ro ki la?» ¹⁶ Taa naan se bo Isa deek do: «Jeegen kaam mooton se, utu tedn jeegen naan ki. Do jeegen naan ki se le, utu kooŋm kaam mooton.»

Isa taad gen k-motoge tu do naan utu kooyo do ade dur daan yoge tu

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

¹⁷ Isa ook baa Jeruzalem ki do ken naade baa baa doob ki se, naan dan jee metin sik-kaar-di kaldɛ ki do deekden do: ¹⁸ «'Booyki, borse naaje k'j'ook k'baaki baa Jeruzalem ki do *Goon Deba se, j'utu j'an kokaŋ kol ji *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn toolŋ metn Ko Taar Raa. Naade utu an kajaŋ booro don ki do an kol j'an baa toolo. ¹⁹ Naade an kokaŋ kol ji jeege tun Yaudge eyo, utu an tooy koogo metin ki, an tond te meeje jaay an tupm tool ro kaag ki. Do bii k-motoge tu se, naan ade dur daan yoge tu.»

Jak te genaanaŋ Jan konde tondde meta gotn Isa ki

(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)

²⁰ Gotn se gaan Zebedege baado ute konde naan Isa ki. Konde se erg naan ki taa tond metina. ²¹ Ken Isa aakin se deekin do: «Naai tap bo 'je di?» Menda se terlin do: «On

genumgen di naani ki se maakɲ gaari ki se, ɔŋ deb kalaɲ 'king do ji daami ki ɔɔ kɛn kalaɲ do ji jeeli ki.»²² Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Nakɲ naase 'tɔndki meta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te metiɲ eyo. *Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase aɲki kɔɲ kaasn gen kaayiɲ la?» Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Yɛɛ, naaje j'an kɔɲ kaasa.»²³ Isa deekden ɔɔ: «Deere, kɔɔpm dubarum se naase aɲki kaayiɲa, nabo gen gɔtn king jaay do ji daamum ki ey lɛ do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Bubum ɗaapiɲga ɗaap malinge tu.»

²⁴ Kɛn jee metɲ Isa kɛn sik jaay ɓaa booy taar ese se, naade maakɗe tuj do gena naapge tun di se.²⁵ Gaɲ gɔtn se Isa ɗaɲɗeno paac ɔɔ deekden ɔɔ: «'Jeelki, jeegen k'tɔlde gaarge se iɲg do jeege tu ɔɔ magalgen k'tɔndɗe se tɛɗ jeege te taa tɔɔgɔ.²⁶ Num naase se ɔɲte 'tɛɗki bini. Kɛn maakse ki jaay nam je tɛɗn magalse se, ɔŋ ronɲ tɛɗn debm kaan naabse.²⁷ Kɛn maakse ki se jaay nam je tɛɗn naanse se ɔŋ ronɲ asen tɛɗn ɓulse.²⁸ Taa *Goon Deba ɓaado se, taa jeege ɓo aɲ tɛɗn naab eyo, num naanɲ ɓaado se taa naanɲ ɓo tɛɗn naaba jeege tu ɔɔ kɛɗn koɲ gen dugɲ do jee ɗena.»

*Isa ɛɗ lapi jee kaam-tɔɔkge tu dio
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)*

²⁹ Kɛn Isa ute jee metiɲ ki jaay teec teec maakɲ gɛger kɛn Jeriko ki se, jeege ɗena ɔk metiɲa.³⁰ Gɔtn se naade ɔɲ jee kaam-tɔɔkge di iɲg king jɛɲ ɗoob ki. Kɛn jee kaam-tɔɔkge se booy jaay ɔɔ Isa ɓo deel deel se, naade baag tɔɔɗn tɔɔyɔ ɔɔ: «Mɛlje, *Goon Daud ɛjjen doje ki!»³¹ Gɔtn se jee ɗenge uunde kaamɗe ɔɔ deekden ɔɔ: «'Doki!» Gaɲ jee kaam-tɔɔkgen se tɛr tɔɔɗ tɔɔy makɔɲ daala ɔɔ: «Mɛlje, Goon Daud ɛjjen doje ki!»³² Gɔtn se Isa ɔk ɗaara, ɗaɲɗeno ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase 'jeki m'asen tɛɗn di?»³³ Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Mɛlje, ɔŋ kaamjege 'tɔɔɗn taaka!»³⁴ Gɔtn se Isa ɛjɗen dode ki, uun jiɲ tɔndɗen

kaamdege tu ð ð kaamdege naar tódf taaka ð naade ðk metiṇa.

21

Isa end Jeruzalem ki aan góð gaarge

(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44; Jn 12.12-19; Eza 12.6)

¹ Ken Isa ute jee metiṇ ki jaay aan góðr ute Jeruzalem, cee naaṇ ken k'daṇiṇ Betpaje do *kósn olib ki se, gótn se, maakṇ jeege tun metiṇ ki se, Isa ðl jeege di naaba.

² Naaṇ deekden ðð: «'Baaki maakṇ naaṇ ken naanse ki se, ðð naase aki baá naar kəṇ ko buuru k'dóokinga dóoko ute gooniṇ ceeṇ ki. Kon se 'tuutiṇkiro ðð naade di paac 'baamdekiro. ³ Ken nam jaay deeksenga taar dim num, 'terliṇki ððki: Kese Məlje bo jede. Ðð naaṇ asesiṇ naar kəṇð naase andekiro 'baa.» ⁴ Nakṇ se paac jaay aan se taa taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki raaniṇo do dákiṇ se kaan doobiṇ ki, ken ðð: ⁵ 'Deekki jeege tun maakṇ geger ken Sion *ki ððki:

Aakki, gaarse te baaseno kəṇð,

naaṇ se debm dalul ooko do ko buur ki,

ðð do gooniṇ ki ken kon k'lee k'j'uun daama se.†

⁶ Gótn se jee metn Isa ki iin baá ðð baá tediṇ aan góð ken Isa taaddeno ro ki. ⁷ Naade tuut ko buuru ute gooniṇa ðð baandeno. Gótn se naade tódf taal kal magaldege do buurge tu‡ se jaay Isa iṇg do ki. ⁸ Jeege dena tódf taal kal magaldege doob ki ðð jee metiṇge gaajo doomo baado tómbiṇ doob ki. ⁹ Jee te dende paacṇ daaniṇ se, jee naan ki, jee móotn dóð ððy ðð:

«Ozaana *Goon Daud!»

* 21:5 Sion se ro Jeruzalem kici. † 21:5 Aak Zak 9.9. ‡ 21:7 Deere maakṇ Matiye ki se taad ðð Isa ook do buur ki ute do gooniṇ ki num maakṇ Kitapm Mark ki se, 11.2 taad ðð Isa se ooko do goon buur ki sum.

«*Raa tēdn bēēn do deb kēn baado te ro Mēljege Raa!»
 «Ozaana Raa kēn raan maakŋ raa ki!»

¹⁰ Kēn Isa jaay end maakŋ gēger kēn Jeruzalem ki se, jee maakŋ gēger ki se paac taadŋ gajalanŋ əw taad ute naapa əw: «Naanŋ se tap bo nana?» ¹¹ Jee dēngen əko mētinŋ se tērlinŋ əw: «Kese Isan debm taad taar teeco taar Raa ki, kēn iinŋo Nazaret kēn taa naanŋ Galile ki.»

Isa tuur te jee lee tēdn zogen daan bōw *Bee Raa ki
 (Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Naanŋ kēn se Isa baa end daan bōw Bee Raa ki əw gōtn se naanŋ baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ute jeegen baado dugu. Naanŋ tōt tōl tuun te tabil jee pēlekŋ gursge naatn əw tōt tōl te nakgen jee tēdn zo dēerge lee tinŋ do ki se kici. ¹³ Əw dēekden əw: «Taar se k'raanŋinga raanŋ maakŋ Kitap ki j'əw: *Bee maam se tēdn* bēe kēn jeege ansum keeme,§ num ganŋ naase 'tēdinŋki tēdga gōtn jee boogge!*

¹⁴ Gōtn se jee kaam-tōokge ute jee cēkēdge baado əŋ Isa daan bōw Bee Raa ki əw naanŋ ēdden lapi. ¹⁵ Kēn *magal jee tēdn serke Raage tu, ute jee jeel taadn tōokŋ mētn Ko Taar Raage jaay aak nakŋ-kōobgen Isa tēdo se, əw booy gaangen jaay tōod tōoy daan bōw Bee Raa ki əw: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gōtn se naade maakde tuj aak eyo. ¹⁶ Əw naade taad Isa ki əw: «Taar gaangen taad se, naai utu 'booy dey?» Isa tērliden əw: «Yēē, m'utu m'booyo. Num naase tap bo 'dooyinŋki te ey la, taar kēn Kitap əw: *Ute taar gaangen seeme* əw kēngen k'taacege se bo, naai 'nook roi aan gəw kēn naai maaki jen ro ki?†»

¹⁷ Gōtn se Isa iinŋ əŋde əw baa tood naanŋ kēn Betani ki.

§ 21:13 Aak Eza 56.7. * 21:13 Aak Jer 7.11. † 21:16 Aak KKR 8.3.

*Isa naam ko ba**(Mk 11.12-14,19-26; Lk 13.6-9)*

¹⁸ Metbeenki tanöörin ken Isa iin Betani ki jaay ok terlo baado baa Jeruzalem ki se, naan naam bo tölina. ¹⁹ Naan aak ko ba se daar daar ceε doob ki. Naan baado metn ko ba ki se, nabo on kamba sum. Gōtn se naan taad ko ba ki se o: «Naan ki se, mōtn naai kooj ey sum!» Oo gōtn se sum bo ko ba se naar tuutu. ²⁰ Ken jee metin ki jaay aak nakn Isa ted se, okden taad eyo, deek o: «Ted o di jaay ko ba se naar tuut yokod bin se?» ²¹ Isa terlden o: «'Booyki beε m'asen taada: ken naase jaay aalki maakse do Raa ki o okki naaja maakse ki ey se, naase aki kon tedn nakn maam m'ted do ko ba ki se sum eyo, num aki deekn kos ki oki: <lin ooc maakn baar ki> o naan 'kiin kooco. ²² Ken nakn paacn naase 'tōndki meta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu anki kon.»

*Magal Yaudge dem tōngn Isa**(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)*

²³ Isa baado end daan bōōr *Bee Raa ki o baag dooy jeege. Gan *magal jee tedn serke Raage tu o magal taa bee Yaudge baado onina o tōnd metin o: «Naai tap bo tōngi se onino gay jaay oli 'ted nakgen bin se? Ken undi kulu ted nakgen se tap bo naja?» ²⁴ Isa terlden o: «Maam kic m'ok taara kalan m'je tōnd metse. Ken naase jaay on 'terlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tedn nakgen se. ²⁵ 'Taadumki tu: ken olo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa lobu jikilimge le?» Naade baag taad ute naapa o: «Ken k'taadkiga j'ōki: Raa bo onino le, naan ajeki deekn o: Gen di jaay 'baate 'kuunki taar Jan se? ²⁶ Ken k'deekkiga j'ōki: <Jikilimge bo onino> le, jee denge ajeki kon eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.» ²⁷ Gōtn se naade terl Isa ki o: «Naaje se k'jeel eyo.» Ter Isa kic deekden o: «Maam kic

num, m'asen kəŋ taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se eyo.»

Isa aal naagŋ taara ro gaange tu dio

²⁸ Ter Isa deekden daala ɔ: «Saapm naase ki num ɔki di: gaaba kalaŋ ɔk gaangen gaabge dio. Naan̄ ɓaa ɔŋ gooniŋ deet se ɔ deekiŋ ɔ: «Goonuma, jaaki se 'ɓaa tɛdo naaba maakŋ jinenɛ ki.» ²⁹ Gooniŋ terliŋ ɔ: «Maam m'ɓaa eyo.» Naan̄ iŋg ɔkɔ se taar naan̄ taad se saapiŋ jig eyo, ɔ naan̄ iin̄ ɓaa maakŋ jinenɛ ki. ³⁰ Ter bubde ɓaado ɔŋ gooniŋ kuuy se taadiŋ aan gɔɔ ken naan̄ taado gooniŋ ken deet se kici. Gooniŋ se terliŋ ɔ: «Yɛɛ, maam m'ɓaa» nabo gaŋ baate ɓaa. ³¹ Maakŋ gaange tun di se ken gay ɓo took uunga taar bubina?» Naade terliŋ ɔ: «Goon deete.» Isa taadden ɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: *jee tɔkŋ miirge ute mend kɛesn gaabge se, kend *maakŋ Gaar Raa ki dose ki. ³² Deere, Jan-Batist se ɓaado taadsenga doobm gen tɛdn nakgen ute doobina, nabo naase 'tookkiro te taariŋ eyo. Ey num *jee tɔkŋ miirge, ute mend kɛesn gaabge se kic ɓo, tookga taariŋa. Gaŋ naase se, ken aakdeki naade took taariŋ se kic ɓo, naase 'baate 'terlki maakse ɔ ɔŋ 'tookki te taariŋ eyo.»

Isa aal naagŋ taara ute jee tɛdn naabgen jig eyo

(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

³³ Ter Isa taadden ɔ: «'Booyki kaal naagŋ taar kuuy daala! Gaaba kalaŋ tɛd jinen biŋ, iin̄ gurugiŋ te durdur, naan̄ uɔ gɔɔ do ko ki gen rii koojŋ biŋina ɔ iin̄ gɔtɔ jerle gen kiŋg ɓoobm jinenina. Gɔtn se maakŋ jineniŋ se, naan̄ ɔŋiŋ kaam ji jee tɛdn naabge tu ɔ naan̄ iin̄ ɓaa merte. ³⁴ Ken kaadn kugŋ koojŋ biŋ jaay aan se, naan̄ ɔl jee tɛdn naabiŋge se gɔtn jeege tun naan̄ ɔnde jineniŋ kaam jide se, taa aŋo kɔkŋ bedina. ³⁵ Num gaŋ jee ken naan̄ ɔnde jineniŋ kaam jin̄ se tɔk jee ken naan̄ ɔldeno se. Deb kalaŋ

naade tond derenina ɔ deb kalan kuuy se naade tɔlina ɔ ken kuuy kalan se, kic naade tund tɔlin te koa. ³⁶ Ter naan ɔ jee tɛdn naabgen kuuy den cir jeegen deet se daala, nabo naade se kic bo, naade tedden bini. ³⁷ Bin num kaam mɔɔtn se naan ɔldeno goonina, taa naan saap ɔ: <Goonum mala se naade utu tookɔ kuun taarina.> ³⁸ Gaɔ ken naade jaay aak goonin se, naade taad ute naapa ɔ: <Naan se bo ken bubin ooyga num utu 'tɛdn mel jinene se! Bin num 'baakiro k'tɔlin ki ɔ jinene se le, ajenki kɔɔpm naajege tu!> ³⁹ Gɔtn se naade ɔk ɔɔdo goono se maakɔ jinen ki se naata ɔ baɔ tɔlina.» ⁴⁰ Gɔtn se Isa tond metde ɔ: «'Booyki metn taar se: ken mel jinene se jaay baadoga num, jee tɛdn naabgen maakɔ jinen ken ese se naan aden tɛdn ɔ di?» ⁴¹ Naade terlin ɔ: «Jee tɛd bɛɛ ey bin se, naan aden kɛɛjn dode ki eyo ɔ aden tɔl naatn ɔ jinene se le, naan an kɛdn ji jeege tun kuuy taa ansin kaaka. ɔ ken aanga kaadn koojn bin ki se, jee se ano kɔkɔ bɛdina.» ⁴² Isa terlden ɔ: «Naase 'dooyin ki te ey la taar ken Raa taad maakɔ Kitap ki se ɔ:

Ko ken jee kiin beege baatin se, naan se bo tɛdga ko ken
'gakɔ bea;

kese bo naabm Meljege Raa ɔ naajege tu se j'aaikin ki se
ɔkɛki taad eyo. ‡

⁴³ «Taa naan se bo 'booyki m'asen taada: *maakɔ Gaar Raa se j'utu j'asesin kɔɔd naatn jise ki ɔ Raa utu an kɛdin jeege tun aanga tɛdn naabina. ⁴⁴ Nam jaay oocga do ko ken jee kiin beege baatin se le, 'terɛɛ ɔ debm ken ko se oocga don ki le, an daala.» ⁴⁵ Num *magal jee tɛdn serke Raage tu ute *Parizige booy kaal naagɔ taar ese se, naade baajeel ɔkga rode ki kaal naagɔ taar se taad ute naade se. ⁴⁶ Gɔtn se naade je doobm an kɔkɔ, nabo naade beer jee denge tu,

‡ 21:42 Aak KKR 118.22-23.

taa jee denge se jeel Isa se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.

22

Isa aal naagŋ taara ute jee k'danŋde gŋtn kŋs ki bii kŋkŋ mend ki

(Lk 14.16-24)

¹ Ter Isa baagden taadn ute kaal naagŋ taara daala ɔ: ² «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken tɛd kɔsɔ dena bii kŋkŋ mend goonŋ ki. ³ Naan ɔl jee tɛdn naabŋge taa ade baa dan jeegen k'danŋdeno gŋtn kŋkŋ mend ki se, nabo jee se baate baado. ⁴ Ter naan ɔl jee tɛdn naabgen kuuy baa deek jeege tun k'danŋdeno se ɔ: <ɔorse kɔsɔ se beega, kɔs taarunge ute maalungen teer se m'tɔoldenga. ɔɔ berɛ, kɔsɔ se ooyga, 'baakiro aki kɔsɔ!> ⁵ Nabo jee se taar se naade an dim eyo ɔɔ wɔk baa naabdege tu. Deb kalaŋ baa maakŋ-gŋtin ki ɔɔ ken kalaŋ baa gŋtn tɛdn zo nakiŋge tu. ⁶ Jeegen kuuy se kic iin tɔk jee tɛdn naabge se dabarde ɔɔ tɔalde naatn. ⁷ Gŋtn se gaarge maakiŋ taariŋa, ɔl asgarŋge gen baa tɔal jeegen tɔalo jee tɛdn naabŋge se ɔɔ tɔoŋ gegerde se naatn. ⁸ Gŋtn se naan deek jee tɛdn naabŋge tu ɔɔ: <Kɔsɔ se ooyga, nabo jeegen k'danŋdeno se ɔŋ aasiŋ te gen kɔsn kɔsn ese se eyo. ⁹ 'Baaki gŋtn jeege tun lee tusn daan doobge tu se, jeegen paacŋ naase ɔŋdekiga bo 'danŋdekiro ade baa gŋtn kŋkŋ mend ki se.> ¹⁰ Jee tɛdn naabge se baa daan doobge tu ɔɔ dan tuso jeegen naade ɔŋdeno paac se kaam kalaŋ, ken jee beɛ, ken jee beɛ eyo; ɔɔ baandeno maakŋ bee ken jeege utu an kɔsn maak ki se ɔɔ maakŋ bee se jee ken k'danŋdeno se baado doociŋ tal. ¹¹ Gŋtn se gaarge end maakŋ bee ki gen kaakŋ jeegen maak ki se, gaŋ aak deb kalaŋ se uuso kal tec gen jeegen baado gŋtn kŋkŋ mend ki se eyo. ¹² Gŋtn se gaarge deekiŋ ɔɔ: <Meduma, tɛd ɔɔ di jaay naai endo gŋtn ara?

Naai le ok kal tec aan goo jeegen baado gōtn kōkŋ mend ki ey se. Num gaabm se ok taar ken an terl eyo. ¹³ Gōtn se gaarge deek jee tēdn naabŋge tu o: «Gaabm se, 'dōokŋki jŋge ute jēŋge o uun undŋki naatn maakŋ gōt ken odo, o gōtn se bo gōtn naan an tōyo o an taan naanŋa.» ¹⁴ Ter Isa deek o: «Deere, *Raa se danŋa jeege dena, nabo jeegen naan bēer tōdfenga tōdf se baata.»

Metn taar kōŋ miiri

(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Gōtn se *Parizige baa tus dōok taarde gen goom kōkŋ Isa do taariŋ ki. ¹⁶ Naade ol maakŋ jeege tun metn Parizige tu ute jee *Erdge kandum se gōtn Isa ki o naade baa deekiŋ o: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se taad taar met ki. O doobm Raa se naai 'dooy jeege ute ken met ki o naai le taar jeegen kuuy se naai 'tēdn naaba ro ki eyo. ¹⁷ Maak-saapm naai ki num, taadjen tu Sezar se j'ok doobm j'an kōŋ miiri lōbu gōto?» ¹⁸ Num gan Isa se jeel saapden jig ey se deekden o: «Naase se jeegen 'tēdki rose aan goo jee taad taar met ki se. Gen di naase oomumki bin se? ¹⁹ 'Taadumki tu tamman gen kōŋ miiri se, m'an kaaka.» Gōtn se naade uun taadiŋ tamma kalaŋ. ²⁰ Naan tōnd metde o: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raanŋ ro ki se tap bo gen naŋa?» ²¹ Naade terliŋ o: «Gen Sezar.» Gōtn se Isa deekden o: «Ken bin num, nakŋ gen Gaar Sezar se eŋki nakiŋa o gen Raa le eŋki nakiŋ kici.» ²² Ken naade jaay booy taar Isa taad se, taar se okden taad eyo. Gōtn se Isa se naade ŋŋŋa o iŋ baa.

Jee naaj metn taar jeegen ade duru daan yoge tu

(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ Bii ken se sum bo, jeegen k'danŋe *Sadusege ken taad o jeege ooyga num dur ey sum se baado ŋ Isa o tōnd metiŋ o: ²⁴ «Debm dooy jeege, *Musa se taadjenga taad

maakŋ Kitap ki ɔ: ken deba jaay ɔk mɛnda ɔ ɔoy ɔŋ te goon ey se, ɔŋ genaanaŋ kɔkŋ mɛndina ɔ koojŋ metjili genaanaŋ ken ɔoy se. ²⁵ Gaŋ maakjege tu se genaage cili konde kalaŋ. Debm deet deet se ɔk mɛnda nabo ɔoy ɔoj te goon eyo, ɔ mɛnda se ɔɔp genaanaŋ gɔɔsiŋ ki. ²⁶ Gɔɔsiŋ kic baado ɔk mɛnd se ɔ naanaŋ kic ɔoy ɔoj te goon eyo. Ter debm gen k-mɔtɔge tu se kic bo baado ɔk mɛnd se ɔ naanaŋ ɔoyo ɔoj te goon eyo; bini aan do deb ken gen k-cilige tu. ²⁷ Ken naaden cili se jaay ɔoy paac se, kaam mɔɔtn se mɛnda se kic baado ɔoyo. ²⁸ Bin num bii ken jaay jeegen ɔoyga kooy ade dur daan yoge tu se, maakŋ genaage tun cili se, mɛnd se tap bo 'tɛdn mɛnd naŋa? Taa naade paac le tɔk naaminga naam mɛnd se.» ²⁹ Isa terlden ɔ: «Naase se, bɛɛɛ, iigkiga, taa taar Raa se le 'jeelki eyo ɔ tɔɔŋ Raa kic le naase ɔndki te metiŋ eyo. ³⁰ Taa bii ken jaay jeegen ɔoyga kooy ade dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se 'tɔkŋ naap ey sum. Num naade se tecŋ aan gɔɔ *kɔdn Raagen maakŋ raa ki. ³¹ Gen jeegen ɔoyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakŋ Kitapiŋ ki se, naase 'dooyiŋki te ey la ken ɔ: ³² Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka ɔ m'gen *Yakub. * Raa se, naanaŋ Raa jeegen ɔoyga kooy eyo, num naanaŋ se, Raa jee zɛɛɛ.» ³³ Ken jee denge jaay booy taar ken Isa dooyde se, taar se tap bo ɔkden taad eyo.

Kese taar magal cir paac maakŋ *Ko Taar Raa ki
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)

³⁴ Ken *Parizige jaay booy ɔ *Sadusege ɔŋ aasiŋ te ro Isa ki ey se, naade dan tus naapa. ³⁵ Maakde ki se, deb kalaŋ se debm jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raa, je doobm an goom kɔkŋ Isa se, baado tɔnd metiŋ ɔ: ³⁶ «Debm dooy jeege, maakŋ Ko Taar ken Raa edo Musa ki

* 22:32 Aak Ekz 3.6.

se taar gen tɛda ken cirde paac se, ken gay?» ³⁷ Isa terliŋ ɔ: «Meli Raa se, 'jen̄ ute maaki paac ute roi paac ɔ ute saapi paac.† ³⁸ Kɛse bo taar deet deetn gen tɛda ken cirde paac paac. ³⁹ Ter ken metiŋ ki tecin̄ tec se ken ɔ: 'Je naapi aan gɔɔ ro naai mala.‡ ⁴⁰ Maakŋ Ko Taar Raa ki ute taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado paac se, don̄ bo ɔs do taarge tun di ese sum.»

**Al-Masi ute *Daud
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)*

⁴¹ Aan gɔɔ *Parizige ɛ tusga dey se, Isa tond metde ɔ:
⁴² «Gen naase ki num, al-Masi se tap bo naŋa? Naan̄ tap bo goon naŋa?» Naade terliŋ ɔ: «Naan̄ se metjil Daud.» ⁴³ Isa deekden ɔ: «Num tɛd ɔ di jaay *Nirl Raa ɔl Daud dan̄jɔ ɔ: Meluma? ɔ naan̄ mala taadga taad maakŋ Kitap ki ɔ:
⁴⁴ Meljege Raa taado Melum ki ɔ:
'Baado iŋg do ji daamum ki
bini jee taamooyige se m'aden tɛdn̄ naai utu 'kinḡ doɔde ki.§
⁴⁵ Ken Daud jaay dan̄ al-Masi ɔ Meluma, anum tɛd ɔ di jaay Meliŋ 'tɛdn̄ goon Daud se?» ⁴⁶ Maakde ki se, nam jaay an̄ terl̄ taara kalaŋ Isa ki kic bo gɔtɔ ɔ naan̄ ken se mɔɔtn̄ nam tond te metiŋ do taar dim̄ ken kuuy ey sum.

23

Isa deek ɔ j'ond̄ kɔnd̄ ute jee jeel taadn̄ tɔokŋ metn̄ taar Raage te *Parizige

(Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)

¹ Isa deek jee den̄ge tu ute jeege tun metiŋ ki ɔ:
² «Parizige ute jee jeel taadn̄ tɔokŋ metn̄ Ko Taar Raage se, naade se bo ken lee dooy jeege ute *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. ³ Ken bin̄ num 'tookdeki taarde ɔ 'tɛdki nakgen paacŋ naade lee taadsen se. Nabo ɔnten 'tɛdki aan

† 22:37 Aak Dt 6.5. ‡ 22:39 Aak Lb 19.18. § 22:44 Aak KKR 110.1.

goo naade, taa naade nakgen naade taaf paac se, naade on tedin eyo. ⁴ Naade dook daam deere oo tond do jeege tu oo naade malinge tap bo baate kutin te goon jide. ⁵ Naabden naade ted paac se je taa jeege aden kaaka. Oo taar Raagen metingen k'raan jaay naade osin aan goo laaye oo lee dook do naandege tu ey le keydege tu se, naade tedin magal magal cir gen jeege. Oo taa kaldege se, naade toos ziidin taar ki tedin jerl cir gen jeege*. ⁶ Ken k'dandenga gotn kos ki se, naade je gotn king naan ki. Oo ken baaga maakn beege tun Yaudge lee tusn maak ki se, naade je gotn king naan ki kici. ⁷ Ken aanga boor ki kic le, naade je j'aden tedin toose naade ki bo deete oo je j'aden dan: jee dooy jeege. ⁸ Num naase onten 'konki j'asen dan *jee dooy jeege* taa naase 'paacki se genaage oo debm dooyse le kalan sum. ⁹ Do naan ki ara se onten 'dan ki nam ooki: *Bubje*, taa naase okki Bubu kalan sum oo naan ken ing maakn raa ki. ¹⁰ Onten 'konki j'asen dan *Debm dooy jeege*, taa naase mel dooyse se *al-Masi kalin ki sum. ¹¹ Debm jaay tedin magala maakse ki se, on ron tedin debm tedin naabse. ¹² Taa debm magal ron se utu koorm baata, oo debm jaay opp ron baat se, ron utu kookn raan.

¹³ «Naasen jee jeel taadn toon metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken 'tedki rose aan goo jee taadn taar met ki se utu asen tedin on aak eyo; taa naase 'gaaski doobm *maakn Gaar Raa jeege tu. Oo naase mala kic le baate kendki, oo jeegen je kende se le, naase 'gaasdeki doobo. ¹⁴ [Naasen jee taadn toon metn taar Raage ute Parizigen ken 'tedki rose aan goo jee taadn taar met ki se utu asen tedin on aak eyo! Taa naase oski ji mend daayge oo tondki

---

* ^{23:5} *Nakn naade ted se k'raaninoga raan maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki nabo naade se tedin magal magal oo jerle taa jeege aden kaaka aan goo naade bo jee daan Raa cir jeege.*

metn *Raa ɔ̄nki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naan̄ se bo b̄ɔ̄ɔ̄ utu kooɔ̄n dose ki se utu asen t̄ɛdn ɔ̄n̄ aak eyo.]† ¹⁵ Naasen jee jeel taad̄n t̄ɔ̄kɔ̄ metn Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen ken 't̄ɛdki rose aan ḡɔ̄ jee taad̄ taar met ki utu asen t̄ɛdn ɔ̄n̄ aak eyo. Naase 'leeki do baarge tu ɔ̄ ḡɔ̄ɔ̄ b̄aa se paac ɔ̄ jeki aki t̄ɛdn jeege 't̄ɛdn Yaudge aan ḡɔ̄ naase se ɔ̄ ken naase ɔ̄kiga deb kalaɔ̄ jaay uunga d̄oobse se, debm se naase 't̄ɛd̄ɔ̄nki debm aas gen b̄aa maakɔ̄ pood̄ ki met dio cirse naase se.

¹⁶ «Naasen jee kaam-t̄ɔ̄kgen jee t̄ɔ̄d̄n jeege utu asen t̄ɛdn ɔ̄n̄ aak eyo! Naase taad̄ki ɔ̄ki: «Ken nam jaay naam te ro *Bee Raa se t̄ɛd̄ d̄im eyo. Num nam jaay naam te ro daabm maakɔ̄ 'Bee Raa ki se, kese bo ken ɔ̄n̄.» ¹⁷ Naase jee kaam-t̄ɔ̄kgen jee d̄erlge ara! Ken gay bo ɔ̄n̄ ciri? Daab l̄ɔ̄bu 'Bee Raa ken k'ɔ̄baanoga te daab maak ki jaay daabm se, t̄ɛd̄ gen Raa se ne? ¹⁸ Ter naase 'd̄eeke ɔ̄: «Ken nam jaay naam rōn̄ te *ḡɔ̄tn k'j'iin̄ k'daapin̄ gen t̄ɛdn serke do ki se, t̄ɛd̄ d̄im eyo, num ken naan̄ jaay naam rōn̄ te nakɔ̄ k'ɔ̄baano do ki gen t̄ɛdn *serke Raa ki se, kese bo ken ɔ̄n̄.» ¹⁹ Jee kaam-t̄ɔ̄kge 'taad̄umki tu: nakɔ̄ k'ɔ̄baano gen t̄ɛdn serke se bo cir l̄ɔ̄bu, ḡɔ̄tn k'j'iin̄ k'daapin̄ gen t̄ɛdn serke ɔ̄ serkɔ̄ k'j'ɔ̄mbinga do ki num, taad̄ ɔ̄ serkɔ̄ se t̄ɛd̄ga gen Raa se bo cir ne? ²⁰ Bin num debm jaay naam rōn̄ te ḡɔ̄tn k'j'iin̄ daapin̄ gen t̄ɛdn serke do ki se, kese naan̄ naam te ro nakgen paac̄n̄ k'ɔ̄baano gen t̄ɛdn serke do ki se kici. ²¹ Debm ken naam rōn̄ te 'Bee Raa se, kese naan̄ naam rōn̄ te ro melin̄ Raa ken̄ in̄g maak ki se kici. ²² Debm jaay naam rōn̄ te maakɔ̄ raa se naan̄ naam rōn̄ ute kaag do Raa ɔ̄ ute melin̄ ken̄ in̄g do ki.

²³ «Naasen jee jeel taad̄n t̄ɔ̄kɔ̄ metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken t̄ɛdki rose aan ḡɔ̄ jee taad̄n taar met ki se,

---

† 23:14 Bersen ara se, maakɔ̄ Kitapge tun do d̄ɔ̄kin̄ se, m̄etinge maakde ki se, ḡɔ̄ɔ̄.

utu asen tɛdn ɔŋ aak eyo! Nakgen naase ɔkki sɛem sɛem ken 'lee 'tɔmbki maakŋ taadsege tu ken tɛdn̄ nijim se kic ɓo, naase 'lee 'nigin̄ki gɔtɔ kaam sik ɔ ken kaam kalaŋ se ɛdki Raa ki. Naɓo taargen maakŋ Ko Taar ken Raa ɛdɔ *Musa ken bɛɛ bɛɛ tap ɓo, naase aalin̄ki maak ki eyo ken taadsen ɔ 'tɛdki nakŋ ute doobina, kɛɛj̄n do jeege tu ɔ gen tuj̄n ɔrm eyo. Kɛse ɓo nakgen, bɛeki num, an̄ki lee tɛda ɔ nakgen ken naase lee gaan̄dɛki gɔtɔ kaam sik jaay ken kalaŋ ɛdki Raa ki se kic ɓo ɔnten 'dirigin̄ki kici. ²⁴ Jee kaam-tɔɔkgen 'lee tɔɔdki jeege! Naase ɔȳki maanse te rɛɛɛ taa bɔtɔr kalaŋ ɓɔȳy maak ki eyo, gaŋ naase tap ɓo tulki gin̄je‡.

²⁵ «Naasen jee jeel taadn̄ tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se, asen 'tɛdn̄ ɔŋ aak eyo! Taa naase 'tugki naagŋ nakgen naase 'lee aayki ɔ ɔsnki se aac walak, num gaŋ maakin̄ tap ɓo, naase 'dɔocin̄ki ute nakgen naase 'ɓoogkiro ɔ 'tujkiro gen jeege. ²⁶ Kɔd̄ Parizi naai se debm kaam-tɔɔkɔ! 'Tug 'daap maakŋ naki ken naai lee aay maak ki se jaay ɓo naagin̄ kic 'tɛdn̄ aak bɛɛ.

²⁷ «Naase jee jeel taadn̄ tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se, asen tɛdn̄ ɔŋ aak eyo! Taa naase 'tecki do ɓaadgen k'tɛdden raap kaar kaar aak bɛɛ kaam ki, gaŋ maakdege dɔoc te cɛŋ jeegeen ooyga kooyo ɔ ruumga ruumu maak ki se paac. ²⁸ Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tɛdki rose jee bɛɛ, gaŋ maakse dɔoc te taar mɛt ki eyo ɔ te *kusina.

---

‡ 23:24 Maakŋ nakge tun sɛem sɛem ken Yaudge lee yeemde se bɔtɔrɔ se ɓo ken baat cirde ɔ maakŋ daage tun magal magal ken Yaudge lee yeemde se gin̄ji se ɓo ken magal cirde.

²⁹ «Naasen jee jeel taadn tōokŋ metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tēdkī rose aan gōō jee taad taar met ki se, asen tēdn wōŋ aak eyo! Naasen 'lee iinŋ 'dāapki do baadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dōkiŋa, wō jeegen ken leedō ute ken met ki se, naase 'tamardeki do baaddege aak bēē bēē. ³⁰ Wō tēr naase 'deekki wōki: Ken do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gen tōol jee taad taar teeco taar Raa ki. ³¹ Ken bin num naase mala bo 'taadki wōki naase se bo metjil jee ken tōolo jee taad taar teeco taar Raa ki. ³² Ken bin num 'baaki ute naan se, naabm bubsege lee tēdo se, naase 'ted nanŋiŋki sōrōk cir gen naade se.

³³ «Aakumki tu wōjgen ara wō metjil k'mōrpōpgen aral Naase aki kōŋ kaanŋ kōtn dubar poof ken gen daayum se wō di? ³⁴ Taa naanŋ se bo 'booyki m'deekseni: maam m'aseno kōl jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-taarge ute jee jeel taadn tōokŋ metn Ko Taar Raage. Num jee metiŋge utu adeki tōolō wō jee metiŋge adeki tupm tōol ro kaag ki, jee metiŋge utu adeki tōnd te mēēje maakŋ *bēēge tun naase lee tusnki maak ki. Wō kengen metiŋge adeki tuuru wō adeki lee je maakŋ gēgerge tu. ³⁵ Wō jee ken lee ute ken met ken naase tōoldeki jaay moosde wōy do naanŋ ki se, ken iinŋo do yo Abel ki bini aan do yo Zakari ken goon Baraci, ken naase 'tōoliŋki daan 'Bee Raa ute *gōtn ken k'lee k'tēdn serke Raa ki se asen kōōpm mindse ki. ³⁶ 'Booyki bēē m'asen taada: moosn jeegen k'tōalde paac se utu kōōpm do jeege tun bōrse utu se.»

Isa eem nōō taa Jeruzalem

³⁷ Isa deek wō: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tōol jee taad taar teeco taar Raa ki wō jee ken Raa ōldeno gōti ki kic bo, naai bo debm tund tōalde! Met kando, maam m'je m'tusn genige aan gōō ko kōrōŋj ken lee

tus geninge taa bæekɲ keyiɲ ki tu, naʔo naase l'jeki te eyo.
³⁸ 'Booyki, kɛn bin num *Bee Raase se utu 'toodn kuudu.
³⁹ Taa naan se ʔo 'booyki m'asen taada: naan ki se mʔotn
 naase amki kɛɲ kaak ey sum, bini kaan kaad kɛn aki deekɲ
 ɔki: Ɔɲ Melje Raa tɛdn bæɛɲa do deb kɛn utu ʔaado ute ro
 naana!§»

24

Isa taad ɔ ʔ *Bee Raa se jeege utu an tɔkɔ
 (Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)

¹ Kaad kɛn se Isa teecoga naatn maakɲ Bee Raa ki ɔ kɛn
 ʔaa ʔaa se, jee metiɲ ki ʔaado ɔɲiɲa taa an taadn Bee Raa
 kɛn k'l'iiniɲga aak bæ se. ² Isa tɛrlɛn ɔ: «Bee se paac
 aakiɲki se jiga daamo? Naʔo 'booyki bæ m'asen taada:
 bæe daar aak bæ se jeege utu an ru naɲ tak. Kongen rɛɛs
 aak bæ bæ se, utu wɔkɲ kalan kalan ɔ ko tap ʔo 'kɛɲ
 toodn do naapiɲ ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³ Naan kɛn se, Isa iɲg do *kɔsn ɔlib ki. Gɔtn se jee metiɲ
 ki ʔaado ɔɲiɲa ɔ tɔnd metiɲ ɔ: «'Taadjɛn tu nakgen se
 'kaan nuɲ ki? Ɔ naan se 'tɛdn ɔ di jaay ʔo naaje j'an
 kaakɲ jeel ro ki gen bii kaani ɔ biin dunia an naɲ se?» ⁴ Isa
 tɛrlɛn ɔ: «Ɔndki kɔndɔ nam ɔɲten 'derlse!» ⁵ Taa jeege
 dɛna utu adɛ ʔaa ute roma ɔ naɲa kic utu asen taadn ɔ:
 maam ʔo *al-Masi! Ɔ kɛn naade 'tɛd bin se utu 'derl jeege
 dɛna. ⁶ Naase utu aki booy gɔtn bɔɔɔ ɔ jeege utu asen
 kɔɔsn maan bɔɔɔ, anum bæɛ, ɔndki kɔndɔ, ɔɲten 'beerki!
 Taa nakgen se utu 'kaana, naʔo duni se 'kɛɲ naɲ ey ʔɔɔ.
⁷ Jee taa naan kaam kalan utu kiɲ bɔɔɔ ute jee taa naan
 kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiɲ bɔɔɔ te taa naan
 gaar kɛn kuuy. Maakɲ naanɲe tun metiɲ naanɲa utu 'tea ɔ

§ 23:39 Aak KKR 118.26.

gōtn mētīn bo utu tōol jeege. ⁸ Aan gōō mēnd ken maakiñ tuuniñ gen koojo se, nakgen se paac kic bo baaga kaana num, kēse je taadn òò dunia òòpga gōōro.

⁹ «Kaad ken se j'utu j'asen dabar dēna òò j'asen tōōlo. Òò taa maam se jee do naaj ki se paac utu asen kōōdn kundu. ¹⁰ Gañ kaad ken se jeege dēna utu an rēsñ ute kaal maakden do *Raa ki. Naade kutn naapge naan tōōgge tu òò tōōdn tund naapa. ¹¹ Jee tēd rodē aan gōō jee taad taar teeco taar Raa ki se, utu adē baa dēna òò dērl jeege dēna. ¹² *Kusiñ se ziidn baa ute naaniña òò jeege dēna maakjedege utu tēdn baata do naapge tu. ¹³ Nabo debm jaay aayga kaamiñ bini aanga do taar tōōliñ ki num, naañ se utu 'kōñ kaaja. ¹⁴ Labar Jigan gen *maakñ Gaar Raa ese se j'utu j'añ taadiñ jeege tun do naaj ki paac, kēse tēdn saada jeege tun baa se paac jaay bo sōm kaam mōōtn duni naña.»

Dubar òòñ utu baado

¹⁵ «Naase utu aki kaakñ Deb tuj deelga te gōtiñ se utu kēnd kiñg maakñ *Bee Raa ki, gōt ken *salal se, aan gōō debm taad taar teeco taar Raa ki, roñ Daniēl, taado do dōkiñ se. Bin num debm jaay dooy taar ese se n'booy n'ōkiñ jiga jaayo! ¹⁶ Kaad ken se òòñ jee ken iñg taa naaj Jude ki se, k'j'aan j'ook maakñ koge tu. ¹⁷ Debm iñg kiñg do beēñ ki raan se, n'ōñte bōōyo naaj ki gen tōsn nakiñgen maakñ beēñ ki. ¹⁸ Debm jaay baaga maakñ-gōtiñ ki kic lē, n'ōñten tēro beene gen kuun kalina. ¹⁹ Bii ken se, mēndgen mēndkaamge ute ko gaangen gēndege aay kaay si se, adēn tēdn òòñ aak eyo. ²⁰ Eemki Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo ey lē *bii sebit ki eyo. ²¹ Kaad ken se jeege utu dabar dēna òò dubar se gōtn Raa aal dunia tap bo nam naam te eyo, òò mōōtn dubar naan ki jaay 'kōōñ cir naañ ese se gōto. ²² Num Raa se bii dubar ese se,

naaṅ gaanṅinga duuku taa jeegen naaṅ beer tōddde se. Ken biigen se jaay naaṅ gaanḍen te duuk ey num, nam 'kəŋ kaaja tap bo gəto. ²³ Kaad ken se jaay nam taadsenga ɔ: 'Baadɔ aakki, *al-Masi utu ara ey le taadsen ɔ: Naaṅ utu naane! Ōnten 'tookki taariṅa. ²⁴ 'Booyki! Jeegen ken tɛd rode ɔ naade bo al-Masige ute jeegen tɛd rode ɔ naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade baao. Naade utu 'tɛdn nakṅ-kəɔbge ute nakgen deel doa, taa 'kaanṅ jeege dala. ɔ jee ken Raa beer tōddɛnga tōdd se ken naade ɔŋga doobo num, aden kaanṅ dal kici. ²⁵ 'Booyki! Bɛrɛ, taar se le, maam m'aalsenga kaal bise ki.

²⁶ «Ken k'taadsenga j'ɔ: Al-Masi utu do kəɔf-baar ki naane num, ɔnten baaki. Ey le ken j'ɔ: naaṅ utu oom ara! Num ɔnten 'tookki taardɛ. ²⁷ Taa bii ken *Goon Deba ade baa se tecṅ aan gɔɔ maan aalo kaam kooko wusuk bini dɔɔk te gətn kaada toocṅni. ²⁸ Bii kaanum kic tecṅ aan gɔɔ gətn daa dim gam ooyga jaay bo marlge kic lee bɔɔy tus ro ki se.

²⁹ «Ken biigen gen dubarge se jaay naar deelga num, kaada se utu 'tɛdn ilim dib ɔ laapa se le wɔr eyo.

K-dijgen maakṅ raa ki ade si naaṅ ki

ɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ maakṅ raa ki se utu 'tea.*

³⁰ «Gətn se jeege an kaakṅ nakṅ jeel maakṅ raa ki ken taad ɔ Goon Deba utu baado ɔ jeegen do naaṅ ki paac keem nɔɔ an kaakṅ Goon Deba ade bɔɔy maakṅ gapara ki ute tɔɔgṅ Raa ɔ gəto wɔr kelɛṅ. ³¹ Pulu 'keem makɔṅɔ maakṅ raa ki ɔ Goon Deba ade kəl kəɔfṅge taa te 'tusn jee ken naaṅ beer tōddde metn naaṅ ken kaam sɔɔ ɔ ken iŋg metn raa ken kaam gay gay kici.»

Isa aal naagṅ taara ute ko ba

* ^{24:29} Aak Eza 13.10 ɔɔ 34.4.

³² «Naase ɔndki doa te ko ba: ken naan̄ jaay baaga kɔɔdn̄ taa-oomo ɔɔ dɔɔb kamba se, naase 'jeelki ɔkki met-kijiri aanga ɔɔ bara ɔɔpga gɔɔrɔ. ³³ Bin num naase kic ɔo, ken aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naan̄ aan ɔɔjsega gɔɔr kaam taarse ki. ³⁴ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee duni ken ɔɔrse se 'kooy nan̄ ey sum ɔo nakgen se paac utu 'kaana. ³⁵ Maakɔ raa ute do naan̄a se utu 'deele, num taar maam se 'kɔɔɔ deel eyo.

Nam jaay jeel bii kaan Isa se gɔɔtɔ

³⁶ «Num gan̄ ken gen kaad̄in̄ ute biin̄ *Goon Deba ano ɔaa se, nam tap ɔo jeel eyo. *Kɔɔdn̄ Raage maakɔ raa ki kic ɛ jeel eyo, ɔɔ Goono kic ɛ jeel eyo. Nam jeel biin̄ se, gɔɔtɔ. Ken jeel se, Bubu kalin̄ ki sum. ³⁷ Bii ken Goon Deba ade ɔaa se, 'tecɔn̄ aan gɔɔɔ nakgen deelo do Noe† ki. ³⁸ Naan̄ ken naane se, kaad̄ ken maan magala ɔɔɔyo gɔɔb te jeege ey ɔɔrt se, jeege ɔɔɔ, aaye, tɔk mɛndge, tɔk gaabge ɔɔ ɔl gɛndɛge kic ɔo tɔkɔ naapge bini aan bii ken Noe end maakɔ markab ken magala. ³⁹ Gɔɔtn̄ se jeege se, nakɔ utu kaan dode ki se, naade ɔnd eyo bini maan magala ɔaaɔo gɔɔb tɔɔlde paac. Ken Goon Deba ade ɔaa se kic ɔo 'tecɔn̄ bini. ⁴⁰ Bii ken se gaabge dio tɛd tɛd naaba maakɔ-gɔtde ki se, deb kalaɔ j'aɔn̄ kuunu ɔɔ deb kalaɔ 'kɔɔɔ. ⁴¹ ɔɔ mɛndgen di ɔaar uus kuus do toot ki se kic, deb kalaɔ j'aɔn̄ kuunu ɔɔ deb kalaɔ 'kɔɔɔ. ⁴² Ingki zɛɛɛ daayum, taa naase kic ɔo 'jeelki eyo biin̄ Mɛlse ade ɔaa se. ⁴³ Naase 'jeelki ken mɛl ɔee jaay jeel kaad̄n̄ debm ɔoogo ano ɔaa nɔɔr num, naan̄ tood̄n̄ bi eyo ɔɔ kɔn̄ debm ɔoogo aɔn̄ tɛɛɛɔn̄ ɔeeɔn̄ eyo. ⁴⁴ Taa naan̄ se ɔo naase kic 'ɔaapki rose, ingki do mɛtɛkse ki, taa Goon Deba jaay ade ɔaa se ɛ, kaad̄ ken naase 'jeelki eyo.»

† 24:37 Aakɔɔn̄ kɔn̄ 6–8.

Debm tɛdn naabm metekɛ ɔɔ tuj ɔrmin̄ eyo
(Lk 12.41-48)

⁴⁵ Isa deek ɔɔ: «Debm tɛdn naabm metekɛ ɔɔ tuj ɔrmin̄ ey se ken gay? Naan̄ bo debm ken melin̄ ɔn̄in̄ jee tɛdn naabgen kuuy kaam jin̄a, ɔɔ ken aanga kaadin̄ ki num, lee edden kɔsɔ. ⁴⁶ Maak-raapo debm tɛdn naabm ken melin̄ aan jaay ɔn̄in̄ naan̄ utu tɛdin̄ tɛdn naabm ken naan̄ ɔn̄insin̄ kaam jin̄ se. ⁴⁷ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm tɛdn naabm bin se, melin̄ utu an̄ kɔn̄ nakinge paac kaam jin̄a. ⁴⁸ Num gan̄ ken naan̄ bo debm tɛdn naabm jig eyo ɔɔ taad ute maakin̄ ɔɔ: Melum se ade kɔn̄ terl yɔkɔd̄ eyo, ⁴⁹ ɔɔ gɔtn se iin̄ baag tɔnd jeengen k'tɛd naaba tel se, naan̄ ɔsɔ ɔɔ aay te jee kaay koonge. ⁵⁰ Gan̄ mel gaabm ese se, biin̄ jaay naan̄ ano terl se, naan̄ ɔnd eyo ɔɔ kaad' ken naan̄ aan kaan kic lɛ, naan̄ saap do ki eyo. ⁵¹ Debm tɛdn naabm bin se, ken melin̄ jaay aanga num, utu an̄ tuur naata ɔɔ an̄ kɔlin̄ 'dabar ute jeegen tɛd rodɛ aan gɔɔ jee taad taar met ki. ɔɔ gɔtn se bo gɔtn naadɛ tɔɔyɔ ɔɔ taan̄ naan̄dege.»

25

Isa aal naagɣ taara gen gaan mendgen sik

¹ Ter Isa aal naagɣ taara deek ɔɔ: «Maakɣ *Gaar Raa se, naan̄ tec aan gɔɔ gaan mendgen sik tɔs lɔmpdege ɔɔ teec ba a dɔɔdn̄ gaabm ba kɔkɣ menda*. ² Num maakɣ gaan mendge tun sik se, jee mii se mend derlge ɔɔ kengen kuuy mii se mend metekge. ³ Mend derlge se, tɔs baan te lɔmpdege ɔk uubu maak ki, nabo uun te zaadn̄ uubm kuuy ey sum. ⁴ Gan̄ mendgen mii mend metekge se tɔs baan te lɔmpdege ɔk uubu maak ki ɔɔ ter ɔk maakɣ nakge tun kuuy do ki. ⁵ Aan gɔɔ gaabm menda lɛ aan yɔkɔd̄ ey

---

* 25:1 Gaabm ba a kɔkɣ menda se, mend naan̄ ba a kɔkɔ se maakɣ gaan mendge tun sik se eyo.

d̄ey se, gaan mendgen se bi baa t̄old̄e ɔɔ naad̄e paac tood bia. ⁶ K̄en aan daan b̄ee se k'booy nam baag taadn mak̄n ɔɔ: 'Booyki! Gaabm menda se, b̄ere, aanga. 'Teec baa 'd̄ɔɔd̄ink̄i! ⁷ Ḡɔtn se gaan mendgen sik se paac iin duru ɔɔ t̄ɔɔc t̄al t̄ɔnd daap l̄ɔmp̄dege. ⁸ Num gar̄j mend d̄erlge se t̄ɔnd metn mend met̄ekge se ɔɔ: «Edjekiro uubsege se c̄ok̄ɔ, ey num l̄ɔmp̄jege se uubin̄ baa baa naŋa.» ⁹ Gar̄j mend met̄ekge se t̄erlden ɔɔ: «A-a, uubu se ajenki k̄ɔŋ kaasn k'paacki eyo! Naase 'b̄aa 'dugkiro ḡɔtn jee zoge tu.» ¹⁰ Kaad̄ k̄en mend d̄erlge se iin̄ baa gen duḡj uubu se, gar̄j gaabm menda se iin̄ aana. ɔɔ naan̄ ɔŋ gaan mendgen mend met̄ekge se inḡ aak kaak kaamiŋa. Naan̄ end ute naad̄e maak̄j b̄ee mend m̄ɔrɔb ki se ɔɔ k̄en naad̄e jaay end se, kaam-taara se k'gaasiŋa. ¹¹ C̄ok̄ɔ se, mend d̄erlge se aana ɔɔ baag t̄ɔnd kaam taara d̄eek ɔɔ: M̄elje, M̄elje, ɔɔd̄jen kaam taara! ¹² Gar̄j naan̄ t̄erlden ɔɔ: 'Booyki b̄ee m'asen taada: b̄ere, maam se m'jeelsen eyo.» ¹³ T̄er Isa taadden ɔɔ: «Taa naan̄ se ɔɔ, inḡki z̄ere! Taa bii ute kaadn maam m'ano baa se, naase 'jeelki eyo.»

Isa aal naaḡj taara ute jee t̄ed̄n naabgen m̄ɔɔ

(Lk 19.12-27)

¹⁴ «T̄er daala, kese tec aan ḡɔɔ debm baa baa merte jaay dan̄ tus jee t̄ed̄n naabinge ɔɔ ɔnd̄en maalin̄ paac se kaam jid̄e. ¹⁵ Deb kalan̄ naan̄ ed̄in̄ ḡɔk̄ɔl† daab magal magal mii, debm kuuy naan̄ ed̄in̄ ḡɔk̄ɔl daab magal magal dio, ɔɔ k̄en kuuy naan̄ ed̄in̄ ḡɔk̄ɔl daab magal kalan̄. Naŋa kic ɔɔ naan̄ ed̄in̄ kaam do ron̄ ron̄a, jaay ɔɔ naan̄ naar iin̄ baa ḡɔtn mertin̄ ki. ¹⁶ Debm j'ed̄in̄ ḡɔk̄ɔl daab magal magal mii se, naan̄ naar baa t̄ed̄in̄ oojo ḡɔk̄ɔl daab magal magal kuuy mii do ki. ¹⁷ Debm j'ed̄in̄ ḡɔk̄ɔl daab magal magal di se, naan̄

† 25:15 Ḡɔk̄ɔl se ɔɔn̄ d̄ena kaam k̄ɔŋj deba laapa kando kando.

kic baa tediñ oojo gəkəl daab magal magal kuuy di do ki. ¹⁸ Nabo debm ken meliñ ediñ gəkəl daab magal kalañ se, naaṅ baa uɗ gəɔ duubiñ naaṅ ki, nam jeel gətiñ eyo.

¹⁹ «Gətn mertiñ ki se, mɛlde se baa iŋgoga den jaay ək tɛrl baado. Ɔ kɛn naaṅ jaay aan se, daṅ tɔnd mɛtde do gəkəl daabge tun magal magal kɛn naaṅ nigdesiñ se.

²⁰ Debm kɛn j'ediñ gəkəl daab mii se iiko cɛɛñ ki ɔ deekiñ ɔ: «Mɛluma, naai ɛdumo gəkəl daab mii ɔ maam m'tediñ ooŋga kɛn kuuy mii do ki daala.» ²¹ Mɛliñ deekiñ ɔ: «Kɛse jiga. Naai se debm tɛdn naabm bɛɛ ɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakɗ maam m'ɛdi cəkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; bɔrse maam m'ai kɛdn nakge dena kaam ji. 'Baado 'tɛd maak-raapo ute maama.» ²² Debm kɛn j'ediñ gəkəl daab di se kic iiko cɛɛñ ki ɔ deekiñ ɔ: «Mɛluma, naai ɛdumo gəkəl daab dio ɔ maam m'tediñ ooŋga kɛn kuuy di do ki daala.» ²³ Mɛliñ deekiñ ɔ: «Kɛse jiga! Naai se debm tɛdn naabm bɛɛ ɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakɗ maam m'ɛdi cəkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; bɔrse maam m'ai kɛdn nakge dena kaam ji. 'Baado 'tɛd maak-raapo ute maama.»

²⁴ Debm kɛn j'ediñ gəkəl daab kalañ se, naaṅ kic iiko cɛɛñ ki ɔ deekiñ ɔ: «Mɛluma, maam m'jeele naai se debm aali ɔṅɔ. Maakɗ-gətn naai ɔc te ey kic bo, naai ɔj naai ki ɔ gətn naai duub te ey kic bo, naai ɔjɔ. ²⁵ Bin num maam se beere ɔkuma. Taa naaṅ se bo gəkəl daabi kɛn naai ɛdumsiñ se, maam m'baa duubiño naaṅ ki ɔ bɔrse ara ək naki.» ²⁶ Gaṅ meliñ tɛrliñ ɔ: «Naai se debm tɛdn naabm jig eyo ɔ debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam se maakɗ-gətn maam m'ɔc te ey kic bo, maam m'ɔjɔ ɔ gətn maam m'duub te dim ey kic lɛ, maam m'ɔj maam ki. ²⁷ Bɛɛki num, gəkəl daabum se, naai aṅo kɔmb maakɗ baŋki ki; ɔ kɔr maam m'ade tɛrl se, m'aṅ kəŋiñ am koojɗ ziidn do ki. ²⁸ Gəkəl daabm jiñ ki se, uuniñki ɔ ɛdiñki deb kɛn ək gəkəl daabge sik se. ²⁹ Taa, debm kɛn ək se, j'aṅ

keɗn do ki, taa nakiŋ aŋ ziidn tɛɗn dena. Num gaŋ debm ɔk ey se ɛ, ken naaŋ ɔk cɔkɔn se kic bo, j'an kuun naatn. ³⁰ Num debm tɛɗn naabm jaay tɔol ser ey se, ɔk undiŋki naatn maakŋ gɔt ken ɔɔɔ. Ɔɔ gɔtn se bo gɔtn tɔɔyɔ ɔɔ gɔtn taaŋ naaŋa.»

Bii kɔjŋ bɔɔr kaam mɔɔtn

³¹ Isa deek daala ɔɔ: «Bii ken maam *m'Goon Deba m'ade bɔɔy maakŋ gaarum ki ute kɔɔdumge paac se, maam m'utu m'king do kaag do gaarum ki. ³² Jee do naaŋ ki paac tus naanum ki ɔɔ maam m'aden nigŋ aan gɔɔ debm gaam nigŋ baatinge ute beŋiŋge se. ³³ Baatge se, maam m'aden kɔl do ji daamum ki ɔɔ beŋge se ɛ, do ji jeelum ki. ³⁴ Gɔtn se maam gaarge m'deekŋ jeege tun do ji daamum ki m'ɔɔ: <'Baakiro, naasen ken Bubum tɛɔsenga tɛɗn beŋŋ se; endki maakŋ gaariŋ ken naaŋ daapsesiŋga daap do dɔkiŋa, kaad ken naaŋ utu aalo kaal do naaŋa se. ³⁵ Taa maam bo tɔolumo ɔɔ naase ɛɔumkiroga kɔsɔ; maane tɔolumo ɔɔ naase ɛɔumkiroga m'aayga; m'ingoga merte gɔtse ki ɔɔ naase ɔkumkiroga jiga. ³⁶ Ken maam mɛt-beere, naase ɛɔumkiroga kal kuusu. Ken maam m'kɔɔŋo naase 'baa aakumkiroga. Ken maam j'ɔkum dangay ki, naase 'baa aakumkiroga.»

³⁷ «Gaŋ jeegeŋ tɛɔo nakŋ ute doobiŋ se utu aŋ tɛrl ɔɔ: <Mɛlje, nuŋ ki jaay naaje k'j'aakio naai bo tɔolio jaay k'j'ɛɔio kɔsɔ se? Ey ɛ ken maane tɔolio jaay k'j'ɛɔio maan kaaye se? ³⁸ Naai iŋgo merte gɔtje ki nuŋ ki jaay naaje k'j'ɔkkio jiga se? Ey ɛ nuŋ ki jaay naaje k'j'aakio naai 'mɛt-beere jaay naaje k'j'ɛɔio kal tuusu se? ³⁹ Nuŋ ki jaay naai ooco kɔɔŋo ey ɛ maakŋ dangay ki, jaay naaje k'baado k'j'aakkiga se? ⁴⁰ Gɔtn se gaarge aden tɛrl ɔɔ: <'Booyki beɛ m'asen taada: maakŋ genaamge tun se debm baat aan gɔɔ

di kic jaay, naase 'tediŋkiroga bɛɛ se, kɛse gɔɔ 'tediŋkiro maam ki.»

⁴¹ «Tɛr gaarge utu deekŋ jeege tun do ji jeeliŋ ki se ɔɔ: «Iikki naatn cɛɛm ki dɔkɔ, naasen jee *Raa naamsenga naam se! 'Baaki maakŋ poof kɛn gɛn daayum kɛn Raa tediŋ gɛn *Bubm sitange ute kɔdiŋge. ⁴² Taa maam bo tɔɔlumo ɔɔ naase ɛdumkiro te kɔs eyo; maane tɔɔlumo ɔɔ naase ɛdumkiro te maan kaay eyo. ⁴³ Maam m'iŋgo mɛrtɛ gɔtse ki ɔɔ naase dɔɔf ɔkumkiro te eyo. Maam mɛt-beere ɔsumo kic bo, naase ɛdumkiro te kal kuus eyo; kɛn m'ooco kɔɔŋɔ ɔɔ j'ɔkumo dangay kic bo, naase 'baa aakumkiro te eyo.»

⁴⁴ «Gaŋ jee do ji jeeliŋ ki utu aŋ tɛrl ɔɔ: «Mɛlje, nuŋ ki jaay kɛn naaje k'j'aaki naai bo tɔɔlio, ey lɛ maane tɔɔlio, kɛn mɛrtɛ, kɛn mɛt-beere, kɔɔŋɔ ey lɛ maakŋ dangay ki, jaay naaje k'baado k'naaki te ey se?» ⁴⁵ Gɔtn se naaŋ utu adɛn tɛrl ɔɔ: «Booyki bɛɛ m'asɛn taada: maakŋ gaange tun sɛɛm se, debm baat aan gɔɔ di kic jaay naase 'tediŋkiro te bɛɛ ey se, kɛse gɔɔ naase 'tedumkiro te maam ki eyo.» ⁴⁶ Jee do ji jeeliŋ ki se utu baa tiŋg maakŋ dubar ki gɛn daayum, ɔɔ jeegen kɛn tɛf nakgen ute doobiŋ se lɛ, kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum.»

26

Jee magalge end tɛl kutn Isa
(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

¹ Kɛn Isa jaay dooy jeege aas sum se, naaŋ taad jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: ² «Jeelki *laa Paak gɛn Yaudge se ɔɔpga bii di sum bo 'kaana ɔɔ *Goon Deba se j'utu j'aŋ kɔkŋ kɔl ji jeege tu ɔɔ naade aŋ baa tupm tɔɔl ro kaag ki.» ³ Gɔtn se *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ɔɔ magal taa bɛɛ Yaudge tus maakŋ bɛɛ magal debm tɛdn sɛrke Raa ki kɛn ronŋ Kayip se, ⁴ naade tus dɔɔk taarde je doobm aŋ goonŋ kɔkŋ

Isa taa an̄ baa tōḷo. ⁵ Naade taaf ute naapa ḳ: «J'ḳnte kōkīnkī bii laa ki, ey num jeege kiin̄ gen tēdn̄ taara ḳ gōtō tujū.»

*Menda baado ḳy itir do Isa ki
(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)*

⁶ Kaaf̄ ken̄ Isa Betani ki maak̄j̄ bēe Simon ken̄ k'danj̄n̄ debm bikidi se, ⁷ menda kalañ̄ baado ḳñina. Naan̄ se ḳ naka kalañ̄ aan̄ gōḳ k-bōkōḷo, nak̄j̄ se kō ḳo k'cōc̄ k'daapiña. K-bōkōḷ se k'danj̄n̄ *albatir*. ḳ itir maak̄ ki se itir salal̄ ḳ ḳñḳ. Naan̄ baado ḳȳn̄ do Isa ki, kaaf̄ ken̄ Isa inḡ ḳ kōḳo. ⁸ Ken̄ jee met̄n̄ ki jaay aak̄ nak̄j̄ mend̄ se tēd̄ se, maak̄de tujū ḳ baag taad̄n̄ ute naapa ḳ: «Gen̄ dī jaay itir se naan̄ tuj̄n̄ bin se? ⁹ Itir se j'an̄ duḡn̄ te zo ḳñḳ ḳ gurs̄n̄ se j'an̄ niḡn̄ jee daayge tu.» ¹⁰ Ken̄ Isa jaay booy taard̄e se, naan̄ deekden̄ ḳ: «Gen̄ dī jaay naase 'tēreckī mind̄ menda se? Nak̄j̄ naan̄ tēdum maam̄ ki se, kese nak̄j̄ jiga. ¹¹ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gañ̄ maam̄ se, daayum m'kōñ̄ kinḡ te naase eyo. ¹² Itir mend̄ ḳȳum rom̄ ki se, daapunga roma gen̄ kēnd̄ maak̄j̄ baad̄ ki. ¹³ 'Booykī bēe, m'asen̄ taada: do naañ̄a ute magalin̄ se gōtn̄ gay gay kic ḳo, ken̄ jeege utu 'taad̄n̄ Labar Jiga se, nak̄j̄ ken̄ mend̄ se jaay tēdum se, jeege paac utu kōḳsn̄ maaniña ḳ saapm̄ do nak̄ ken̄ naan̄ tēd̄ ese se.»

*Judas ut Isa
(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)*

¹⁴ Tē Judas Iskariot, naan̄ maak̄j̄ jee met̄n̄ Isa ken̄ sik-kaar-di se, baa ḳño *magal̄ jee tēdn̄ sērke Raage tu, ¹⁵ ḳ deekden̄ ḳ: «Ken̄ maam̄ m'ōk̄ m'ēdsenga Isa num, naase amkī kēdn̄ dīo?» Gōtn̄ se naade mēd̄ ēd̄n̄ gurs̄ tamma si-mōtō. ¹⁶ Naan̄ ken̄ se sum ḳo Judas baaḡ je dōobm̄ an̄ kutn̄ Isa.

Isa tɛd *laa Paak gen Yaudge ute jee mɛtɪŋ ki
(*Mk 14.12-31; Lk 22.7-34; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25*)

¹⁷ Bii deet deetn gen laa mappan ɔk ɔrɔm ey se, jee mɛtɪŋ
Isa ki baado tɔnd mɛtɪŋ ɔ: «Kɔsn gen laa Paak se, naai 'Je
j'aisiŋ tɛdn kaam gay?» ¹⁸ Isa deekden ɔ: «'Baaki maakɪ
gɛger ki, gɔtn gaab ki kalaŋ bini ɔ deekiŋki ɔki: «Debm
dooyje deek ɔ bɛɛ, kaadiŋ ɔɔpɔga gɔɔɔ ɔ naan ute jee
mɛtɪŋ ki se je baa tɛdn laa Paak se bei ki.» ¹⁹ Jee mɛtɪŋ ki
baa tɛdiŋ aan gɔɔ ken Mɛldɛ taaddeno ɔ naade baa tɛd
kɔsn gen laa Paak se gɔtn ese.

Isa taad jeege tun mɛtɪŋ ki ɔ deb kalaŋ utu an kutu

²⁰ Ken aan do tɛger gɔɔ baa ɔk jiŋ se, Isa ute jee mɛtɪŋ
ken sik-kaar-di se baado iŋg ɔs do tabil ki. ²¹ Kaad ken
naade iŋg ɔs kɔs se, Isa deekden ɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen
taada: maakse ki se, deb kalaŋ utu am kutu.» ²² Gɔtn se jee
mɛtɪŋ ki se maakde tuj kasak kasak ɔ naŋa naŋa kic bo
baag tɔnd mɛtɪŋ Isa ɔ: «Mɛluma, lo nakɪ se tɛdn maam
ɛ?» ²³ Isa tɛrlden ɔ: «Debm ken ɔl jiŋ maakɪ baay ki ute
maam se, naan bo debm utu am kutu. ²⁴ Deere, *Goon
Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ ken *Raa taadno maakɪ Kitap
ki, num garɔ ɔɔŋ deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojiŋ
te ey kic bo bɛɛ kaca.» ²⁵ Judas, naan bo debm ken utu kutn
Isa se, tɔnd mɛtɪŋ ɔ: «Debm dooyje, lo nakɪ se tɛdn maam
ɛ?» ɔɔ Isa tɛrliŋ ɔ: «Aan gɔɔ ken naai deekiŋ se.»

Isa edden kɔsn taad mɛtɪŋ taar yɔŋa

²⁶ Kaad ken naade ɔs kɔs se, Isa uun mappa jiŋ ki, tɔm
Raa ɔ dup ɛdiŋ jeege tun mɛtɪŋ ki deekden ɔ: «ɔk ɔski,
kese roma.» ²⁷ Ter naan uun *kɔɔp dooc te tɔtn koojɪ
kaagɪ k'danjiŋ biŋ se jiŋ ki, tɔm Raa ɔ eddesiŋa, deekden
ɔ: «Paacki se, naŋa naŋa kic bo ɔk aaye aaye, ²⁸ kese
moosuma ken taad ɔ *Raa dɔɔkga ute naase. Moosn se
ɔɔy taa jee dɛna, taa Raa adɛn tɔɔl *kusiŋdege. ²⁹ 'Booyki

m'asen taada: totn ese se, mootn maam m'kaay ey sum, bini m'baa kaay totn koojn̄ biñ̄ kiji ute naase se maakñ̄ gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad̄ ð̄ Pier utu añ̄ baate

³⁰ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec baa ook do *k̄osn̄ ð̄lib ki. ³¹ Ken naade utu baa baa sum bo, Isa taad̄ jeege tun metiñ̄ ki ð̄: «Maakñ̄ n̄oor ken jaaki se, naase paacki utu amki kaan̄ r̄es̄. Taa Raa taad̄ga taad̄ maakñ̄ Kitapiñ̄ ki ð̄: *Maam m'utu m't̄ool* debm gaam baatge, ð̄ baatinge se l̄e utu 'kaan̄ w̄ōk̄o.* ³² Num ken maam jaay m'oooy m'duroga num, maam m'k̄ond̄ naana m'asen baa booy taa naan̄ Galile ki.» ³³ Ḡotn̄ se Pier deekiñ̄ ð̄: «Ken jee meti ki jaay r̄esi paac kic bo, maam se m'ai k̄oñ̄ r̄es̄ eyo!» ³⁴ Isa terliñ̄ ð̄: «'Booy b̄ēe m'ai taada: maakñ̄ n̄oor ken jaaki se, k̄or k̄or̄oñ̄jo 'k̄oooy ey sum bo, naai am 'baatn̄ d̄ool̄ m̄ot̄o 'deekñ̄ ð̄ 'jeelum eyo.» ³⁵ Pier deekiñ̄ ð̄: «Maam se ken am kaan̄ te yoa kic bo, m'ai baati eyo!» ð̄ jee metiñ̄ ken kuuy se kic bo paac taad̄ aan ḡoo gen Pier se.

Isa t̄ond̄ metn̄ Raa Getsemane ki
(*Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; Eb 5.7*)

³⁶ Ḡotn̄ se Isa ute jeegen metiñ̄ ki aan ḡot ken k'darjñ̄ Getsemane ki se ð̄ naan̄ deekden ð̄: «In̄gki ḡotn̄ ara, k̄or maam m'kiikñ̄ c̄ok̄o m'ade baa t̄ond̄ metn̄ Raa se.» ³⁷ Naan̄ ð̄k̄ baan̄ ute Pier ð̄ gaan̄ Zebedege dio, ḡotn̄ se maakiñ̄ baag tuj̄u ð̄ taar maakiñ̄ ki nar̄ tak. ³⁸ Ḡotn̄ se naan̄ deekden ð̄: «Maam se maakum tuj̄ga ð̄ nirlum teecga aan ḡoo m'aki kooyo. Anum naase se in̄gki ḡotn̄ ara; ð̄ oñ̄ten 'toodki bia, in̄gki z̄ēēe ute maama.» ³⁹ Naan̄ iin̄ iik̄ naan̄ ki c̄ok̄o se, baa erḡ oñ̄d̄ naaniñ̄ naan̄ ki ð̄ baag t̄ond̄ metn̄ Raa deek ð̄: «Bubuma, ken naai 'je num iikum

* 26:31 Aak Zak 13.7.

*kəɔpm dubar se† rom ki naata! Nabo 'tɛd aan gɔɔ kɛn naai maaki jea, num aan gɔɔ kɛn maam bo m'je se eyo.»

⁴⁰ Kɛn naan ɔk tɛrl ɔaado ɔŋ jee metiŋ kɛn mɔtɔ se, tood tood bia, ɔɔ naan deek Pier ki ɔɔ: «Lɛr kalaŋ kic bo naase ɔŋ aasiŋki te gɛn kiŋg zɛɛr te maam ey ne? ⁴¹ Naase iŋgki zɛɛɛ, 'tɔndki metn Raa, taa naase aki koocŋ maakŋ nakŋ naam ki eyo. Maakŋ debkilimi se je tɛdn nakŋ bɛɛ, nabo daa ron bo ɔŋ aasiŋ eyo.»

⁴² Tɛr naan ɔk tɛrl gɛn k-dige iik naan ki cɔkɔ daala ɔɔ ɔaa tɔnd metn Raa ɔɔ: «Bubuma, kəɔpm dubar se jaay naai amsiŋ kiik eyo ɔɔ kɛn m'an kaay tak num ɔŋ maakje naai bo 'tɛda!» ⁴³ Kɛn naan ɔk tɛrlo daal se, ɔaado ɔŋ jee metiŋ ki tood tood bia ɔɔ kɛn bi ɔkde se, kaamde kic ɔŋ aak eyo.

⁴⁴ Isa iin ɔnde kɛn naan iik naan ki cɔkɔ se, naan baag tɔnd metn Raa gɛn k-mɔtɔge, ɔɔ maakŋ tɔnd metiŋ ki se naan iŋg dɔɔl taar ese sum. ⁴⁵ Tɛr naan ɔk tɛrl ɔaado ɔŋ jee metiŋ ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Maakŋ toodn bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rɔk la? Bɛɛɛ, bɛɛga, kaadŋ aasga ɔɔ *Goon Deba se j'an kɔkŋ kɔl ji jee tɛdn kusiŋge tu. ⁴⁶ Iiŋki, k'ɔaaki! Aakki, debm am kut se aanga.»

Isa jeege ɔkiŋa

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Kaad kɛn Isa utu taad nan te taariŋ ey sum bo, gan maakŋ jeege tun metiŋ kɛn sik-kaar-di se, debm ron Judas se aana. Naan ɔaado ute dɔɔl jeege dɛna metiŋ ki kɛn ɔk gɔrd-jerldege ɔɔ te sirddege. Jee se *magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge bo ɔldeno. ⁴⁸ Judas, naan bo debm utu kutn Isa se, taadoga taad jeege tun ese se ɔɔ: «Debm jaay maam m'an baam kɔkɔ ɔɔ m'kaay ciiliŋ se, kese bo naana! ɔkiŋki.» ⁴⁹ Judas naar ɔaado cɛɛ Isa ki

† 26:39 Kəɔpm ara taadn ute kaadn kɛn naan utu dabara dɛna do kaag ki aan gɔɔ debm kusiŋa.

᠔᠔ deekiṅ ᠔᠔: «Debm dooyje, t᠔᠔e!» G᠔tn se naan baam ᠔kiṅa ᠔᠔ aay ciiliṅa. ⁵⁰ ᠔᠔ Isa terliṅ ᠔᠔: «M᠔duma, nakṅ naai '᠔aado t᠔da se, 't᠔diṅa.» G᠔tn se jee dengen k'᠔aado t᠔l se, iij-᠔kiṅa. ⁵¹ Gaṅ ken Isa jaay j'᠔kiṅ se, maakṅ jeege tun metiṅ ki se, deb kalaṅ ᠔᠔᠔o g᠔rd-jerliṅa ᠔᠔ ᠔g gaṅ te bi debm t᠔dn naabm magal debm t᠔dn serke Raa ki. ⁵² G᠔tn se Isa deekiṅ ᠔᠔: «G᠔rd-jerli se 'terl ᠔liṅ maakṅ saapiṅ ki g᠔tiṅ ki. Taa jeegeṅ t᠔᠔l jeege ute g᠔rd-jerldege se, naade j'utu j'aden t᠔᠔l ute g᠔rd-jerleṅe kici. ⁵³ Naai 'jeel ey la, ken maam jaay m't᠔ndga metn Bubum num, naan am naar naakṅ ute d᠔᠔l k᠔᠔ṅge sik-kaar-di se? ⁵⁴ Ken bin ey num taar Kitap taad se 'kaan ᠔oobiṅ ki ᠔᠔ ᠔io?» ⁵⁵ Naan ken se Isa ᠔eek jee denge tu se ᠔᠔: «Naase 'teeckiro ute g᠔rd-jerlsege ᠔᠔ te sirdsege jaay, '᠔aamkiro k᠔k᠔ aan g᠔᠔ debm ᠔oogo se. Ey num ᠔ii-raa maam m'lee dooy jeege daan ᠔᠔᠔r *Bee Raa ki se, nabo naase ᠔ṅ ᠔kumkiro te eyo. ⁵⁶ Num gaṅ nakṅ se jaay aan se, taa taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raṅṅiṅo maakṅ Kitap ki do ᠔᠔kiṅ se, 'kaan ᠔oobiṅ ki.» Gaṅ g᠔tn se, jee metiṅ ki paac baatiṅa ᠔᠔ aan resiṅa.

Isa j'᠔k k'᠔aansiṅ naan Yaudge tun *jee kaakṅ metn taarge

(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65; Jn 18.12,13,19-24)

⁵⁷ Jee ᠔ko Isa se ᠔aansiṅo ᠔ee Kayip ki, naan ᠔o *magal debm t᠔dn serke Raa ki. ᠔᠔ maakṅ ᠔ee naan ki se ᠔o jee jeel taadn t᠔᠔kiṅ metn Ko Taar Raage ute magal taa ᠔ee Yaudge ᠔aado tusn maak ki. ⁵⁸ Pier ᠔ko metn Isa daande goon ᠔᠔᠔᠔, daaniṅo bini aan daan ᠔᠔᠔r ᠔ee magal debm t᠔dn serke Raa ki. Pier endo ᠔aa iṅṅ ute jee t᠔dn naabge, taa kaakṅ nakṅ ken utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee t᠔dn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacṅ jee kaakṅ metn taarge se, naade je t᠔l taara do Isa ki taa aṅ k᠔kṅ mindiṅ num j'anṅ ᠔aa t᠔᠔᠔,

⁶⁰ nabo naade ɔŋ te taar dim eyo. Ey num saadge dena baado tɔlin̄ taar-kɔɔbɔ don̄ ki taa an̄ kɔkɔ mindina.

Cɔkɔ se maakɔ naade ki se jeege di baado, ⁶¹ ɔɔ taad ɔɔ: «Naaje k'booyga gaabm ese se taadɔ ɔɔ: *Bee Raa se maam m'an̄ tɔɔkɔ naatn ɔɔ maakɔ biige tun mɔtɔ sum bo m'an̄ kiin̄ gɔtin̄ ki.»

⁶² Gɔtn se magal debm tɛdn̄ serke Raa ki se iin̄ daara ɔɔ deek Isa ki ɔɔ: «Naai tap bo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade toli doi ki se?» ⁶³ Gaɔ Isa do deɔ ɔɔ terlin̄ taar dim eyo. Ter magal debm tɛdn̄ serke Raa ki se taadin̄ daala ɔɔ: «Ute ro Raa zɛɛɛ m'tɔnd̄ meti, 'taadjɛn tu naai bo *al-Masi, Goon Raa se la?» ⁶⁴ Isa terlin̄ ɔɔ: «Kese naai bo 'deekin̄a. Nabo 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaakɔ *Goon Deba se, in̄g king do ji daam Sidburku ki ɔɔ ken naan̄ ade bɔɔy se ade king do gapar ki.» ⁶⁵ Gɔtn se magal debm tɛdn̄ serke Raa ki se iin̄ nɛɛpm te kalina ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Gaabm se naan̄ naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadn̄ nam kuuy se, gen di daala! Naase le 'booykiga te bise ken naan̄ naaj Raa se. ⁶⁶ Anum naase 'saapki ɔɔki di?» Jee den se terlin̄ ɔɔ: «Deere, naan̄ se nakin̄ yoal!» ⁶⁷ Gɔtn se naade tupin̄ booro daan-kaamin̄ ki ɔɔ tɔndina. Jee kuuy se tɔndin̄ metn̄ bin̄ ki, ⁶⁸ deekin̄ ɔɔ: «Naai al-Masi, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjɛn tu: debm ken tɔndi se, nan̄a?»

Pier naaj ɔɔ naan̄ jeel Isa eyo

(Mk 14.66-72; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25)

⁶⁹ Naan̄ ken se, Pier ɔɔp in̄g naata daan bɔɔr ki. Gɔtn se menda kalan̄, mend tɛdn̄ naaba, baado ɔɔɔina ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Bɛɛɛ, naai kic bo debm Isan kɔd Galile.» ⁷⁰ Gaɔ naan̄ jeege tu paac se, naan̄ naaja deek ɔɔ: «Taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ɔk metin̄ eyo.» ⁷¹ Ter Pier iin̄ ɔɔ gɔtn se ɔɔ baa baa kaam taa doob ken magal se, mend

jaay j'aŋki kɔmb maakŋ Bee Raa ki eyo, taa gursn se, gursn ut ko debkilimi.» ⁷ Naade tus dɔk taarde kalaŋ ɔ gursn se naade ɓaa dugŋ maakŋ-gɔtn debm kɔbm dukulge ɔ maakŋ-gɔtn se naade ɔŋiŋ gɔtn duubm mɛrtge. ⁸ Taa naan se bo maakŋ-gɔtn se bɔrse kic naade utu danŋ *Maakŋ-gɔtn* ut ko debkilimi. ⁹ Bin bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Jeremi taadno do dɔkiŋ se, aanga doobiŋ ki ken ɔ: *Naade* took ɔkga tamman si-mɔtɔ se, kese bo zo ken gaan *Israelge jen ro ki, ¹⁰ ɔ gursn se naade dugŋ maakŋ-gɔtn debm kɔb dukulge ɔ kese bo taar Mɛljege Raa ɔlum ɔ m'aden taada.*

Pilat tɔnd mɛtn Isa

(Mk 15.2-20; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-19.16)

¹¹ Isa k'j'ok k'baansiŋ naan magal *Rɔmege tu ron Pilat ɔ naan tɔnd mɛtiŋ ɔ: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa tɛrliŋ ɔ: «Aan gɔɔ ken naai 'deekiŋ se.» ¹² Gɔtn se *magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge ɔkiŋ mindiŋa, nabo naan tɛrlɛn taar dim eyo. ¹³ Gɔtn se Pilat se deekiŋ ɔ: «Naai 'booy ey la taar naade tɔli doi ki taa ai kɔkŋ mindi se?» ¹⁴ Nabo do taarge tun k'tɔliŋ doŋ ki se, taar dim tap bo Isa tɛrliŋ te eyo. Ken magal Rɔmege jaay aakiŋ se paac bo, ɔkiŋ taad ey paac paac.

Jeege je yo Isa

¹⁵ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak bo, magal *Rɔmege se lee tɔɔf tɔlden tɔl debm danggay kalaŋ ken jee denge jenga ro ki. ¹⁶ Kaad ken se, naade ɔk debm danggay kalaŋ ken jeege jeeliŋ paac, ron Isan Barabas. ¹⁷ Gɔtn se Pilat tɔnd mɛtn jee denge tus se ɔ: «Naase 'jeki m'asen kɔɔdn kɔl naŋa: Isan Barabas lɔbu Isan k'danŋi *al-Masi se?» ¹⁸ Taa Pilat se jeele ken naade ɔk baano ute Isa se, naade tɛf tɛf maak-kilimi bo ron ki.

* ^{27:10} Aak Zak 11.12-13 ɔ Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

¹⁹ Kaaf ken Pilat utu gōtn kōjn bōor ki se, mēndin olo jeege baado taadin ɔ: «Gaabm ese se naan debm bēe ɔ tuj te dim eyo! Bēre, ɔnten kōl doi maakŋ taarin ki taa maakŋ nōor ken deel se, maakŋ nim ki se, maam m'dabarga dena taa naana.»

²⁰ Gaŋ *magal jee tēdn sērke Raage tu ute magal taa bēe Yaudge ɔl metn jee denge ɔ k'tōnd metn Pilat num aden kōɔdn kōl Barabas ɔ Isa se le, k'tōlin naatn. ²¹ Magal Rōmege se eep taarin daala ɔ: «Maakŋ naade ken di se, 'jeki m'asen kōɔdn kōl nana?» Naade tērin ɔ: «Barabasi.» ²² Pilat tōnd metde ɔ: «Num debm k'daŋin Isa al-Masi se m'an tēdn m'ɔ di?» Naade paac tērin ɔ: «K'tup k'tōlin ro kaag ki!» ²³ Pilat tōnd metde ɔ: «Naan tap bo tujga di?» Ter naade dōb ɔy makōn cir daala ɔ: «K'tup k'tōlin ro kaag ki!» ²⁴ Ken Pilat jaay aak naan 'kōn tēdn dim eyo, ɔ jeege le tōy dōk taara ɔn ey se, naan uun maane, tug jin naan jee denge tu ɔ deekden ɔ: «Yo gaabm se ɔlum maam eyo. Kēse naase mala aakin ki!» ²⁵ Jeege paac se tērin ɔ: «ɔn moosn naan se ajen kōpm mindje ki ɔ mind genjege tu!» ²⁶ Gōtn se Pilat ɔl k'baa k'l'ɔɔd j'ɔlden Barabas. Gaŋ gen Isa se, naan ɔl k'l'ɔndin ute mēje ɔ ɔk ɔlin ji jeege tu taa j'an baa tupm tōl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo metn Isa ki

²⁷ Gōtn se asgargen gen magal *Rōmege ɔk baan te Isa maakŋ bēe magalde ki maak ki naane, ɔ gōtn se dōl asgarge paac baado tus ɔl guruginā. ²⁸ Naade tōdn te kalinje naata ɔ uun uusin kal kuuy aac boŋ†. ²⁹ Ter naade uj daapo jēke gen kōrōndō baado ɔndin don ki ɔ ɔdin naka aan gō naala ji daamin ki. Gōtn se naade erg naanin ki ɔ tooyin koogo metin ki ɔ: «'Tōse naai ki, Gaar Yaudge!» ³⁰ Naade tupin booro roŋ ki ɔ uun kaagŋ tec naala se,

† 27:28 Kal aac boŋ j'uusin se kēse kal gaaringe.

təndiŋ don ki. ³¹ Ken naade tooyiŋ koogo metiŋ ki aas se, naade ək ədɔn naatn te kal aac boŋ ken naade uusiŋo se, əw tuusiŋ kal naaŋge gətŋ ki, jaay ək baansiŋ naata taa j'aŋ baə tupm təw ro kaag ki.

Isa k'tupiŋga ro kaag ki

(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)

³² Ken asgarge əko Isa teecɔsiŋo teec naatn maakŋ geger ki se, naade dəwɔd ute gaaba kalaŋ kəw Siren k'daŋiŋ Simon. Naade əkiŋ taa təwɔgɔ gen kuun kaagŋ j'aŋ tupm Isa ro ki. ³³ Naade ək baansiŋ gət ken k'daŋiŋ Golgota; Golgota se je deekŋ əw: gətŋ kaadn do deba. ³⁴ Gətŋ se naade eɔiŋ ŋ'aay tətŋ koojŋ biŋ deep te yərlə, naɔo ken Isa jaay uum naamiŋ se, baate kaaye. ³⁵ Ken naade jaay tup təw ro kaag ki əw uun daariŋ raan se, kalinge se naade tediŋ salatia jaay bo nigina əw debm oociŋga bo uunu uunu. ³⁶ Ter naade iŋg naaŋ ki gətŋ ese əw bəwɔb Isa. ³⁷ Naade raŋ əliŋ kaam don ki metn taar ken naade təwsiŋ ro ki əw: Kese bo Isan, Gaar Yaudge se. ³⁸ Gətŋ se asgarge tup jee boogge dio ro kaagge tu cɛɛ Isa ki se kici, deb kalaŋ k'j'uun k'daariŋ do ji daamiŋ ki əw deb kalaŋ k'j'uun k'daariŋ do ji jeeliŋ ki.

³⁹ Jee deel deel gətŋ se jaay daar aakiŋ se, naade siik dode əw naajiŋa, ⁴⁰ deek əw: «Naai bo ken əw təwŋ *Bee Raa əw aŋ kiiŋ kuuy daan biige tun mətə se, aaj roi mala. Ken naai jaay Goon Raa num, 'bəwɔɔ do kaag ki se naata!» ⁴¹ *Magalgen jee tediŋ serke Raage tu, jee jeel taadn təwŋ metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge se kic, tooyiŋ koogo metiŋ ki əw deek əw: ⁴² «Jee kuuy se, naaŋ aajdenoga num əŋ aasiŋ gen kaajŋ ro naaŋ maliŋ eyo! Naaŋ Gaar *Israelge dey se, ŋ'bəwɔɔ naatn bəorse ro kaag ki əw naaje j'tookŋ kaal maakje don ki. ⁴³ Naaŋ əw aal maakŋ do Raa ki, əw ken Raa jaay bo jeŋ deer num, əŋ bəorse aŋ

kaaja! Taa naan̄ taadga taad̄ ɔ: Maam se m'Goon Raa.»
⁴⁴ Jee ɓooggen k'tup tɔlde do kaagge tun cɛesn̄ Isa ki se
 kic ɓo naajin̄ bin kici.

Kooy gɛn Isa

⁴⁵ Aan katar tir se, do naaja te magalin̄ se gɔtɔ ɓaa tɛd̄
 ilim dib bini aan katar do tɛger ki. ⁴⁶ Aan katar do tɛger
 ki se, Isa ɔd̄ ɔy makɔn̄ ute taar naan̄ina ɔ: «Eli, Eli‡,
 lɛma sabaktani?» Taar se je deekɔ ɔ: Raama Raama, naai
 'rɛsum gɛn di§? ⁴⁷ Maakɔ jeege tun ɗaar gɔtn̄ ese se kɛn
 booyin̄ naan̄ taad̄ bin se, jee mɛtinge taad̄ ute naapa ɔ:
 «'Booyki tu, naan̄ ɗan̄ ɗan̄ *Eli.» ⁴⁸ Deb kalaɔ naar aan̄ ɓaa
 uuno naka kalaɔ kɛn uun maane, ɔlin̄ maakɔ tɔtn̄ koojn̄
 bin̄ kɛn mooyo jaay uun ɔlin̄ taa gard̄ ki ɔ uun ɔlin̄ taar
 Isa ki taa n̄'suubu. ⁴⁹ Jee mɛtinge ɔp se taad̄ ɔ: «ɔn̄ki
 jaay ɔm̄ j'utu j'an̄ kaaka kɛn Eli jaay utu adɛ ɓaa an̄ kaajin̄
 se!» ⁵⁰ Gɔtn̄ se Isa ɔd̄ ɔy makɔn̄ɔ daala ɔ ɔn̄ koɔ teece.
⁵¹ Gɔtn̄ se, kal deer k'gaan̄ maakɔ *Bee Raa se nɛɛpo raan̄
 bini aan naan̄ ki tak. Naaja tea ɔ lin̄ge tɔp pak pak. ⁵² Taa
 ɓaadn̄ jeege *salal ooyga kooy do ɗakin̄ se tɔd̄ kalde ki
 ɔ naade duro daan yoge tu, ⁵³ ɔ teeco maakɔ ɓaaddege
 tu. ɔ kɛn Isa jaay ooy duro se, naade ɓaa end maakɔ gɛger
 kɛn salal Jeruzalem ki, ɔ jeege dɛna aakɗenga. ⁵⁴ Kɛn
 bubm asgarge ute asgargen kuuy kɛn ɗaar ɓɔɔb Isa se, aak
 naaja tea ute nakgen deel paac se, ɓeere ɔkde taad̄ ɔ:
 «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

Isa j'ɔlinga maakɔ ɓaad̄ ki

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁵ Gɔtn̄ se mɛndge dɛna ɗaar ɗɔkɔ aak Isa. Mɛndgen
 se, baago kɔkɔ mɛtin̄ taa naar Galile ki ɔ naade tɛɗin̄o

---

‡ 27:46 Maakɔ kitapgen kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad̄ ute taar
 naan̄ina kɛn k'dan̄in̄ Aramayik. § 27:46 Aak KKR22.2.

naaba. ⁵⁶ Maakde ki se Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jak ute gen Yusup ð ko gaan Zebedege.

⁵⁷ Ken kaada baa baako se, gaaba kalaŋ debm maala, koð Arimate roŋ Yusup baado. Naan kic debm maakŋ jeege tun metn Isa ki. ⁵⁸ Gaabm se baa oŋ Pilat ð tond metina taa an koŋ ro Isa se naan an baa koŋ maakŋ iif ki. Goŋn se Pilat tooko undin kulu ð k'booyinsino. ⁵⁹ Yusup uun ro Isa se ð teelin ute kal duubm kiji. ⁶⁰ Naan uun baa ol aalin maakŋ iif ken j'oŋ ko sum bo j'ud* k'daapina ð baadn se le kiji, ð dircil aalin ko magal taar ki jaay bo naan baa. ⁶¹ Mari ken iino Magdala ki ute Mari kuuy se, naade utu ing dok coko ute taa baada.

Asgarge bobb do baadn Isa

⁶² Bii ken Yaudge daap daap rode gen *bii sebit jaay deel se, metbeenki se, *magal jee tedn serke Raage tu ute *Parizige tuso naapa baado oŋ Pilat, ⁶³ ð deekin ð: «Jaamus, naaje k'saap j'oŋga taar ken debm taar-koobm se taado kaad ken naan utu zee se ð: «Maakŋ biige tun moto se maam m'utu m'ade dur daan yoge tu.» ⁶⁴ 'Deek asgarge tu se, 'bobbm taa baada se bini kaan bii k-motoge tu, ey num som jee metin ki se ade baa te an boogo ð taadn jeege tu ð: «Naan duroga daan yoge tu!» Ken bin num taar-koobm naade ted se 'cir ken deete†.» ⁶⁵ Pilat deekden ð: «Naase kic okki asgarge kaam jise. Bin num oldeki asen bobbm do baada aan goð ken naase 'jenki ro ki.» ⁶⁶ Naade baa daap rode gen bobbm do baada se, ð ko magal ken naade dircil aalin taa baad ki se, naade gaasn taa baada tak tak tedn nakŋ kaakŋ jeele ro ko ken naade gaasin se ð ol asgarge daar bobbina.

* 27:60 Yaudge se ud baada maakŋ koge tu se. † 27:64 Isa ted roŋ ð naan bo *al-Masi ken utu ade baa. Kese bo taar-koobm ken Yaudge saap ð Isa taad jeege tu deet deet se.

28

*Isa duroga daan yoge tu**(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kor 15.4-7)*

¹ Ken *bii sebit jaay deel se, bii dumas ki tanöörin nöörin se, Mari ken iino Magdala ki ute Mari ken kuuy se, naade baa gen kaakɲ taa baada. ² Gōtn ese sum bo naanɲ naar te makōŋo ɔ kōdn Mɛljege bōoyo maakɲ raa ki baado dircil ko taa baad ki se ɔ ing do ki. ³ Naan se ron wōor gōtɔ aan gōo maan aal wusuk wusuk ɔ kalin kic bo raap lak lak aan gōo kuubu. ⁴ Anum asgargen daar bōob do baada gōtn ese se, ken naade aakin se, beere ɔkde se, rode ook marga jɛg jɛg ɔ si naan ki aan gōo jee ooyga kooyo. ⁵ Gan *kōdn Raa se deek mɛndge tu se ɔ: «Naase se, ɔnten 'beerki. Maam m'jeele naase 'jeki je Isan ken k'tup k'tōolin ro kaag ki se. ⁶ Bere, gōtn ara se naan gōtɔ! Naan se duroga daan yoge tu aan gōo ken naan mala taado. 'Baado aakki gōtn ken j'ɔl j'aalsina. ⁷ 'Naar 'baa 'taadki jeege tun metin ki ɔki: naan se duroga daan yoge tu ɔ ɔndga naana asen baa booy taa naan Galile ki. Gōtn naane se bo naase anki 'baa kaaka.» Kese bo taar m'taadseno.

⁸ Ey num mɛndge beere ɔkdega, nabo maakde raap aak eyo. Naade iin taa baad ki naar aan baa taad labar se jeege tun metn Isa ki. ⁹ Ken naade jaay baa baa se, naade aak Isa naar teeco piris naande ki, deekden ɔ: «'Tōose ki.» Gōtn se, naade iiko cɛɛn ki, baam ɔk jɛna ɔ erg naanin ki. ¹⁰ Gōtn se, Isa taadden ɔ: «Ŋnte 'beerki! 'Baa 'taadki genaamge tu k'baa taa naan Galile ki. Gōtn naane bo, naade utu am kaakɲ te kaamde.»

Magal Yaudge rej asgargen bōob do baada

¹¹ Kaad ken mɛndgen ese iino taa baad ki jaay ɔk terlo terle aan te ey sum bo, gan asgargen jee bōobm do baada se, mɛtinge baa maakɲ gɛgɛr ki, ɔ baa taad *magal jee

tɛdn serkɛ Raage tu nakgen deel paac se. ¹² Ken magal jee tɛdn serkɛ Raage tu jaay booy taar se, dan tuso magal taa bee Yaudge. Naade dook taarde kalaŋ, uun gurs dena ɔ ed asgarge tu, ¹³ dejde ɔ: «'Baa 'taadki ɔki num: <Nɔɔr kaamje ɔk bi sum bo, jee metiŋ ki baado boog ɔɔd uun baansinga.> ¹⁴ ɔ ken taar se jaay oocga bi magal *Rɔmege tu kic bo, naaje j'an kurl maakiŋa ɔ taar dim tap bo 'koocon dose ki eyo.» ¹⁵ Gɔtn se asgarge took uun gurs ɔ baa taad jeege tu aan gɔɔ taar k'dejdeno se. Anum taar se Yaudge paac baa booyiŋa ɔ borse kic bo taar se j'utu k'lee k'taadŋ taada.

Isa ɔl jee metiŋ ki naaba

¹⁶ Anum jee metn Isa ken sik-kaar-kalaŋ se, naade iin baa taa naaŋ ken Galile ɔ baa ook do ko ken Isa taadden ɔ k'baa do ki se. ¹⁷ Ken naade jaay aan do ko ki se, gɔtn se naade aak Isa ɔ erg naaniŋ ki. Nabo maakde ki se, jee metiŋge maakde naaja. ¹⁸ Gɔtn se, Isa iiko cɛede ki ɔ deekden ɔ: «*Raa edumga tɔɔgɔ do nakge tu paac ken maakŋ raa ki ɔ ken do naaŋ ki. ¹⁹ 'Baa 'taadki metjil jeege tun do naaŋ ki se paac ɔ 'teddeki naade tɛdn jee metum ki. *'Batizdeki ute ro Bubu, Goono, te *Nirl Salal. ²⁰ 'Dooydeki naade tookŋ kuun taar ken maam m'dooyeno paac se ɔ king do ki. Maam se, daayum m'utu te naase, bini bii ken dunia an naŋ ro ki.»

Kitapm ken Raa doko kiji ute jeege
New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

